

69-5
L 67 I (B-14)

Latvijas Satversmes Sapulzes stenogramas

3. burtniza

1920.

Satversmes Sapulzes isdewums

Krahjumā pee Ā. Gulbja, Rigā,
Suworowa eelā 14.

69-5
L 67

№ In. 3033a

28

Latvijas Satversmes Sapulzes stenogramas

I. sēdīšas 13. sēdīde 1920. gada 29. jūnijā
(Atklāhta plkst. 5.15 pēc pusdeenas).

22. martā Valkā no Latvijas un Igaunijas valdības preekščstahweem parafstītās robeschu konwenzijas ratifizešana. — Pagaaidu noteikumum par ew. luteranu mahzītaju kandidateem (likumprojekts nodots atpatai juridiskai komisiijai). — Valdības atbilde us jautajumu par Leelirbes un Wentspils toku sahgetawu nelikumigu atdoschanu Seppam un Rahnam. — Jautajums valdībai par libdsejiem pret ahrsemneeku cepluhšanu Latwijā un par spekulazijas apfarošanu. — Valdības atbilde us peeprafijumu par zensora rihzibu atteezībā us laifrakstu „Doš Wolf“.

Prezidents J. Šķaķste: Satversmes Sapulzes sēdīde atklāhta.

Bes sīhakeem preekščlikumeem Satversmes Sapulzes sēdīdei šchodeen buhs sekoscha deenas kahrtiba: 1) 22. martā Valkā no Latvijas un Igaunijas valdību preekščstahweem parafstītās robeschu konwenzijas ratifizešana, 2) likums par muishneeku korporaziju šlehgschanu, 3) pagaidu noteikumum par ew. luteranu mahzītaju amata kandidateem; tad wehl atbilde us eefneegto jautajumu par Leelirbes un Wentspils toku sahgetawu nelikumigu atdoschanu Seppam un Rahnam; 5) valdības atbilde us peeprafijumu par zensora rihzibu atteezībā us laifrakstu „Doš Wolf“.

Jr šanemīs apfweizeens no Saratowas latweeschu behglu šapulzes šch. g. 26. jūnijā, kura, nolklaušijusēs sinojumu par Latvijas Satversmes Sapulzes šafautschanu un atklahschanu, apfweiz pirmo demokratisko Latvijas Satversmes Sapulzi un nowehl tai sekmiigu darbu, leefot pirmos akmenus Latvijas walstis pamateem.

No Satversmes Sapulzes lozēkēem Pawela Melnikowa un Presnakowa ir eefneegts pasinojums, ka wini šawā starpā ir nodibinajuschi atfewischu grupu sem nosaufuma „Русская безпартийная группа“.

Jr eefneegts likuma eerosinajums sem nosaufuma: Pahrgrosijumi likumā par isglihtibas eestahdem, peenemīs Tautas Padomē 1919. gadā 18. dezembri. Šchis likuma eerosinajums nododams isglihtibas komisiijai. Waj buhtu kahdas eerunas? Ja naw, tad peenemīs.

Deenas kahrtibas pirmais punkts: 22. martā Valkā no Latvijas un Igaunijas valdību preekščstahweem parafstītās robeschu konwenzijas ratifizešana. Es luhgtu referentu.

Referents A. Būšewižs: Wišpirms turu par wajadšigu atšihmet, ka šchis lihgums tifa šanemīs ahrleetu komisiijā ar leelu gandarijumu; ar leelu gandarijumu tadehl, ka preekšč šaprafchanās ar kaiminu tautu, ar kuru japanahf neween draudšigas kaiminu atteezibas, bet wehl daudš zeeschakas šaites nahkotnē. Weenigais zelsch, ka to panahft, ir ischkirt wišus strihdigos jautajumus meera zelā, zaur šchihreju teesu. Pats šchihreju teesas prinzijs

beš tam ir peemehrots teem demofratifkeem ušfkateem, fahdi walda plaščhās tautas mafās un ari augštajā politifā. Mehš buhšim par ūbjektu, ar furu runā, bet ne par objektu, par furu runā, ja nofahrtošim pašči ūawas leetas tā, ka nedošim eemešlu ziteem ūkatitees uš mums ar leelu neuštizibu. ūhrleetu komiūija apšinajās, ka ar konwenzijas ratifizeūšanu un peenemūšanu darbs wehl tahlu naw pabeigts — wajaga iūūkirt robesču jautajumu, ūaffanojot weetejo eedūhwotaju kulturelās un ūaimneeziūfās wajadūibas ar walsts inte-
 resem, apmeerinot pehž eeūpehjas abas puūes. ūpmeerinat wiūus ūhe nekad nebuhs eeūpehjamš, ūhe eeūpehjamš tiūai kompromiūš un loti pamatigi preeūūdarbi, lai leetu iūūkirtu tā, ka taš apmeerinatu wairaf waj mafaf abu eeintereūeto walstu dūūhwes intereūes; garantiju, ka ūhiš darbs tišs paweikts, dewa ūūkhiūreju teeūas ūastahwš, ūuras preeūūgalā atrodas tāš walsts preeūūstahwiš, ūura lihds ūhim ir pratuūi ūaweenot ūawas ūaimnee-
 ziūfās un politifkās intereūes ar ūinamu uūtizibu zitām demofratifkām tautam, un uūtiziba modina uūtizibu. Žit leela uūtiziba ir iūrahdita ūūkhiūreju teeūai no Latwijas ūabeedribas puūes, to rahda muhūu preūe. No latweeūchu preūes puūes lihds pat pehdejam laikam naw pazehluūes neweena balūš pret ūūkhiū-
 reju teeūas darbibu. Latweeūchu ūabeedriba lojali ūtrahdajuūi lihds preeūū-
 darbu weifūšanai, ta gahjuūi wehl daudū tahlaf. Naw noūlehpums, ka wiūa Latwija beš iūnehmuma wehlejās redūet Waltas peeweenošūanu Latwijai aiū eemeūleem, ūuri, lai nebuhtu partejiūki, naw mafaf dibinati, ka igauņu motiwi Waltas peeweenošūanai ūgaunijai par labu. ūeluhkojotees uš to, Latwijas ūabeedriba draudūigu atteezibu dehl bij beš ūurneūūanas ar meeru ūanemt no ūūkhiūreju teeūas ūagatawotu kompromiūu pehž warianta, ka weenigi wehl eeūpehama, ja ari ne apmeerinat, tad wiūmas ūaweenot ar Latwijas tautas lojalo gaidiūūanu no ūūkhiūreju teeūas taiūno, iū konwenzijas ūatura iūreetošūo beūpartejiūko ūpreedumu. Deemūūehl, no otras puūes newar konūtatet tahdu paūču lojalu iūtureūūanos. Wiūu laiūu igauņu preūe ir parahdiūuūhees rakūti, ūuri leezina, ka igauņu ūabeedriba ūtatas uš Waltas jautajuma iūūkiriūūanu no zita weedokka, nekā Latwijas ūabeedriba, un newehlas ūapraft, ka walsts preeūūstahwiūi un teeūneūūi newar zitadi ūpreeūt, ka weenigi paleekot uš konwenzijas pamata, ja wini eeintereūeti labu atteezibu nodibinaūūanai ūtarp abām ūaimiņu walūtim. Palahwiba uš ūūkhiūreju teeūu igauņu preūe naw hijuūi un taš modinaja aiūdomas, ka igauņi wehletos iūūkirt ūūo jautajumu newiš pehž konwenzijas, bet zitadi. Žit ilgi, ūamehr par to ru-
 naja tiūai preūe, to wareja uūūtatit ka neatbildigas grupas uūūtatus. Deem-
 ūūehl, igauņu ūatwerūmes ūapulze 15. juniā ir peenehmuiūi lehmumu, ūas eerobesūo ūūkhiūreju teeūas kompetenzes un modina uūūtatus, ka ūinami jautajumi ir jaiūūkiriū ne zaur ūūkhiūreju teeūu, bet zitadā zelā. Weenš no teem ir Waltas jautajums. Kad igauņu preūe apgalwoja, ka ūūkhiūreju teeūai par to naw jaspreeūū, tad wareja domat, ka tee ir tiūai preūes, bet ne atbildigu walsts darbineeūu uūūtati un lihds tam laikam Latwijas preūe par to neuūbu-
 dinajās. Bei no ta laifa, kad tee ir tapuūūi par augūtakās walsts eestahdes uūūateem, radās ūinama neuštiziba uš ūūkhiūreju teeūas beūpartejiūko lehmumu ari Latwijas puūe. Ne tadehl, ka ūūkhiūreju teeūa waretu liktees walдитеes no ziteem eemeūleem, nekā to praūa winas uūdewumi, bet gan tapehž, ka ūhiš winas uūdewums ir nodibinat nahūotnē labas atteezibas ūtarp abām walūtim un jautajums teef tagad no weenas puūes noūtahdits tā, kad iūūkiriū rot leetu ne winai pa prahtam, tad peedraudot, ka labas atteezibas nebuhs.

Protama leeta, ka nostahdot jautajumu tà, top apdraudets usdewums preefch ka fchihrejñ teefa teef radita un tas war darit sinamu speedeenu us teefu. Weens no diweem — waj nu winu fpreedums draud palikt ilusoriks, waj nu jamehgina peemehrot fpreedums jaunajeem apstahleem. Weens no tahdeem jaunraditeem apstahleem ir Igaunijas fatwerfmes fapulzes lehmums, fas apdraud fchihreju teefas lehmuma ispildifchanu, ja fpreedums runatu pretim fchim lehmumam. Ir leekt peefihmet, ka no muhsu pufes tiftu peenemts fchihreju teefas lehmums. Mehš to jau efam atfinufchi no fahkta gala bes fewifchka ruhgtuma, tad kad tas teef dibinats us prinzipeem, fas atfihiti konwenzija, preteja gadijumã upuri, fas mums janef, paliktu tautas juhtas nefamehrigi leeli. Tas war radit fawufahrt sinamu ruhgtumu, usbudinajumu un naidigas fajuhthas no Latwijas pufes pret muhsu kaimineem, fas mums naw neweenam wehlams. Uhrleetu komifijai tadehl nahzã apfpreest neween pafchu lihgumu, bet ari stahwokli, kahdã atrodas fchihreju teefas darbiba. Wina nahza pee flehdseena, ka tikmehr, kamehr naw nofkaidrots stahwoklis ari no Igaunijas pufes, wif jautajumu bes eerunam nododami fchihreju teefas galigai iffchirfchanai. Atteezibã us jautajumeem, par kureem tahda nodofchana naw domajama no Igaunijas pufes, pee lihguma ispildifchanas newar stahtees. Uhrleetu komifija leef preefchã lihgumu ratifzet aif teem eemefleem, ka tas ir weenigais zelfch, lai panahftu labas kaimiku atteezibas ar Igauniju, bet dalit pee tam lihguma atfihfchanu un ratifzefchanu no wina ispildifchanas. Ja stahjas pee lihguma ispildifchanas, tad to war darit tikai tani gadijumã, kad abas pufes ir weenãs un tajãs pafchãs domãs atteezibã us to, kahdi jautajumi nododami fchihreju teefas iffchirfchanai. Tif ilgi, kamehr no Igaunijas fatwerfmes fapulzes Walkas jautajums top uffkatits jau par iffchirtu, ahrleetu komifija ir tajos uffkatos, ka ari mehš newaram stahtees pee fchi jautajuma iffchirfchanas zaur fchihreju teefu. Turpmako fchihreju teefas darbibu, pehz ahrleetu komifijas domam, pahtrauft buhtu neweetã, bet tos jantajumus, par furu nodofchanu fchihreju teefai weenoschanãs wehl naw panahkta, un tahdš fchini gadijumã ir Walkas jautajums, ifdalit atfewifchki un apfpreest jautajumus, par kureem tahda weenoschanãs ir notifufi, lihds tam laifam, kamehr buhs no Igaunijas pufes ofzials pafinojums, ka ari wina ir ar meeru Walkas jautajumu pilnã apmehrã nodot fchihreju teefas iffchirfchanai. Lihgumu ahrleetu komifija leef preefchã peenemt steidsamibas kahrtã.

Presidents J. Tſchakſt: Schini jautajumã zelta preefchã steidsamiba. Ef liffchu us nobalfofchanu un luhdsu pazeltees toš, fas ir pret steidsamibu. Naw neweena. Ef luhgtu pazeltees toš, fas atturas no balfofchanas. Naw. Tã tad steidsamiba weenbalfigi peenemta. Wahrds peeder Samuelim.

W. Samuelš (demokratu faweeniba): Augštã fapulze! Latwijas galwenaif un wifsfahpigakais jautajums Igaunijas robeschu leetã ir Walkas jautajums. Ef negribu teift, ka tas fewifchki gruhtš, waj fewifchki gruhti atrifinajams. Ja buhtu laba griba no abãm pufem winu atrifinat, tad wifsch buhtu iffchirts. Ja tas naw notizis, tad ifzelaš jautajums, fas pee tam wainigs? Scho jautajumu ef newaru iffchirt un ari nejuhtos aizinats winu atrifinat. Bet ef juhtos aizinats dot pafklaidrojumuš. Ef darbojos wifãš eestahdš un nehmu dalibu wifãš apfpreedš, fur fchis jautajums bij par apfpreefchanas preefchmetu jau no 1917. gada.

Wispirms atlaujeet man aizrādīt uš tautibas fastahwu Walkā. Walka no feneem laifeem atrodas uš Latwijas teritorijas un 1881. gadā winā skaitijās 4200 eedsihwotaju; starp teem 1604 latweefchi, kamehr igaunu bij tikai 978. Pehz tam igaunus leelakā mehrā peewilka usbuhwetais Plefka-was-Rigas bfeļšezsch, jo attihstijās tirdsneeziņa un satiksme teeſchi ar Rigu. Walka bij finamā mehrā Rigas preeſchpilſehta un tā tahda peewilka igaunus. Bet tomehr wehl 1897. gadā bija redsams pahrswars latweefcheem, proti 4455 latweefchu, kamehr igaunu bija tikai 3594. Drihs pehz tam, igauneem isdewās eeguht, kaut gan ar neezigu majoritati, tomehr pahrswaru pilſehtas waldē. Seguwuſchi to, wini darija wiſu, lai noſtiprinatu ſawas ſaimneezijās poſizijas pilſehta un wairotu wehletaju ſkaitu. Sika zelti ar igaunu bankas „Sāde“ palihdſibu, kura dabuja ſawukahrt pabalstus no zentra, nomalēs igaunu nami un tee wairoja igaunu wehletaju ſkaitu, kamehr muhſu preeſchpilſehtas „Lugaſchu“ namu ihpaſchneeki wehleschanu teeſibas nebaudija. Lugaſchu preeſchpilſehtu weenmehr ſkaitija tā atdalitu no pilſehtas. Reij eeguwuſchi to pahrswaru, igauni prata to uſturet ilgu laiku. Tomehr tās poſizijas nebija wiſai ſtipras. 1917. gadā, pehz kara ſahkuma, kad Walkā eepluhda leels behglu ſkaitis — latweefchi, ebreji un freewi, tad latweefchi wehleschanās guwa pahrswaru un nahza pee noteizoſchā wahrda paſchā pilſehtas pahrwaldē. Tai paſchā gadā ſahkās ari Walkas jautajums ſafarā ar Kreewijas waldibas isdoto likumu par paſchwaldibu eewefchanu Baltijas prowinzēs. Schis Lwowa parakſtitais likums pareds robefchu komiſiju par Igauniju un Latwiju. Robefchu komiſijā bij no katras puſes 5 lozekli. Ari es biju weens no Latwijas paſchwaldibas eestahdem eewehletais lozeklis un man bija tās gods tikt eewehletam par preeſchneeku tā no latweefcheem, tā no igauneem. Es peewedu to tamdehl, lai peerahditu, ka atteezibas starp igauneem un latweefcheem bij wiſpahrigi labas un robefchu komiſijā ſewiſchi. Mehš ſtrahdajām pilnigā ſahkanā un kad nahza jautajumu iſſchirſchana, tad lehmumi tika taiſiti weenbalfigi, tā par Zoru, tā par Moifekiles (Plateres) pagasteem un domas weenigi ſchkihrās par Uinascheem, jo weens no igaunu delegateem paſtahweja uš tam, ka Uinaschos ir leels ſkaitis igaunu. Pahrejee igauni peekrita tam, ka Uinaschu pagasts lihds ar meestu buhtu peeweenojams Latwijai. Toreiſ ſchāi robefchu komiſijā jautajums par Walku pawiſam neiſzehlās. Un mehš, latweefchi, ſapratām leetu tā, ka Walku atſihst par peederoſchu Latwijai. Bet, deemschehl, leeta tik tahlu nenonahza, jo leelineeki nodibinaja waldibu „Iſkolata“ weidā un „Iſkolats“ bija tās, kas iſjauza muhſu komiſiju un aresteja komiſijas preeſchſehdetaju. Likwidazija notika 1918. gadā un beſ teem jautajumeem, kuruš es jau mineju par teem 3 pagasteem, neweens wehl nebij iſſchirtis, bet bij ſawahhtas ſinas un pardsama jautajuma iſſchirſchana atteezibā uš ziteem pagasteem.

Pehz tam ſahkās wahzu okupazijas laikmets. Tad pilſehtas walde tika eezelta no wahzu puſes, bet, deemschehl, jaatſihmē, ka ar wahzu waldibu gahja rofu rotās ari Igaunijas konſerwatiwā dala, kura dewa weenu preeſchſtahwi no ſawas puſes wahzu pilſehtas waldei, bet pehz tam, kad uš tautibas pamateem eezeltā pilſehtas walde bija pa dala atlaiſta, pa dala atteikufees. Tomehr toreiſ atteezibas starp latweefcheem un igauneem, starp latweefchu un igaunu progrefiwo dalu, bija labu labās. Ari wahzu

okupācijas vara, kas aizgājja no Valkas, eesfaktija latveeschus par waldoscho elementu un nodewa teem pilsehtas pahrwaldišchanu. Leeta grostijās pehščhni tad, kad eesfaktās zihņās starp igauneem un leelineeekem, 1918. gada februari. Rā sinams, Igaunija mas ir zeetusi no leelineeekem; winās serde riaw aistakta. Weens no robeschu komistijas lozekleem pat isteizās, ka Rewele neesot nekad leelineeku rotās bijusi. Igauni fewišķi ar somu palihdību, wareja ahtrat tift galā ar leelineeekem, nekā mehš. Tajos apstahktos, muhšu waldiba, kura bij šķirta no igauneem zaur leelineeku okupeto semi, atrasdamees Leepajā, mekleja un atrada sakarus ar Igauniju, bet, deemschehl, šchee sakari ismantoti tahdā kahrta, ka radās nesakšanas ar igauneem. Te man jaatsihmē, ka tika noslehgts 18. februara lihgums, kurfch parakstīts no muhšu konsularā preekschstahwja Ramana; wina titulaziju azumirkli es nesinu, parakstīts tas ari no muhšu kara preekschstahwja Semitana. Schis lihgums pareds, ka igauni atlauj mums formet muhšu karaspehku us winu teritorijas, pareds ari pabalstu gan naudā, gan zitā weidā. Schim karaspehkam tā kompenzaziju prasa Valkas un wairaku pagastu preeškirschanu lihds robeschu nowilšķhanai Igaunijai. Schim lihgumam no starptautisku teesību stahwofla skatotees naw spehta, jo winsch parakstīts no personas, kura nebija us to pilnwarota. Schis lihgums wehlat no Latwijās waldibas naw atsihts un tiklihds, ka to dabuja sinat ahrlaetu ministrs, winsch eesneedsa protestu, bet us winu dibinajās Valkas un apkahrtejo pagastu eenemschana no igaunu karaspehta puses un te ir meklejama wisa launuma fakne schai robeschu un fewišķi Valkas jautajumā. Ja ne us pilnigi formela un juridiska, tamehr us moraliska pamata, kurfch pastiprinats wehl ar strategiskeem motiweem. Igaunijas preekschstahwji wareja dibinat sawas okupazijas teeksmes. Gan no muhšu waldibas puses tika šperti soli: scho lihgumu, tā jau teizu, wina neatsina un wehlejšās draudsigā kahrta to likwidet, ja ne us reisi, tad pamafam. Tā ir noslehgts lihgums no 1919. gada 21. julija. Winsch pareds, ka igauni paleek us muhšu teritorijas, kamehr pastahw pret leelineeekem muhšu fronte gar Aluksnes eseru. Tiklihds mehš scho liniju pahrnemam sawā sind, tad wineem japahreet us jaunu liniju, kura eet no Salazes us Strentscheem, Opefalmu un Wezlaizeni. Wini ateet us Igaunijas teritoriju, ja komisija no Igaunijas un Latwijās delegateem, peedalotees šabeedroto preekschstahweem, ir taisijusi atteezigu lehmumu.

Sahlat ir paredsetas daschas komisijas, kas lai isdaritu norehķinaschanos par saudejumeem, kuras Igaunija ir zeetusi karā pret leelineeekem un wahzeescheem us muhšu teritorijas. Tad ir paredseta jaukta komisija, kas lai nokahrtotu fatiļsmi eedsihwotaju starpā us tās teritorijas dalās, kura okupeta no igaunu karaspehta un starp pahrejām Latwijās un Igaunijas dalām. Bes tam wehl paredseta robeschu komisija, robeschu jautajumu nostaidroschanai. No ahrejās un formelās puses leeta isstatas loti jauka; abas kaiminu walstis, Latwija un Igaunija, ir nahkuschas pee šapraschanās weenotees legalā waj islihģšanas zelā, bet prakšē ta leeta nesekmejšās, jo komisijas, kas šanahza kopā, šchinis diwās leetās par norehķinaschanos un fatiļsmi, daschas resoluzijas newareja peenemt un ja kahda resoluzija ari tika peenemta, tad igaunu waldiba to neapstiprinaja. Sahlaks solis tika eets nodibinot okupētās dalās, kuras til drihši newareja atbrihwot, ziwilu pahrwaldi, kura ari tiftu fastahdita no abām pusēm. Bet kad to wajadseja rakstiski fisset,

tad domu starpibas israhbijas tik daschadas un tik leelas, ka galu galā patš lihgums netika galigā formā noslehgts, nekstatotees us to, ka mutiski par to paschu leetu bija panahka pilniga sakariba.

Kas atteezas us robeschu komisiju, wina sahka sawu darbu septembri. Igaunu pirmā prasiba bija, lai wispirms isschkirtu Walkas jautajumu un ka ta ir peespreeschama wisa wineem. Kad tas jautajums no igauņu puses tika tik asi nostahdits, tad mums bija jaatbild tikpat asi; ari mehš prasijām wisu pilsehtu. Katra puse teiza, ka winas motiwi pahrllezinoschaki un labaki. Pehz manām domam teesibas us Walku mums gan ir leelakas, nekā Igaunijai. Tad mehš leetu wedām neoficialā fahriā, peedahwadami Walkas dalischanu, jo zita iseja nebija atrodama, bet mehš atradām furlas ausis. Tad lai tomehr tiktu schini jautajumā us preekschu, nolehma isdarit Walkas jautajuma nostaidroschanu anketas zelā, kas lai waretu dot positiwus datus un pahrllezinat to pusi, kura polemikas zelā nebija pahrllezinama. Anketa tika isdarita oktobri. Lauschu skaitischana tika isdarita un bes tam anketa atteezibā us nekustameem ihpashumeem, weifaleem, eepuluhduscheem behgleem un t. t. Tur strahdaja apaschkomisijas, kuras bija raditas no robeschkomisijas jauktā fastahwā, no igauņiem un latweescheem. Sinami dati tika sakrahti, lai gan mehš weenmehr apgalwojām, ka schee dati nemami ar sinamu eerobeschojumu, jo jarehkina tas eespaids, ko igauņi darija us sawas tautibas lozeklu skaitu mahskliģu pawairoshanu un latweeschu skaita pamasinashanu. Mehš konstatejām faktu, ka weens tuhstots latweeschu no 1919. gada augusta ir atstahjuschi Walku. Ari igauņi gahjuschi masumā, bet daudš masakā skaitā, apmehram 300. Tā tad 700 personas mums skaitamas par skahdi. Schee dati bija sawahkti. Ubas puses winus apspreedu un tomehr us preekschu netika, jo wini tika tulkoti no katras walsts intereschu stahwokla daschadi. Ramehr muhsu darbiba robeschu komisijā turpinajās, nahza drausmigās oktobra deenas un tad nu mums bija usdewums atkal nodarbotees ar Walkas jautajumu, bet zitos apstahklos, nekā robeschu komisijās.

Mehš raidijām delegaciju, ja nemaldos 9. oktobri, no waldibas un no Tautas Padomes us Reweli dehl palihdseibas. Tad pirmā igauņu prasiba bij ta, ka mehš jums palihdseim tikai tad, ja juhs atdoseet neween Walku, bet ari wisus okupetos pagastus. Tahdu prasibu mehš newarejām atsiht par taisnigu un atfinām to var anekstijas mehginajumu, kas naw peelaischams pat pret uswareto, kur nu wehl starp diwām draudsigām wilstim. Mehš apelejām pee igauņu patriotiskām juhtam, jo tas eenaidneeks, pret kuru mehš usstahjamees, bija ari winu eenaidneeks. Prasibas tika masinatas, bet tomehr ap 200 kwadratwerstes mums ari pehz pehdejā projekta buhtu bijis jaatdod. Mehš gahjām tik tahlu, ka bijām ar meeru atdot Walku lihds tā sauzamai „Warschupitei. Tad mehš paturetu Lugaschu preeksch-pilsehtu. To mehš darijām sinadami, ka mehš nesam leelus upurus, bet sinajām ari, ka tas ir kopejas leetas wehrts. Schahds muhsu preekschlikums netika pat nopeetni diskutets. Es negribu attehlot wisu sarunas gaitu. Rā sinams, mums toreis fuhrais bikeris pagahja garam, pateizotees muhsu karaspehga waronibai un ari muhsu kara wirspawehlnieka energikkai usstahschanai, kursch zereja ar Deewa palihgu tik galā ari bes igauņu palihdseibas, kas buhtu pirhta ar muhsu dsihwo meesu. Un wina zeribas ari netika peewiltas. Kad oktobri pahrrunas pahrttrauzu, mehš paredsejām, ka sapraschanos ar igauņiem tahdos apstahklos, kur wini usstahda tik milsigās

irafibas, buhs loti gruhti panahkt ari wehlat, ari pehz bermondteefchu pfdihfchanas. Un ta tas ari bij. Sanahzam no jauna kopâ; ta isdewiba mums bija janwari. Brauzot us Helsingforsas konferenzi, atgreesamees pee scheem robeschu jautajumeem un likam no sawas pufes preefshâ fchkihreju teefas zelâ nostaidrot strihdus jautajumus. Bet igauni palaisdamees us sawu pahrfwaru — tà es jau teizu waj ari neteizu, pa ofupazijas laiku Walkâ bij salafijufchees 1500 igaunu wairaf nekâ latweefchu — bij ar meeru peenemt fchkihreju teefu tikai tad, ja pehdejâ katrà sinâ isdaritu plebifzitu. Mehš sawufahri nepretojamees plebifzitam, bet teizam, ka fcho plebifzita jautajumu wajag atstahst pilnigi fchkihreju teefas sinâ, un atsinâm, ka fchkihreju teefa war, neatkarigi no plebifzita un tà tad ari neatkarigi no nazionalâ stahwolla, jautajumu isschirt, fkatotees no walstisfâ weedofla. Us tahdu formulejumu igauni wehlat, kad wajadseja protokolâ fiffet muhsu lihgumu, kursch mutiski bija jau notizis, wairs neelaidas un fchkihreju teefa radita netifa. Utgreeschotees no Helsingforsas mehš tikâm pa otram lahgam usaizinati no igauneem. Pirmo reis mehš bijâm gahjuschi us sawu inizatwi, lai appreestos par kahdu zitu warbuhtibu, t. i. par to projektû, kuru mehš bijâm likuschi preefshâ ari robeschu komisija un pee pirmas tiffchanas, bet kursch no igaunu pufes tika noraidits, t. i. projektû par Walkas dalifchanu. Se igaunu ministru presidentis atfina, ka tas preefchlikums buhtu diskutejams. Linija gan netika nowilfta. Mehš Latwijas delegati dabujâm tahdu eefpaidu, ka prinzipâ igauneem pret Walkas dalifchanu nekâs naw ko eebilst. Protams, ka fchahdus folus no Igaunijas pufes mehš uffstatiâm par sinamu pretimnahfshanu. Iapeemetina, ka Igauntija wehl nebija noslehgusi meeru ar Padomju Kreewiju. Bij domajams, ka robeschu komisija pehz scheem aifrahdiijumeem rihkofees tahlat, mehginas nospraust to liniju, kuru mehš likâm preefshâ, waj ko igauni liktu preefshâ. Iffrahdijas tomehr, ka mehš weens otu nebijâm fapratufchi, tâpat kâ toreis, parafstot protokolû par fchkihreju teefu. Mehš gan nahzâm komisija ar sawu dalifchanas projektû un ulaizinajâm igaunus darit to paschu. Us to dabujâm atbildi, ka par dalifchanu naw runa, jo tur nemas neefot par to lemts. Lihds ar to farunas komisija isbeidsas. Tautas Padomê fchi leeta ari tika pahrrunata, wifa fabeedriba mums nahza talkâ un atfina ka mehš fchini jautajumâ efam forekti rihkojufchees. Muhsu prefes un fabeedribas weenprahtigâ uffstahfchanas darija us igauneem eefpaidu un tà mehš pamatojâm fchkihreju teefas radifchanu.

Man jafaka, atfauzotees us wiseem teem fakteem, kuras es peewedu, ka mehš robeschkomisija fcho darbibu pahrtrozâm newis aif formelem eemeeflem ween, bet buhdami pahrleezibâ, ka igauni nodomajufchi Walku un daschus apfahrtijos pagastus par patru zenu paturet. Bija redsams, ka wini rihkojufchees sistematiski un ka ar peefahpfchanos no muhsu pufes tikai modinatu pahrleezibu, ka efam wahji, newarigi. Wisi fchee ofizialee dati, es tos ihfumâ uffkattifchu, leezina, ka muhsu eefkats bijis pareifs. Kad sawâ laikâ igauni kopâ ar somu kara fpehku eenahza Latwijâ, tad somu wirfneefem lihdsi bij plani, ka igauneem peedalama taifni ofupeta teritorija ar Walkas pilfhehtu. Wajadfibas gadijumâ fchos planus war ari dabut. Tahlat muhs pahrleezinaja apstahktis, ka wifu teritoriju, fas planos bij apifhmeta un ofupeta no igauneem, to mums oktobri peeprafija, gribeja dabut fankzijû tam, kas jau faktiski bij notizis. Tad pagahjuschâ gadâ Igaunijas fatwerfmes

ſapulze bij taiſijūſi lehmumu par minētās teritorijas, kaš peedereja un weenmehrs ſkaitijās par Latwijas teritoriju, peeweenošchanu Igaunijai. Wiſa ſchi ofupetā teritorija netika atſtahta no igauņu karaspēkta tad, kad bij noſlehgts meers ar Padomju Kreewiju. Saprotams, igauņi wareja atſauktees, ka wineem jaatkahpjas ſinamoš apſtahkloš uš ſinama lehmuma pamata. Beš tam lihguņš bij radīts kara gadijumā ar Kreewiju un tiklihdš karšch bij beidsees, wineem wjadſeja ofupeto teritoriju tuhlin atſtaht, ja wini gribeja ušturet labas atteezibas ar Latwiju un nepeekopt eekarofchanas anekſijas, waretu teikt, imperialiſtiſkus mehruks. To wini nedarija. Wiſi tee ſpaidi, par kureem mums peenahza ſinteem, tuhſtoſcheem proteſtu un ſcheloſchanaš no weetejeem eedſihwotajeem, nebeidſās. Satikme, kā bij apgruhtinata pa kara laiku, tāpat ir apgruhtingta wehl ſcho baltu deenu. Tās paſchas repreſijas wehl tagad teef leetotās. Schee ſakti runā deesgan ſklaidru un gaiſchu walodu, ka igauņi negrib mums ar labu atdot ofupetās ſemes, neſkatotees uš to, ka winai teefibas uš to nebij un naw. Schiſbreju teefu gan mehš panahzām, wina tika radita 22. martā. Birmā ſehde tika wadita no angļu preekſchſtahwja. Wina notika 28. aprili. Sche uſſtahdija galweno praſibu — Walkas jautajuma iſſchkirſchānu. Schiš jautajums buhtu iſſchkirams, ſaſlanojot abu walſtu intereſeš. Preekſchſehdetājs iſteiza, ka Walkā abu walſtu eedſihwotaji ir reprezenteti ſiſprā mehri un ka Walku newar peekſchirt weenai waj otrai walſtij, neaiſſkarot otras tautibas intereſeš. Mehš bijām pahrlēezinati, ka uš ſcho prinzipu pamata Walkas jautajumu war atriſinat weenigi mums par labu, waj ari tā, ka weena dala tihtu mums peekſpreeſta pehz etnografiſkām paſihmem. Sahkās darbi apakſchkomijā; maijā tika iſſtrahdatš projektš A, kurſch paredš pilſehtas dalichānu, bet preekſch mums lahwehligatš, ne.ā projektš, kuru mehš likām preekſchā robeſchu komiſijā februari, jo toreis mehš rihtojamees ſem ſinameem ſpaideem. Upakſchkomijā bija ſcho kluhdu pahrlabojuſi; neteikſim kluhdu, jo apſiniga kluhda naw kluhda; wina muhſu upuri bija atſinuſi par newajadiģu un peedahwaja mums puſi no Walkas dſelſzela meģla. Beš tam apakſchkomijā bija iſſtrahdajuſi ſihkaku preekſchlikumu par to, ka pa pahrejas laiku, kamehr dalichana ſ. ktiski teef iſdarita, noſklaidrotu ſawſtarpejās atteezibas ſtarp Latwiju un Igauniju. Tā tad tiklab ſabeedriba, kā waldiba wareja buht pahrlēezinataš, ka Walkas jautajums launakā gadijumā war tiht iſſchkirš tā, kā mehš to ſawā laikā likām preekſchā Igaunijai meera iſlihguma zelā.

Bet nahza pahrſteigums. Parahdijās Igaunijas preſē un, ſchleet, uš ſinamu mahjeenu no augſchāš, ſiſtematiſka agitazija pret projektu A. Pahrejee projekti, B un C, neiſſaka neko zitu, kā tikai Igaunijas praſibas. Projektš B ir ta pati Warſchupite. To mums jau agrat peedahwaja Igaunija un projektš tuwinajās tam, ko oktobri lika preekſchā Igaunija, kad muhſu delegazija rihtojās ſem ſmagā ſpaida, ko mums iſdarija Bermondta karaspēkš. Schim projektam tika peeweenotās kompensazijas gan ſklaidrā naudā, gan graudā. Protams, ka muhſu ſabeedriba un ari waldiba ſchos projektus nopeetni zauri neluhkoja, jo projekti B un C apakſchkomijā atteezigeem delegateem netika likti preekſchā, un 2) tee runā pretim prinzipeem, kaš 22. aprili bija uſſtahditi no ſchiſbreju teefas. Gan muhš pahrſteidſa weens apſtahkliš, ka ja wiſas teoretikās warbuhtibas ſinamoš projektos bija iſſmelamas, tad wjadſeja minet zeturto un dabikako warbuhtibu, ka Walka, kaš lihds ſchim peedereja Latwijai, peederetu tai ari turpmaš.

Tas muhs pahrleezinaja, ka muhsu pozizija ir kluwufi eewehrojami fliftata, jo Igaunija rehkinajãs tikai ar projektēem, kas tika likti preefchã no ofizielãs puſes; tã tad wini wareja ſagaidit wiſlaunatã gadijumã to, ka Walka teef dalita, kas ir muhsu minimalatã praſiba, no kuras mehſ nefad neatkabhſimees. Ar muhs lihgdami, wini neko nepanahktu, bet to leetu weſdami ſchlihrefu teefa, wini waretu zeret panahkt B un C projektu atriſnãſhanu. Schlihrefu teefneſiſ ſtahjaſ pehz lihguma pee darba tad, kad abas puſes ſawãs atteezibãs nepanahkt weenoſchanoſ. Schlihrefu teefa ſanahza kopã 2. maijã un ſchde turpinajãs. Wiſpirmſ notika apſpreede ſtarp Latwijãſ delegatu un Igaunijãſ preefchſtahwi, lai panahktu weenoſchanoſ beſ ſchlihrefu teefaſ. Tad eſ dabuju tahdu eeſpaidu, ka igauņem nefahdas nopeinaſ wehleſchanaſ panahkt weenoſchanoſ naw un ſaktiſki ſhiniſ apſtahkloſ ari newareja buht. Muhsu ſtarpã notika wairakaſ ſarunas, bet kad eſ uſaizinaju nahkt klajã ar kahdeem noteikteem preefchliktumeem, tad Igaunijãſ preefchſtahwiſ no teem atteizãſ.

Eſ eſmu pagahjſ garãm apſtahkleeem, kas bija raduſcheeſ ſtarp laiãã un kaſ met ſinamu gaiſmu uſ ſchlihrefu teefaſ darbibu juniã un iſſkaidro winãſ neweiſmeſ. Igaunu preſe bij rihtojuſeeſ pehz ſinamaſ iſtrukcijãſ, taſ ir redſnaſ no ta, ka ſchlihrefu teefaſ preefchneekſ jutãſ ſpeeſtſ braukt uſ Reweli un ſtahteeſ ſakaroeſ ar igauņu wal dibu. Tai paſchã laiãã notika Igaunijãſ ſatwermeſ ſapulzeſ lehmumuſ, kuru preefchruwatãjſ referentſ jau mineja. Satwermeſ ſapulze Igaunijã ir taiſijufi lehmumu par Walkãſ peederibu Igaunijãi, nerehkinoteeſ ar to, ka wal dibãſ ir peenehmufchãſ ſchlihrefu teefaſ ſtarpneezibu un ka Walkãſ jautajumuſ no tãſ tãk iſſchkiſtſ. Scho ſpreedumu mehſ dabujãm ſinat tikai aiſbraukufchi Walkã un katrã ſinã, ſinãdami to eeſpreefch, buhtu uſſtahdijufchi atteezigaſ praſibaſ, lai waretu ſchlihrefu teefa ſtahteeſ darbã. Somehr, eeſafinuſcheeſ ar jauneem apſtahkleeem, mehſ likãm winu pahrnãſchãnu uſ deenaſ kahtibu un kad muhsu aiſrahdijumeem nepeegreeſa wãjadſigo wehribu, mehſ praſijãm, lai pãhrtrauz ſchedes, lai waretu informet muhsu wal dibu par apſtahkleeem, kaſ raduſcheeſ no jauna, par Igaunijãſ ſatwermeſ ſapulzeſ lehmumu un ka teef noteikti apſwehrtſ no ſchlihrefu teefneſchu puſeſ projektſ B. Galu galã weenojameeſ, ka ſchedes japãhrtrauz. Tagad wãjadſetu ſchãi augſtai ſapulzei nodot ſawu atſinumu un nodot to ſafarã ar 15. juniã lehmumu, kuruſ rahda, ka igauņi peeneem tikai tahdu ſchlihrefu teefaſ lehmumu, kaſ parãſta agrãko lehmumu. Wini diklẽ to ſchlihrefu teefãi. Mehſ neuſſtatãm igauņu preefchſtahwjuſ par brijweem teefneſcheem, lihds taſ nebuhs nowehrſtſ. Latwijãſ delegati loti labi apſinaſ, ka Walkãſ jautajumuſ ir ſtãrptãntiſta rakſtura, kaſ atteezãſ wiſpirmſ tikai uſ Latwijũ un Igaunijũ. Bet Latwijã un Igaunijã ir tikai diwaſ nomãku walſtiſ wefelã walſtu wirknẽ, kuras agri waj wehlu buhtu jaapweeno dehl tãm breeſmam, kaſ apdraud winãſ wiſãſ. Mehſ aiſrahdijãm uſ to, ka ja abãſ ſchãſ walſtiſ robeſchu jautajumã nefãprãtiſeeſ, tad winãſ nefãprãtiſeeſ ari zitoſ jautajumuſ, un ja nebuhs ſãprãſchãnaſ ſcho diwu walſtu ſtarpã, tad nebuhs ari plaſchãka apweenoſchãnaſ ar pãhrãjam walſtim. Jaſin, ka ſãaſinot Walkãſ jautajumuſ weenã waj otrã ſinã, mehſ ſhelejameeſ tiſlab ar Latwijãſ, kã Igaunijãſ likteni. Ubtildiba gulſtiãſ uſ teem, kaſ ſawãſ praſibaſ ir pãhrſpãhlejuſchi un naw eegahjuſchi uſ iſlihgſchãnu un kompromiſu. Schãhdu, itkã kompromiſã lehmumu, mehſ atrãdam liniãã A. Ja ſchãi liniãã tiktu no ſchlihrefu teefneſchã atmeſta, tad mehſ

paredsam newis sapraschanos Latwijas un Igaunijas starpā, bet paredsam zihnas, warbuht ne tagad, bet katrā sinā agri waj wehlu winas ir neisbeh-gamas, jo tee seemelneeki, kas pašči palihdsejuschī Latwiju atkarot, seemelneeki, kas ir Latwijas armijā un kas atgreeschās no Sibirijas, war prafit, lai wiri atrastu šawu dsimteni, šawu Latwiju tur, no fureenes wini ir isgah-juschī pašaulē un kuras Latwijas leetu wini ir aistahwejuschī. Mehš sapra-tām to itin labi un aisrahdijām priwatās un ofizialās šarunās, ka tagad šit liktena stunda Latwijai un Igaunijai. Tomehr mehš neefam wehl lihds šchim atraduschī atbaltu, neefam atraduschī pretimnahščhanu, šahdu wareja šagaidit. Eš esmu pahrlēezinats, šchai šapraschanai wajaga buht tur, kur ir walstiski jehdseeni un kur walstiskā apšina ir pilnigi ottihstijusees. Tos mehš Igaunijā atradām. Ja tur weena otra walsts wihra šapraschana, warbuht, nesneedsas tīf tahlu, eš te newaru, protams, ne weenu, ne otu wainot, jo, warbuht, tur ir instrukzijas, kas šaista atfewiščkās personas; warbuht, wainigs apstahkliš, ka tagad igauneem itkā atklahjuschās isredses eeguht legalā šahrtā pilsehtu uš otras walsts rehkina, kuru tee usškata par bagataku un ka tahdas teritorijas pahrnemščhanu neusskata par fewiščku grehku. Rā šafu, tos eemeflus eš te newaru istirsat, bet mums jakonstatē faktis, ka lihds šchim šapraschanos mehš neefam panahkuschī. Ja Satwerfmes Sapulze pastahw uš prasibam, kuras mehš lihds šchim ešam ar wifu kruhti aistahwe-juschī, tad, eš domaju, warbuht, atskanēs balšis Igaunijā, kuras gribēs tās atšiht. Man japeemin tikai weens aisrahdijums projektā B, kursch teef sinamā mehrā aistahwets no kompetentas pufes. Tas itkā apgaifmo wifu šcho projektu. Tur ir teiktš šastanā ar motiweem pee projekta A, ka punktš a) lihgumā esot wištaišnigakais, šahdu warot atrast; bet tas prasot šapraschanos latweeščhu un igaanu starpā. Bet tahda šapraschanās dalitā Wallā itkā nebuhtu eefpehjama. Kas atleef? Atleef tikai šankzionet rupju waru, pada-rot latweeščhu eedsihwotajus tīf wahjus, ka wini newar konkuret ar igauneem. Bet ja 5000 latweeščhus peeweenos Igaunijai, tad tos waidus, kas tur atskanēs, dsirdēs Latwijā. Buhs radita latweeščhu un igaanu starpā šinama plaiša un šcho plaišu aispildit wairš nebuhs eefpehjams. Tā rihkojotees šagatawos tikai Latwijas un Igaunijas starpā newehlamas zihnas, weenalga, waj tās notiks agri waj wehlu.

Eš esmu šawu pahrstatu beidsis un waru tikai isteift wehleschanos, Satwerfmes Sapulzē parahdit to weenprahtibu, šahda ir bijuši komisijas un starpšratziju biroja šehdēs, lai wifī Satwerfmes Sapulzes lozekli tā weens wihrš peenemtu no mums isstrahdato formulu un lai rahditu muhsu kaimineem un šchlihreju teešai, ka mehš ešam nazionalās un walstiskās leetās apweenoti un palškim lihds beigam apweenoti. (Wehtrains applausi).

Presidentš J. Ščhakste: Wahrds peeder ahrleetu ministra kungam.

Ahrleetu ministrš S. Meierowizš: Loti zeenitee Satwerfmes Sapulzes lozeklu kungi! Pehz ismelošchā šinojuma, ko šneedsa Satwerfmes Sapulzes lozekliš Samuela kungs robeschu un šchlihreju komisiju leetās Wallas jautajumā, man atleef ihumā šawillt kopā tās linijas galwenos wilzeenos, pa kurām gahjufi Latwijas politika atteezibā uš Igauniju. Igaunija ir muhsu kaiminu walstš seemeloš. Muhsu leelās kaiminu walstis austrumos un reetumos mehš gribam eeguht few par draudšigām walstim, bet winas ir tīf leelas, ka mehš šcho draudšibu waram eeguht un nostiprinat tikai tad, ja nodibinam pilnigu šapraschanos un šastanoschanos ar muhsu

faimineem seemeloš un deewidos. Šhini leetā fastopas muhsu un Igaunijas kopīgās leelās interesēs. Bēš šchi jaunā swarīgā walstis problema muhs ar Igauniju weeno pagahntēs wehsture, lihdsšchinejā kopīgā eefahrta un daudš zits. Galwenais, kas šchir igauņu naziju no Latwijas nazijas, ir tas, ka katras dšihslās rit šawas afinis. Bet neškatotees us to, ka ir daudš ka, kas mums naw kopigs un radneezišs, japanahk, ka interesēs top šastanotas un top mehginais par patru zenu atrast weenoschanos, šahda wajabšiga starp mums un muhsu faimineem seemeloš un deewidos, jo jo intereschu kopiba pahrsver to, kas muhs šchir. Weens no wišgruhtakeem šchehršcheem pee šchis šapraschanas atraschanas ir robeschu jautajums. Šatweršmes Šapulzes lozeklis, šenators Samuela lungs, šawā referatā attehloja tos daschados zelus un panehmeenus, tos daschados manewrus, pa kureem esam gahjuschi un pubhejuschees šcho šapraschanos atrast. Ir taišniba, ka apšpreeschot Walkas likteni, mehš pahrspreescham Latwijas robeschu wišswarigato jautajumu; otra tik swariga un šahpiga jautajuma buhtu gruhti atrast wišā Latwijas robeschu leetā. Šchi jautajuma atrišinaschanai mehš esam isleetojuschi wišus zelus, lai atrastu weenoschanos. Lai šarunu weidā panahktu jautajuma atrišinaschanu, ir tikai 2 eespehjamibas: pirmā meklet šapraschanos bēš treschās walstis starpneezišas. Mehš pilnā mehrā esam šcho zelu isleetojuschi un winas eespehjamibas isfmehluschi, kamehr galu galā, kad bijām beidsamo reiši Rewelē janwara mehnesi, mehš pahrleezinajamees, ka us šawstarpeju šapraschanos naw šo zeret, kaut gan prinzipi, us kureem abas walstis wehšas nospraust robeschu, bija un ir tee pašchi. Abas walstis atšihst demokratiššo tautu pašnoteiškumās prinzipu, etnografiskās eesihmes u. t. t., bēš tiklihdš mehš stahjamees pee praktiška darba, mehš redšejām, ka muhsu faimini peedod šcheem prinzipi zitu nosihmi. Wiši zeki, kahdi ari netika eeti, aiseet us Walku. Un nonahkot pee Walkas muhsu faimini aišmirst wišus prinzipus un winu weetā dominē weenfahrschais brutalais waras prinzipš: „Walku mehš esam eekarojuschu un Walku mehš paturam.“ Pehz tam, kad pirmā eespehjamiba wišdaschadatos wariantos pilnigi bija bēš panahkumeem isfmelta, atlika otrs un pehdejais zelšch: aizinat trescho walsti kā šchihreju muhsu starpā, lai tā taišnigi isšchirtu muhsu strihdu. Šchi gada 22. martā mehš parastijām šchihreju teefas konwenziju, kuras ratifikacija šchodeen zelta preeščā šchai augstai šapulzei. Šchi konwenzija nosaka prinzipus, ka komišijai janem wehrā katras pušes etnografiskee, wehsturiskee un walstiski-politišsee prinzipi, kā ari šatihmes un weetejo eedšihwo-taju interesēs. Tā tad otrā weetā wehsturiskais un treschā — walstiski-politiškais prinzipš. Apaschkomišija ir isstrahdajusi un eesneegusi weenu preeščelikumu, kas šabeedribā un prešē pašihstams sem nosautuma — šchema A. Unalifešim, zil tahlu šchis preeščelikums šastan ar konwenzijas § 4. paredseteem prinzipi. Ja dalitu Walku pehz šchemas A, tad Igaunijai paliktu 90000 kw. afu Latwijas, turpretim Latwijai 30000 kw. afu Igaunijas gruntsplatuma, no kurām 500 kw. afu apbuhwetu Latwijas ihpašchumu paliktu Igaunijā, pret 3000 kw. afu apbuhwetu Igaunijas ihpašchumeem Latwijā. Tā tad pehz etnografiska prinzipa Igaunija pehz šchis šchemas eeguhtu šinamas kaut ari neleelas preeščrozibas us Latwijas rehkina. Ja mehš dibinamees us wehsturiskeem prinzipi, tad mums ir teefibas us wišu Walku, nemas nerunajot par Walkas dalu pehz šchemas A. Walstiski-politiški abas walstis weenadi eeinteresetas Walkā. Tā tad, dalot Walku pehz šchemas A, ne-

tahdi newar istulkot, ka tahds dalischanas weids buhtu netoifns pret Igauniju, ja mehs stahwam us teem demokratiskeem prinzipeem, kas atsihti no wijas pafaules, un kuri paredseti konwenzijas § 4. Bes schemas A eefneegtas wehl schemas B un C. Pehz schemas B Latwijai peefriht tikai Walkas preekschpilsehta: Lugaschu laukums un Putraskalns, un pehz schemas C ari schis preekschpilsehtas teef peeschkirtas Igaunijai. Par schemam B un C es sinu tidauds, ka apatschkomifija tas apspreeftas naw un ka schee preekschlikumi eefneegti pehz apatschkomifijas darbibas beigshanas no anghu apatschkomifijas preekschsehdetaja ka wina personigi projekti. Man ir gruhti siblaki eeet scho preekschlikumu apspreefshanā tapehz, ka wini pilnigi runā preti konwenzijas 4. pantā noteikteem prinzipeem: tiklab etnografiska, wehsturiska, waltistiski-politiska, satiksmes, ka ari weetejo eedfihwotaju interesem. Wissklaidrako leezibu par to sneeds sekoschi skaitli: Pehz schemas B Igaunijas dalā paliktu 152.000 kw. asu Latwijas gruntsplatuma pret 15.000 kw. asu Igaunijas gruntsplatuma, kas peekristu Latwijai jeb Igaunija eeguhu 11.000 kw. asu Latwijas apbuhweta gruntsplatuma, bet Latwija tikai 1.000 kw. asu Igaunijas gruntsplatuma. Peewestee skaitli resp. proporzijas 152:15 un 11:1 nepahyprotami runā, ka peelaischot domu par Walkas dalischanu pehz schemas B kardinali tiktu grehkots pret konwenzijas § 4. paredseteem prinzipeem. Iapeebilsti, ka dalischana pehz schemas B bes tam wehl faistitos ar latwisku teritoriju atdoschanas nepeezeschamibu Leellugaschu, Walkas un Rahgeru pagastos. Jhfi satot, peelaischot warbuhtibu par Walkas dalischanu pehz schemas B tiktu grehkots pret konwenzija paredseteem prinzipeem. Tapehz es schaubos, waj teescham pastahw nopeetnas domas par to, ka schema B waretu buht nemama par basi Walkas liktena isschkirshana. Pastahw usfkati, itka bes teem pamateem, kas filseti 4. konwenzijas pantā, jarehkinotees nopeemi ar apstahkleem panahkt tahdu weenoschanos, kas abas pufes apmeerinatu. Ja tahdas domas pastahwetu, ka pee robeschu isschkirshanas bes pamata prinzipeem, kuri paredseti konwenzija, ka ar diru faktoru jarehkinas ar soluziju, kura nodroschinatu jawstarpigu sapraschanos nahkoscha fadsihwe starp abam walstim, tad ta ir ruhgta wilschana. Newar buht diwu faktoru, ir tikai weens prinziips, kas aptwer wisu: laba fadsihwe war buht tikai tad, kad robeschu isschkirs taisnigi. Ja ias ta nebuhs, ja ar robeschu isschkirshanu dibinati aishwainos naziju taisnibas apsinu, tad nefad nenodibinasees labas atteezibas un tiks radita muhschiga irredenta starp Igaunijas un Latwijas walstim. Brihdis ir loti nopeetns, jo mehs tuwojamees sawstarpejas sapraschanas eespehjamibas pehdejai fasei. Apweenosjamees wisi ap weenu dewisi — taisnigumu un aishwahwesim to ka weens wihrs. Mums naw eemepla domat, ka teefneschi skatas zitadafi us scho leetu, nekā mehs. Mehs sinam, ka tee wihri, kuru rokās mehs esam nodewuschi zeetuschās Seemellatwijas liktenus, labi saprot, ka spreedumi, kuri dibinati aishwainos walstu godu un tautas zeenu, neteef aishmirsti.

Presidents J. Tschakste: Tā kā pee wispahrejām debatēm ne-weens naw peeteizees, tad es lischu us balsoschanu pahreju us pantu lasishchanu. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir pret pahreju us pantu lasishchanu. Naw. Kas atturas no balsoschanas? Naw. Tā tad pahreja us pantu lasishchanu peenemta.

Wirstrafis

(Konvenzija, noslehgta starp Igaunijas un Latvijas valdību preefšstahweem sehde, fura notureta Walkâ 22. martâ, Anglijas pilnwarotâ Mr. Tallents preefšsehdbâ).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants:

(Abas valdības weenošas uštiet galigu robeščas noteiščanu starp winau teritorijam un wifu iščis noteiščanas radito jautajumu nofahrtoščanu apweenoai komiščai, šastahwoščai no ik pa diweem no katras valdības eezelteem lozeķeem, kopâ ar preefšsehdetaju, furam jabuht Anglijas pilnwarotam, waj, ja winam nebuhtu eespehjamš peedalitees, weenam Anglijas pawalstneekam, fura peedalischana i peekriht abas pušes).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pants:

(Šchi komiščija ari ir pilnwarotâ nofahrtoš wijuš jautajumuš, furi iželtoš peemehrojot paragrafu 7. no lihguma, kaš noslehgts starp abâm valdibam 1919. gada 21. julijâ).

Cebildumu naw? Peenemts. 3. pants:

(Zif ween tas eespehjamš, wiši no šchis komiščijas, šastanâ ar šcho konvenziju nofahrtojamee jautajumi ir iščķirami abu semju preefšstahweem weenojotees; ja kaħdâ gadijumâ weenoščanâš netiftu šastneegta, tad preefšsehdetaja lehmums ir iščķiroščs un teef lojali peenemts no abâm valdibam).

Cebildumu naw? Peenemts. 4. pants:

(Pee lehmuma iņeščanas komiščija nems wehrâ katras pušes etnografiskos un weħturiskos prinzipus un walstiski-politiščas interešes (militarâš, strategiščas, eķonomiščas un šatiksmeš), kâ ari weetejo eedšihwotaju interešes. Komiščija war špert taħduš šotus, taħduš wina uštata par wajadšgeem, lai winai buhtu eespehjamš iņest taiņigus lehmumus; wišos apgabalos, fur tihtu nolemts iđdarit plebiščitu, teef šperti šofi, atšihtu no komiščijas par administracijâš neutrāliješchanu taħdâ kaħrtâ, lai išlehgtu kaut furas pušes amata personu un eestahšču eespaidoščanu uš eedšihwotajeeem, furi peedalaš pee plebiščita).

Cebildumu naw? Peenemts. 5. pants:

(Šchi konvenzija ratifiķejama no abâm valdibam 14 deenu laiķâ, šstaitot no winâš paraktiščanas).

Cebildumu naw? Peenemts. 6. pants:

(Komiščijas iđdewumi teef šegti weenadâš daļâš no abâm valdibam.

Peešihme: 1. Tâ kâ Walkas jautajumâ now panahķta weenoščanâš, šapulzeš preefšsehdetajš-angliš, peħz ruħpigâš eepašišchanâš ar leetu no abpušiga redješ itahwoķka nolemj, ka pa plebiščita laifu, ja taħdš notiftu Walkâ:

1. Komiščijas preefšsehdetajš eezet angļu wiršneeku Walkas štajijâ 1., lai nepeelāiftu eespehjamību išleetot štajijas administrāciju politišķeem noluhķeem pa plebiščita laifu.

2. Tagadejâ Walkas I. štajijas administrācija pa plebiščita laifu naw mainama).

Cebildumu naw? Peenemts.

Es lišču uš bālfošchanu wifu projektū un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par wina peenemščanu. Luhdsu pazeltees, kaš ir pret? Naw. Kaš aturas no bālfošchanâš? Naw. Tâ tad projekts weenbālfigi **peenemts**. Wahrds peeder referentam.

Referents **U. Buščewiņš**: Šatarâ ar peenemto projektū aħrleetu komiščija leef preefšchâ šefošchu pahrejas formulu:

„Šatwerimes Šapulze ratifiķejot konvenziju, fura noslehgta starp Latvijas un Igaunijas valdibam Walkâ 1920. gada 22. martâ atteezibâ uš galigu robešču noteiščanu starp abâm walstim, atšiht, ka pee Walkas jautajuma iščķiřchanâš iščķibreju teesja waretu šaħtees tikai peħz Igaunijas oščjāla pašinojumu, ka Igaunijas šatwerimes šapulzeš lehmums no šchi gada

15. jūnija par Valkas piederību Igaunijai neatzēt un negroša konvencijas nosaukumu par Valkas jautājumu išķīrīšanai pilnā apmērā zaur šķībreju tēsi.

Presidents J. Ščakste: Wahrds peeder Rihwem.

U. Rihwe (semneeku faweeniba): Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozeklu fungi! Pehz ta kodoligā sīojuma, kuru sneedsa no ahrleetu komiņijas un pehz ismeloscha sīhka atstahstijuma par darbību, kura noriņna-jupees robeschu komiņijā, leefas, pateesi, gruhti atrast ko jaunu, ko peeweenot klast pahrspreeschamā jautajumā. Tahlak fawetees pee sčīs leetas buhtu laufčanās walejās durwis. Lihgumā, kursch mums sčheen ratifizejams, ir norahdits, ka sčķihreju teesai fawā darbībā jaatbalstas us etnografiskeem, fainneeziskeem un politiskeem prinziņeem. Tadehl eefams spreedums robesch-leetā naw taišts, gribas apschaubit wina pareisibu. Spreeduma objektiwitalē sinams trauzejums ir Igaunijas satwerfmes sapulzes lehmums, kursch aistheidsas sčķihreju teesai preefchā un iseet pret Igaunijas waldību, jo pehdejā bija nolehmuši nodot Valkas liktena išķīrīšanai sčķihreju teesai. Stahwot us taišnibas punkta, mehš waram eeskaittees meerigi nahkotnē, jo naw domajams neweens teefnesis, kursch netaištu spreedumu pehz teem dateem, kuri winam ir preefchā. Sčini gadījumā tahdi dati ir no apafschkomiņijam fawahkti plascha skaitliska materiala weidā. Semneeku faweeniba un es nefchaubos, ka ari zitas frakzijas stahw par to, ka muhs walstis un tautas zeena Valkas jautajumā nedrihst tik masinata. Ar gandarijumu jaatsihmē fahs, ka sčhodeen pirmo reisi Satwerfmes Sapulzē ir eerabees armijas wirspawehsneeks. Tas leezina par to, ka Valkas liktenis stahw tuwu ne tikai politiskeem, bet ari armijai.

Presidents J. Ščakste: Wahrds peeder Menderim.

Fr. Menders (sozialdemokrats): Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Sozialdemokratu frakzijas wahrdā man japašino, ka mehš balsosim par eefneegto Satwerfmes Sapulzes ahrleetu komiņijas pahrejas formulu. Mehš balsojām par sčīs sčķihreju teefas lihguma ratifizefšanu, jeb, kā jau to teiza muhu beedrs un ahrleetu komiņijas referents — un tam ari mehš peetrihtam — weenigais zelsch sčhobrihd eefpehjamais, lai nokahriotu robeschu strihdus, ir tas, kas paredsets konwencijā. Mehš kategoriski noraidam katru eerotfchu schwadsinaschanu, no kuras pufes tas ari nenahftu. Mehš eefam tai pahrlēezibā un neweens muhs naw pahrlēezinajis pretefā wirseenā, ka karsch starp Latwiju un Igauniju maksatu daudz wairak naudā, kā ari zitas wehrtibas un galwenais, zilweku dsihwibas, nekā ir wehrtis strihdus preefchmets. Lihds sčim wisa Latwijas fabeedriba un lihds ar to winas strahdneeziba, neatradām par wajadsigu pazelt sawu balši Valkas leetā, pa sčķihreju teefas sčhschu laiku, jo mehš bijām tai pahrlēezibā, ka sčķihreju komiņija un winas neutralais preefchfehdetajs atradis zelu, kompromisa zelā un išķīrs taišnigi robeschu strihdu starp abām walstim. No sčīs pahrlēezibas mehš negribam atteiktees ari wehl sčhodeen un zeram, ka sčķihreju teefa pehz tam, kad wina sanahks no jauna kopā un eewehros to, kas ir notizis par starplaidu, ari atradis spreedumu, kas daudz mas apmeerinās abas walstis, abas tautas un ar laiku isnihzinās tos naida dihgus, kas ir raduschees pa igauņu okupazijas laiku. Mehš loti leelā mehrā isbaudijām okupazijas waru wahzu laikā un man jafonstatē, ka igauņu okupazija Seemellatwijā naw tai palikusi pakal. Utteezibā us farunu

gaitu, ka da ta ir bijuši lihdš ņhim, man nebuhtu jarunā, jo to atstahstija muhņu ņhlihreju komiņijas lozekliņ Samuela funkc. Eņ gribu teikt, ka pehņ muhņu pahrleezibas ņpreedums, kaņ dotu abām puņem dauņņ maņ peene-mamu ideju, ir taņ, kaņ eetilpņt ņchemā A, weenā no trim warianteem, kuri at-rodas ņhlihreju teefas preeņņhā.

Preņidents J. Eņh a f ņ t e: Eefneegtā pahrejas formula ņlan tā:

„Latwijas Satwerņmes Sapulze, ratifizejot konwenziju, kura noņlehgta itarp Latwijas un Igaunijas waldibam Walfā 1920. gada 22. martā atteezibā uņ galigu robesņu noteiņņhanu itarp abām walņtim, atņiņņt, ka pee Waltas jautajuma iņņhliņņhanas ņhlihreju teefa waretu ņtahtees titai pehņ Igaunijas ofi-ciala paņinojuma, ka Igaunijas Satwerņmes Sapulzes lehmums no ņhi gada 15. jūnija par Waltas peederibu Igaunijai neatņek un negroņa konwenzijas noņajizimumus par Waltas jautajuma iņņhliņņhanu pilnā apmebrā zaur ņhli-hreju teefu.“

Eņ liņņhu uņ balsņņņhanu ņho pahrejas formulu un luhdsu pazeltees toņ, kaņ ir par ņho pahrejas formulu. Naw neweena. Eņ luhdsu pa-zeltees toņ, kaņ atturas no balsņņņhanas. Naw. Tā tad ņhi pahrejas formula peenemta weenbalņigi.

Man ir eefneegts preeņņhlikums taiņit pahrtraukumu uņ 10 minutem. Eņ luhdsu pazeltees toņ, kaņ buhtu pret ņchahdu pahrtraukumu. Naw ne-weens. Tā tad pahrtraukums uņ 10 minutem.

Preņidents J. Eņh a f ņ t e (pehņ pahrtraukuma): Wahrds peeder ahr-leetu ministrim.

Ahrleetu ministrs S. Meierowizs: Loti godata Satwerņmes Sa-pulze! Saņarā ar nupat peenemto rezoluziju man jaņino wehl, ka Samuela funkc, Latwijas ņhlihreju teefas un robesņu komiņijas lihdņņchinejais preeņņņņehdetajis eefneedņis waldibai ņawu atteiņņhanos no ņhlihreju teefas lozekla amata. Waldiba, ewehrojot Samuela funga leelos nopelnus, ir tanis eefkatos, ka leetas labā, beņ ņchaubam, buhtu wehlams, ka taņ darbs, ko Samuela funkc lihdš ņhim wadijis ir kā robesņu komiņijas preeņņņņehdetajis, ir kā ņhlihreju komiņijas Latwijas preeņņņtahwis, titku no Samuela funga turpinats ari tahtaf. Eņhis jautajums ir politifkas dabas, bet iņņauz nedibinatās pahrrunas no otras puņes atteezibā uņ wina perņonu. Tā kā Samuela funga darbiba teef atņihņta par pilnigi pareiņu, tad waldiba buhtu laimiga, ja ari Satwerņmes Sapulze iņteiktu ņawus eefkatus atteezibā uņ Samuela funga walifņhanu par ņhlihreju teefas lozekli ari turpmat.

Preņidents J. Eņh a f ņ t e: Wahrds peeder Kweeņņim.

A. Kweeņis (ņemneeku ņaweeniba): Ewehrojot nupat weenbalņigi peenemto Satwerņmes Sapulzes lehmumu un ņenatora Samuela funga iņņmekoņho ņinojumu par wina darbu robesņu jautajumā, ņahņot jau no 1919. gada, eņ konstateju, ka no Satwerņmes Sapulzes eenemtais ņah-wokliņ ir pilnigi solidarņs ar Samuela funga lihdņņchinejo darbibu un tam-dehl eņ domaju, ka runaņņhu wiņas augņiās ņapulzes wahrdā, ja eņ luhgņhu Samuela fungu nemt ņawu atteiņņhanos no ņhlihreju komiņijas lozekla amata atpafal un turpinat ņawu darbu tahtā pat garā ari uņ preeņņhu, lai iņwestu lihdņ galam muhņu taiņnigās praņibas. Tadehl leeku preeņņhā Satwerņmes Sapulzei peenemt ņekofņhu lehmumu:

„Satwerņmes Sapulze atņiņņt Latwijas robesņu komiņijas preeņņņņehdetaja W. Samuela lihdņņņchinejo darbibu par pareiņu un jaņtanofņhu ar Satwerņmes Sapulzes gribu un uņdod turpinat darbu tahtā pat garā ari uņ preeņņhu.“

Presidents J. Tšhaste: Gefneegtais preekšlikums štan:

„Satwerfmes Sapulze atšihst Latwijas robešču komišijas preekšlehdetaja W. Samuela lihdsšchinejo darbibu par pareisu un šaštanofču ar Satwerfmes Sapulzes gribu un usdod turpinat darbu tahdā pat garā ari us preekšču.“

Es lišču wīnu us balsofšanu un luhdsu peezeltees toš, kas ir par ščo preekšlikumu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ščo preekšlikumu. Naw. Luhdsu peefehstees. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofšanas (Samuels atturas). Weens. Tā tad šchis preekšlikums weenbalsigi peenemts. Wahrds teef dots Samuelim!

W. Samuelš (demokratu šaweeniba): Es pateizos augstai šapulzei par nupat isteikto ustizibu, padodos wīnas gribai un nemu šawu atteiššanas tā šchihreju teefas lozekliš atpakaļ. (Applausi).

Presidents J. Tšhaste: Deenas šahrtibas naškofšais punktš: Likums par muiščneeku korporaziju šlehgšanu. Referents Wefmanis.

Fr. Wefmanis: Likumu par muiščneeku korporaziju šlehgšanu waldbiba eefneedša Satwerfmes Sapulzei tā pirmo. Likums paredš Widšemes, Kuršemes un Wiltenes brunneezibu korporaziju šlehgšanu, ščo korporaziju publiško un priwato teefibu un preekščrozibu atzelsšanu. Šahlaš likums paredš, ka mantas, kas peeder muiščneeku korporazijam, waj kas wīnām ustizetas, tiktū us wispahreju likumu pamata nodotas teefas apšardsibā. Šrahmataš, akti un dokumenti nododami teefleetu ministrijai. Štahjotees pee likumu apšpreeššanas, juridiskā komišija weenbalsigi atšina, ka šahrtas un wīnu organizijas atzelamas, jo naw šaweenojamas ar tagadejo Latwijas eefahrtu. Šchā šinā nefahdu eerunu ne no šahda juridiskās komišijas špahrna nebija. Bet tomehr dōmas drušču dalijās atteezibā us ščo prinzipu išweššanu dšihwē tamdehl, ka šchahdu reformu par šahrtu atzelsšanu wajadsetu išwešt weenfopus, pee wišām šahrtam, neatdalot atšewišķlās šahrtas un ruhpejotees par ščo atšewišķtu šahrtu lišwidēšanu aštraš par žitām. Tomehr praktiski išwešt ščo wahlesšanas išrahdijās par gruhti eefehjamu. Išrahdijās, ka darbs, kas wišās šahrtas organizijas un wišās šahrtas atzel, aišnemtu loti garu laika šprihd: in nebuhtu drihši išwedams. Šurpretim praktiskā dšihwe bija tahda, ko no šwara bija ašprus rindas tāš šahrtas organizijas atzelsšana, šura haudija leelas preekščrozibas un priwilegijas, lai tahdā šahrtā panahktu to, ka šchī šahrtā, kas bija išrahdijusees semei par naidigu, kuras wehšturiskā loma bija tahda, ka newareja pehz meerigu apštahllu nodibinaššanas weenaldšigi noraudšitees us to, lai šchis šahrtas atzelsšana tiktū paahtrinata. Waldibas likums paredš muiščneezibas korporaziju šlehgšanu. Šam peefrita ari komišijas wairakums un atšina, ka aiš nupat aišrahditeem eemesleem tahds šolis buhtu šperams ašprus rindas un muiščneezibas korporazijas buhtu šlehdšamas.

Šuwat pakawetees pee tāš wehšturiskās lomas, šura ir par eemeslu šchim šolim, buhtu leeki tamdehl, ka wīna wišeam ir pahraš dšihwi atminā. Buhtu jaaišrahda, ka komišijā pazetas ari eefkats, ka dauds kas ir jau drupipats no muiščneezibas korporazijas teefibam un preekščrozibam. Šerenška laikā ir išdots likums, kuršch paredš, ka publiškās šunkzijas, šahdas peedereja muiščneezibas korporazijam, teef atzeltas. Bija ari tas darits pehdešā walšts dōmēs zara laikā atteezibā us dašchām žiwilteefiskām preekščrozibam, šahdas likumā muiščneekem bija paredšetas. Tomehr komišija atšina, ka rekapitulazija mušču likumā ir weetā un tamdehl likuma teksts, šahdu waldbiba eefneedša Satwerfmes Sapulzei, buhtu aištahjams nepahrgrošits.

Tahlat, atteezibâ us mantu, kahda paliks pehz flehgtâm muishneezibas korporacijam, likumâ paredsets, ka par to nosafa teefa un tas winai jaisdara us wispahrejo likumu pamata. Tahdam eeflatam juridiskâ komisiija wareja tikai peeweenotees un atsewischkâs domas, atteezibâ us scho likumu datu, komisiijâ nebija.

Komisiija atšina, ka likums buhtu japeenem steidsamibas fahrtâ un steidsamibu komisiija motiwê ar aprahdite wehsturisko lomu, par furu nu Satwersmes Sapulzei jafata šaws wahrds. Tahlat Satwersmes Sapulzes juridiskâ komisiija leef preefšhâ peenemt scho likumu ar fekofchu pahrejas formulu:

„Satwersmes Sapulze atšina, ka wišâ drihjumâ isstrahdajams un peenemams likums par wišu fahrtu un winu preefšhrozibu atzelschanu Latwiijâ.

Tâ tad juridiskâs komisiijas preefšhlikums ir peenemt scho likumu preefšhâ liktâ redakcijâ un peenemt steidsamibas fahrtâ ar to preefšhâ likto pahrejas formulu, ka wišdrihsafâ laitâ isstrahdajams un peenemams likums par wišu fahrtu un to preefšhrozibu atzelschanu Latwiijâ.

Presidents J. Šchakste: No komisiijas puses leef preefšhâ steidsamibu šchim likumprojektam. Es liifchu us balsofchanu jautajumu par steidsamibu. Wahrds peeder Schiemanim.

B. Schiemaniš (wahzu demokratu partija, runâ wahzisti): Mani fungi! Cesnegtaiš likumprojekts atfauzas us demokratifkeem prinzipeem un ari steidsamiba, azimredsof, teef ar to motiweta, ka neefot ne azumirkli eefpehjams wilzinatees ar demokratifku reformu isweſchanu. Wajaga tikai eefstatitees prajektâ, lai redsetu, ka wiſch demokratiskâs domas ihstai buhtibai — pilsonu weenlihdsibai likuma preefšhâ — aifeet garam. Teefſham, mani fungi, tas tafchu ir pahraf ſawadi, ka demokratiskâ Latwiija wairaf nekâ pušotra gada laikâ wehl naw atzehluſi pilsonu kategorifeſchanu pehz publiſti teefiſka rakſtura fahrtam. Latwijas pilsoniš wehl arween tâpat kâ zara laikâ peedſimſt kâ ſemneeks waj maſpilſoniš, goda pilſoniš waj muifhneekš. Te ir demokratijaš ihstaiš uſdewums un te, pehz muhſu domam, wajadsetu beidsot nopeetni keritees klaht, bet tai weetâ mehš redſam ko zitu. Schodeen fahrtu jautajums teef aiſkufſtinats primo reiſi, tomehr ne tahdek, lai winas atzeltu: muhſu projekts meerigi atlauj paſtahwet fahrtam, eeflehdſot ari muifhneezibu, un neuſſtahda ſawu demokratifko praſibu preefſhgalâ neko zitu, kâ daſchuš noſchehlojamuš paragrafuš, furu praktiſkâ noſihme paſtahw tikai eefſch tam, nodot wiſtij kahdas wehl pee dſihwibas paleefofchâs fahrtas korporacijiu ihpaſchumuš. Mani fungi, ja ta ir demokratija, tad katra ſinâ ta ir loti atſchkaidita un weenpuſiga demokratija. Ta ir demokratija, kura keras pee problemaš no tahdas puses, no furas to naw eefpehjams atriſinat. Lai ſcho ſpreedumu atklahti iſteiktu, tad minoritateš tiklab pee steidsamibas, kâ ari pee balsofchanas par paſchu projeku attureſees no balsofchanas.

Presidents J. Šchakste: Par steidsamibu pee wahrda wairaf neweens naw peeteizees. Es liifchu to us balsofchanu un luhdſu pazeltees toš, kaš ir par steidsamibu. Luhdſu peefehjtees. Azimredſot majoritate. Luhdſu tagad pazeltees, kaš ir pret steidsamibu. Ur majoritati peenemta steidsamiba, pahrejeem aturotees. Teef atklahtas wiſpahrejas debates. Wahrds peeder Zeelenam.

J. Zeelens (sozialdemokrāts): Godatā šapulze! Mūšū preef-
 šhā ir likumprojekts, kūršč aisker brunneezibas korporāziju flehgšhanu
 un nebuht wehl neaisker wišu kahrtu atzelschanu un wišpahreju muišneezibas
 kahrtas likwidēshanu. Tomehr šhis likumprojekts ir apšweizams tā solis,
 kas rahda, ka Latwija grib teeschan tikt isbuhweta us demokratisheem pamateem.
 Ir pilnigi pareisi, tā Schiemana kungs aiskrahdija, ka šhis likumprojekts
 neatzel wišu muišneezibas kahrtu Latwijā; tomehr mums šhis solis ir
 jasper tapeh3, ka šhai brunneezibas korporāzijai naw teesibas neweenas deenas
 pašahwet demokratishtā Latwijā; meh3 sinam, ko šhi muišneezibas kahrtā
 Latwijā wišpahrigi un šewiški pehdejos gadu desmitos pašrahdajusi.
 Meh3 atšihstam, ka šhis likumprojekts newar muišneezibas kahrtu likwi-
 det winas pamatā un to, protams, newarēs ari muišneezibas tā kahrtas
 atzelschanas likums. Ari tas neaiskers to faktisko spehku, kas peeder tagad
 grupai, kas sauzās par Baltijas muišneezibu. To aiskers zits likums —
 Latwijas agrarā jautajuma išškīrschana radikalā kahrtā un tā likuma
 išstrahdaschanai buhs jasper pamatigi šoli, lai likwidetu neween muišneezibas
 juridiskās preefšrozibas, bet ari winas faktisko waru, winas šaimneezisko
 spehku. Tikai tad, pateesibu šakot, peepildisees tee Schiemana kunga wahrdi,
 ka ziwis tika likts pee muišneezibas pamateem. Un ja šhis likums ne-
 kēras pee muišneezibas spehka pamatu likwidēšanas, tad winam tomehr
 buhs šawa nosihme, lai rahditu tautai, *a eekams naw išstrahdats likums
 par muišneezibas faktisko spehku likwidāziju, teef flehgtaš muišneezibas
 korporāzijas tā tahdas, kurām demokratishtā Latwijā naw weetas. Šho
 likumprojektu peenemot, meh3 atbildam us isaižinoscho walodu, kuru muiš-
 neeziba jau pazehla, kad šhis likumprojekts atradās wehl išstrahdaschanā.
 Meh3 sinam, *a muišneeziba eefneegusi waldbai protestus pret šho likum-
 projektu. Kurfemes muišneezibas wahrdā barons Manteufels brihdina
 waldbibu kertees pee šhi likuma išstrahdaschanas un išwešanas dšihwē.
 Tahdu pat pašinajumu pret likwidāziju eefneegusi Widsmes muišneeziba.
 Wina runā ne tikai šawas šchaurās kastas wahrdā, bet runā wišu Baltijas
 wahzeeschu intereschu wahrdā. Kad demokrāts Schiemana kungs nah3a us
 šhi katedra, tad es domaju, ka winsch nems wahrdu, lai norobeschotos no
 šhim muišneezibas organizāzijam, bet man bija pahrschteigums, kad Schie-
 mana kungs atsina, ka šhis jautajums naw steidsams, ka winsch war tikt
 atlikts. Man šškeet, ka wina usstahschanās buhtu rāzionelata, ja winsch
 norobeschotos no muišneezibas pahrdroschajeem brihdinajumeem. Man
 šškeet, ka weenigā atbilde us šheem brihdinajumeem war buht tikai likum-
 projekta peenemschana un ka radikalata atbilde tiks dota tad, kad nah3s
 agrarjautajuma išškīrschana. Sawos eefneegumos muišneeziba aiskrahda,
 ka wina bijusi pee Latwijas walsts usbuhwes palthdšiga. Mums wajaga
 mest status atpakal us pehrno junija mehnesi, atzeratees, ko wini tad darija.
 Us muišneezibas brihdinajumeem, us šho isaižinoscho walodu šhai šapulzei
 buhs jadod galiga un radikalata atbilde, kad nah3s preefšhā agrarjautajuma
 išškīrschana. (Applausi pa kreisi).

Prezidents J. Šchakste: Wahrds peeder Jirkšam.

W. Firkšs (wah3u tautas partija, runā wahziski): Godatee Satwērfmēs
 Sapulzēs ložektu kungi! Satwērfmēs Sapulzei ir eefneegts likumprojekts,
 kura mehrkis ir išnihzinat Widsmes un Kurfemes brunneezibas atklahdās
 un priwatās teesibas. Šho brunneezibu wahrdā es eefneedsu protestu pret

šahdu likumu. Satwerfmes Sapulze wehl naw isstrahdajusi paščas Latwijas šatwerfmi, kad jau winai teef likts preekščâ flehgt diwas fahrtu organizazijas, kuras paredsetas prowinzalteesibâs un dibinatas us starptautisfeem akteem. Šchis likums teef motiwets ar to, ka mineto fahrtu organizaziju pastahweschana runajot pretim demokratiskas walsts idejai. Šchis motiws neistur kritikas. Ir walstis ar dauds plaschatu demokratisku šatwerfmi, kurâs wehl schodeen pastahw fahrtu organizazijas. Somijâ tureenes brunneezibas pastahweschana ir likumigi atsihta un garanteta zaur fewisfchu brunneezibas statutu no 1918 gada. Preekšč walstis interesem war frist swarâ tifai jautajums, waj brunneezibas korporazijam ir wehl teesibas iswest kaut kahdas walstiskas waj komunalas funkcijas, kuras runatu pretim walstisku organu waj pašwaldibas eestahfchu teesibam. Tas nekahdâ sinâ naw atteezinams us Widsemes un Kursemes brunneezibu; winas politisko un komunalu funkciju teesibas ir atnemtâs jau ar agrak isdoteem likumeem. Winas darbibas lauks tagadnê ir eerobeschots tifai us dsimts registru weschanu un brunneezibai ustizeto eestahfchu un legatu pahrwaldischanu. Brunneeziba atschkiras no zitâm priwatâm korporazijam tifai wehl ar teesibu isdot ofizialas dabas fahrtas apleezibas. Waj schi weenigâ, winai atstahdâ publiski teesista funkcija war dot eemeslu apsihmet winas tuhlitejo flehgfschanu par Latwijas walsts effistenzei nepeezeeschamu? Uri us scho jautajumu jaatbild atraidoschi.

Ja nu eesneegtais likumprojekts par diwi fahrtu organizaziju atzelschanu naw ne ar kahdeem pahreezinoscheem motiweem attaisnojams, tad wina peenemfchana wispahrigi šatrizinatu likumibas drofchibas apsinu. Tad jau nahlotnê ikktra korporazija, lai wina buhtu zehlfeses waj publiski waj priwatteesiskâ zelâ, tiks apdraudeta sawâ pastahweschana un sawâs teesibâs.

Es tadehl leeku preekščâ atraidit eesneegto likumprojektu.

Tagadejâ laikâ, kad tautibu naida un partiju kaiflibu wilni wehl trako, naw eespehjams šagaidit leetisfchu spreedumu par brunneezibu darbibu semes atklastâ dsihwê un winas nopelneem kulturalas laukâ. Šchis spreedums janodod wehsturei un brunneeziba winu war meerigi šagaidit.

Presidentis J. Šchakste: Wispahrejâs debatês neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Es liskhu tagad us balsfchanu pahreju us pantu lasifchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par pahreju us pantu lasifchanu. Luhdsu peefehstees. Uzim redsot majoritate. Waj šapulze wehlas lai teksts tiftu nolastis? (Balsis: „Luhdsam, wajadsetu!“)

Wiršaksts.

Sekretars R. Jwanowš:

„Likums par muischneeku korporaziju flehgfschanu.“

Presidentis J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Muischneeku korporazijas — Widsemes brunneeziba un Kursemes un Piltenes brunneeziba (Baltijas weetejo likumu II. d., 8. p.) — flehgts un scho korporaziju publiskâs un priwatâs teesibas un preekšdrozibas atzeltas.“

Presidentis J. Šchakste: Pee wahrda neweens nepeeteizas. Peenemts. 2. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Muischneeku kopporazijam peederoschā waj winām ustizetā manta ir nemama teefas apfardšibā uš wišpahreja likuma pamata. Grahmataš, akti un dokumenti, isņemot toš, kas atteežas uš minešo mantu, nododami teefleetu ministriim, kuram teefšba noteikt wiinu ušglabašchanaš un pahriinašchanaš fahrtibu.“

Presidentš J. Šchakste: Gebildumu naw? Peenemtš. Nahkofchais 3. pants.

Sekretars R. Jwanowš:

„Šchis likums stahjas spehā no wina publizešchanaš deenas.“

Presidentš J. Šchakste: Gebildumu naw. Peenemtš.

Es lišchu tagad uš balsofchanu šcho likumu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šchi likuma peenemšchānu. Luhdsu peefehstees. Es luhdsu tagad pazeltees toš, kas ir pret šcho likumu. Naw. Es luhdsu tagad pazeltees toš, kas atturas no balsofchanaš (7). Ur wišām balsim, 7 atturotees, šchis likums ir peenemtš.

No komišijas tita eefneegta fefofcha pahrejas formula:

„Satwerfmes Sapulze atšihst, ka wišā drihsumā isstrahdajams un peenemamš likums par wišu fahrtu un wiinu preeščrozibu atšelšchānu Latwijā.“

Es lišchu tagad uš balsofchanu šcho pahrejas formulu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho pahrejas formulu. Luhdsu peefehstees. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrejas formulu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofchāuaš. Naw. Tā tad pahrejas formula weenbalsigi peenemta.

Tā tā šchis deenas fahrtiwaš punktis isfmeltš, tad es pahreešchu uš nahkofcho deenas fahrtiwaš punktu par pagaidu noteikumeem par ew. luteranu mahzitaju kandidāteem. Referentš Strautneekš.

Referentš E. Strautneekš: Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Šchis likums isdots 1919. gadā 16. julišā likuma fahrtibā un tā tad jaunee noteikumi par šcho jautajumu jau eewesti dšihwē. Jaunā likuma wajadšiba isfaukta ar to, ka luteranu draudsem truhkst mahzitaju un wiinu truhkums isftaidrojams ar to, ka leelakā dala no wineem ir bijušchi zittauteešchi un nehmušchi dšihwu dalibu politikā un tagad Latwijā pagaidam neatrodas. Turpretim dot jaunus mahzitajus naw eespehjamš. Luteranu draudšchu prašiba, lai pee šcheem apstahkleem dod mahzitajus, ir dibinata. Jaunais likums wairš neprafa to isglihtibas zensu, kahds bij lihds šchim, proti, 387. pants prafa, ka wišem luteranu mahtajeem wajag huht ar augstfcolas isglihtibas zensu, bet tagad šchis isglihtibas zensš nefristu šwarā uu par mahzitajeem waretu tikt kuršch katrs, kas isturejis atteezigu pahrbaudijumu pee konsistorijaš. Tas ir apšpreeštš un peenemtš mahzitaju apšpreedēš nn atrišinatš tahdā weidā, ka wiščch paredsetš šchai likumā.

Romišija leef preeščhā wiinu peenemtš steidsamibaš fahrtā.

Presidentš J. Šchakste: Romišija leef preeščhā steidsamibu. Ja neweensš pee wahrda nepeeteizas, es lišchu steidsamibu uš balsofchanu un luhdsu peezeltees, kas ir pret steidsamibu. Kas ir par steidsamibu? Tā tā škaitš naw dibinatš, tad luhdsu pazeltees wehl reis toš, kas ir pret steidsamibu (42). Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par steidsamibu (48). Es luhdsu peezeltees toš, kas atturas no balsofchanaš (8). Tā tad par steidsamibu nodotas 48 balsis, pret 42 un 8 atturejušchās. Ropā 50 pret 48. Tā tad šteidsamiba atraidita.

Teef atklatas wispahrejas debates. Wahrds peeder Dehkenam.

R. Dehken s (sozialdemokrats): Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Schis likums isleekas neezigs, mas, un waretu rastees domas, ka te newaretu buht nefas pretim, ka luteranu draudse wairs nefkatas uf isglibtibas zensu pee mahzitaju peenemschanaš, bet tikai uf zitam prasibam, uf newainojamu tikumibu un kristigam juhtam, un ta ka wiseem festereem tahdas ir, jo zitadi wini par festereem newaretu buht, tad wisus tos waretu pahrewehristi par mahzitajeem un eefehdinat mahzitaju mahjas. No muhtu puses pret to nefas nebuhtu eebilstams, bet leeta ta, ka ais schi masa likuma flehpjas schi leela grahamata. Tas ir XI. sehjums no wezeem freewu likumeem, kur ir runa par zittizibu garigo pahrwaldi. Ja nu eefschleetu ministrija waj wis ministru kabinets ir isnehmis no schis grahamatas tikai trihs pantus un faka, ka schee trihs panti atzelami, tad wiri ar to ari faka, ka pahrejee 1699 panti paleef spehka. Tas flehpjas ais schi masa likuma. Bet ja mehš wifu scho leelo likumu apstatam, tad redsam, ka tas ir tahds, kas nefaskan ar muhtu walsts eefahrtu un muhtu platformu un pagaidu konstituziju. Wifa wisuma buhtu japeenem, ka schis freewu likums neatteezas uf mums, tad ja mehš isnemam no ta tikai schos trihs pantus un fakam, ka tee wairs nefaeetas ar tagadejeem apstahleem, tad atsihtam, ka pahrejee atteezas un tad pehz wineem jafahf rikfotees. Un es jums atgahdinofchu, ka pa dalai jau rikfojas ari pehz schi basnizas likuma. Konsistorija isdewusi rikfojumu, ka mahzitajeem ir teefiba wifas skola? rewidet uf schi freewu likuma XI. sehjuma noteikumumu pamata tijibas mahzibas leetas un proti, tiklab krona, ka priwatfkolas. Wiseem, laikam, sinams ari tas, ka ir wajati skolotaji un atfwabinati no weetam uf konsistorijas eerosinajuma tadehl, ka behrneem preefcha bij lasijuschy Skalbes pafakas. Ta tad mums ir jafkatae, kas wifa schini rgahmata eefcha. Tur eefcha ir loti dauds, bet tikai weena dala atteezas uf Lutera basnizu. Ja mehš scho dalu apstatam, tad redsam, ka esam no schuhpula lihds kapam peefekti pee basnizas. Kad luterizigeem behrns peedfimsf, winsch janokrista 8 deenu laika. Ja winsch 6 nedetu laika naw nokristits, konsistorijai ir teefiba eezelt furatoru. Katram tijigam no 15 lihds 18 gadu wezumam jaeet mahziba un jaleekas eefwehtitees. Tas tagad wehl naw atzelt. Pehz tam katram katru gadu jafuhds grehki, jaeet pee deewqalda. Waj schi puse (norahdidams uf kreifo pusi) to ir ispidijusti? Ta puse jau ne, bet waj schi puse (uf labo pusi norahdidams) to ir ispidijusti? (Smeekli). Mahjas katru rihtu un wafaru pahitari jafkaita, mahzitajam ir teefiba eet ifkatra mahja un apfkatitees, ka tur teef westa dsihwe. Kapu newar bes mahzitaja dabuht: mahzitajam mironis jaapstahw un ari pehrmenderim jastahw flahf un jafkatae, ka schirstu pareisi kapâ eeleef. Kad mehš pawadijam Satwerfmes Sapulzes lozekli, beedri Kursemneeku, mehš gan to neispidijam, bet nestuam, ka wina puse to ispilda. Mahzitajs ir un paleef walsts eerednis; winam jawed wisi faraksti par dsimuscheem, eefwehtiteem, laulateem un miruscheem, winsch isdod norakstus, dokumentus un par to dabu sawu atalgojumu. Wifš tas pate, kas dots lihds 1832. gadam, jadod ari tagad joprojam. Paleef wifas tas paschas muifchas, semes, feezini, aweni, zindi. Un tagad grib, lai mehš wifu to fankzionejam. Paraudsifim tahlaf, kahda ta basnizas pahrwalde, wifa winas usbuhwe. Generalkonsistorijas mums wehl naw, bet konsistorijas ir. Pehz schi likuma konsistorijas presidentu apstiprina keifars. Keifara weetu pee mums ispilda Tautas Padome un tagad fuwerenas waras neseja Satwerfmes Sa-

pulze. Man naw sinams, ka šchis cestahdes buhtu apstiprinajufčas Widfemes un Kursemes konsistoriju presidentus. Konsistoriju lozeklus eezel landtagš. Basnizas grahmataš jawed freewu walodā, bet konsistorijas waloda ir wahzu waloda. Tas wiš tā tad lai poleef? Se eebilst, ka walstš walodā, bet wahzu waloda Kreewijā nebij walstš waloda. Ir dauds noteikumu par sino-dem, par prahwesteem, par superdenteem, festereem, mahzitajeem, basnizu permindereem un patronatu teefibam. Patronats paleef pilnoš apmehroš. Luteranu basniza pehz šchi likuma ir usbuhweta kà lungu, kà aristokratu basnizas ar stipru wahzu nofrahsu. Ir pat tahds pants, ka pa šwehtfeem un leelā luhdsamā deenā janotur wahzu deewahrđi ari tad, ja wahzeefchu tani draudšē nemas naw. Wišu to neatrod par wajadšigu grosit, bet isnem tikai trihs newainigus pantinus, lai festeris waretu tift mahzitaju weetā. Rahdās teefistās atteezibās nostahda šchis patš likums pašču luteranu lungu basnizu? XI. fešjuma pirmais pants škan, ka pareistiziba ir waldoščā tiziba, tadehl ari lai tagad pee mums pareistiziba buhtu waldoščā tiziba? Luteranu mahzitaji nedrihst isdarit neweenu garigu zermoniju pee pareistizigeem. Jau pawiršchi apškatot šcho likumu, atrodam, ka wiš likums no eefahuma lihđš beigam ir atzelams. Tas ir leelakā mehrā nedemokratistš un pretejš muhsu platformai un wišam muhsu prasibam pehz firdšapšinas brihwibas. Mehš šawā platformā ešam usstahđijufchi tizibas brihwibu un gandrihs wišas partijas praša basnizas šchirščanu no walstš. Ta šchini likumā naw. Lai tiltu pee šchis paščas realifeščanas, tad wiš šchis likums ir atzelams un mehš to tad ari prasam. Mehš negribam dot tikai teefibas tift festerim par mahzitaju, bet mehš gribam, lai buhtu wišfeem tizibas brihwiba, brihwiba tizet un brihwiba netizet, un teem, kaš tiz, lai buhtu brihwiba pilnigi organifetees pehz šawa prahta un ne pehz likumeem 88 gadi wezeem 1852. gadā isdotem. Mehš neinteresejamees par to, mehš negribam isstrahdat šewiščku likumu un noteikumu, kahdu rabinu dot Mosus tizigeem, kahdu preesteri vareistizigeem, waj katoleem, kahdu šazitaju hernhuteefcheem, kahdu mahzitaju luteraneem. Ratra draudse lai organifeešas pehz šawa prahta un pehz šawas gribas lai peenem šew garidsneeku. So mehš panahšim tad, kad isšaidrošim, ka šchee noteikumi par garigu leetu pahrwaldi, kaš ir likumu krahjuma XI. fešjumā, wiši pee mums atzelti un to weetā eweests zits isstrahdats likums par to, kahds stahwoklis, kahdas teefibas ir basnizai un religifšam šaweenibam pee mums Latwijā. Tapehz es šawas frafzijas wahrđā leeku preeffčā ilgafi pee šchi triju pantu atzelsčanas likuma neuskawetees, bet peenemt šchahdu preeffšlikumu:

„Atdot likumprojektu juridiskai komišjai, tai usdodot drihšā laikā isstrahdat likumu ar furu atzelt wišus freewu likumus par garigo leetu pahrwaldi (Сводъ законовъ, Томъ II, часть I, 1—1702) un furā nofahrtoš basnizas un religifšu ja-beedribu stahwokli walstš, nemot par pamatu basnizas atdalisčanu no walstš.“

(Applausi pa kreisi.)

Presidentš J. Šchakste: Referentam wahrđš.

Referents E. Strautneekš: Tif weenfahrschi, kà Dehšena lungs domā, ta leeta ihsti tā wiš naw. Dehšena lungs panehmis XI. fešjumu un eedomajas, ka šinot likumu. Tur wajaga wehl dauds šo pahrdomat, lai waretu nahkt pee slehdseena, kaš no XI. fešjuma ir špehkā un kaš atzeliš. XI. fešjums ir dauds grositš ar wehlfateem pašaidrojumeem un pat jauneem likumeem. Man jaairahda tikai us weenu, ka tizibas brihwiba ir jau atsihta

freewu laikā un noteikumi, kas rakstīti XI. sešjumā absolūti wairš naw spēhā un pahrgrošjumu ir loti daudš. Pehz Sautas Padomes peenemtā likuma, wiš Kreewijas likumi ir spēhā, ja wini nerunā preti muhsu platformai un Sautas Padomes isdoteem likumeem. Tā tad, bes ſchaubam, ja mehš nemam muhsu platformu un wišus likumus, ko mehš ešam isdewuſchi, tad daudš no XI. sešjuma kriht noš, bet daudš paleef ari spēhā, jo mehš tatſchu newaram beigu beigās dšihwot bes likuma; mums buhš weena bašnizas pahrwalde un buhš noteikumi, kā wina fušnionēs. Ramehr mehš neefam neka jauna radijuſchi, mums japaleef pee ta paſcha, kas jau ir. Jo kaut dewinas deſmit dalas buhtu paſchas par ſewi atkrituſchas, ja winas runā pretim muhsu platformai. Mums nekas naw pretim, ka ſcho likumu nodod juridiskai komiſijai un iſſtrahdā plaſchakoš apmehroš, bet Dehkēna kunga praſiba ir ſteidſiga un naidiga praſiba un tamdehl naw nekahda eemeſla uſturet winu. Wehlaſ mehš pahſtrahdaſim to un nahkſim ar loti daudſeem jauninajumeem, bet famehr mums neka zita naw, mums japeeruras pee wezā.

Preſidentš J. Šſchakſte: Wahršs peeder Jrbem.

R. Jrbē (kriſtigā nazionalā ſaweeniba): Augſti godatee Satwerſmes ſapulzeš lozekli! Jrb jau nu ſawa leeta, ja mehš runajam par bašnizas likumeem wišā wišumā un par preekſhā liktu likumu, bet atbildot Dehkēna kungam par bašnizas likumeem, kur wiſch mehginaja iſzelt gaiſmā loti daudš ſihkumu, jaſaka, ka wiſch tehloja tā, lai iſnahktu amiſanti. Waj taš ir leetderigi, taš ir zits jautajums. Ja mehš runajam par ſcho pagaidu likumu, tad eš, warbuht, liktu preekſhā daſchuš pahrgrošjumuš. Wajadſiba ir pehz mahzitajeem un to ir atſinuſi ne tikai pati tauta, to atſinuſchi ari muhsu pahrwaldeš lozekli. Pagahjuſchās deenās ir eenahzis rakſtš no Latgales apgabala preekſhneeka, kuſch praſidams praſa ſuhtit uš tureeni mahzitajuš. Bet mahzitaju naw ko ſuhtit tamdehl, ka teologikſkās ſakultates pilnā apmehrā naw. Wina tikai pa dalai ſtrahdā pee latwijas augſtkolaš. Iſdodamā likumā eš liktu preekſhā daſchuš redakzioneluš pahrlabojumuš. Še iſnahk, ka eſſaminet war kuru katru. Šo nedomaja bašnizas preekſhſtahwju ſapulze. Wini praſidami praſija, ka mahzitajam wajaca buht ar teologikſku iſglihtibu, tikai zita leeta ir, waj wiſch to ſmehlees paſchiſglihtibaš zelā, waj zitadi kā, taš naw no ſwara. Eš liktu preekſhā 387. pantā pehz wahrdeem: „...perſonaš, kurām naw ſchāi pantā minētās iſglihtibaš zenſa...“ minet: ari perſonaš, kuras naw beiguſchās teologikſko ſakultati un tāš pehz atteeziga pahrbaudijuma teologikſkās ſinaſchanās ir atſihtaſimas par mahzitaja amata kandidateem.“

Preſidentš J. Šſchakſte: Wahršs peeder Rehmanim.

J. Rehmanis (beſpartejikſko grupa): Ja Dehkēna kungs gribeja iſzelt Kreewijas likumu komiſko puſi, tad wiſch to wareja panahkt ar ſaweem zitejumeem bes gala. Kreewijas paſtahwoſchoš neatzeltoš likumuš mehš atrodam pat tahduš noteikumuš, ka katram ir jaaudſina kaſpoſti. Tahdu, formeli paſtahwoſcho noteikumu ir daudš. Mums jaleekas waditees no ſawā laikā Sautas Padomē peenemtā likuma, ka wiš Kreewijas likumi ir spēhā tiktahl, ziktahl tee naw atzelti ar muhsu jauneem likumeem un zif tee ſakſan ar Sautas Padomes platformu. Iſejot tahdās ekſkuſrijās, Dehkēna kungs war eet loti tahlu. Juridikſkā komiſijā, kur ſozialdemokrati ir ſuhtijuſchi ſawus uſtizibaš wihruš atteezīgā ſkaitā, nebij domu ſtarpibaš par to, ka ſchiš waldibaš preekſhā liktaiš likumuš kā pagaidu likumuš ir peenemams, jo ta likuma wajadſiba ir. Tahlatee Dehkēna kunga aſſtrahdijumi ari neiſtur

kritikas. Tizibas brihwiba, apsinas brihwiba mums wiseem, fa bijuscheem Kreewijas pawalstneekem, jau ir waj nu dota waj dahwata, fa to nosauz waj saprot 1906. gada aprili. Ta tad wisi noteikumi, kas ir zitetos likumos, naw ne preefsch weena obligatoriski. Mums jakonstatè tikai wajadsiba; mums jakonstatè, waj schis pagaidu likums fa tahds preefsch mums tagad ir wajadsigs. Ra winsch ir wajadsigs, to mehš waram konstatet no ta, fa Latwijà no bijuschàm luteranu draudsem tagad, kad tàs pastahw us jauna likuma pamata, fawà laikà no waldibas ir issrahdati likums par konsistorijam un neteikumi par draudsem. Likums par konsistoriju eefneegts Satwerfmes Sapulzei un gul jau juridiskà komissija, ta fa Dehkena lungs tuwakà laikà warès ar to eepasihtees un redsès, fa tur naw eefschà nefa no wezeem Kreewijas likumeem. Pee pastahwofchàm draudsem no bijuscheem luteranu draudschu lozefleem peerafftas 80 lihds 90%. No ta mehš waram konstatet, fa scho likumu prafa draudsès us pahrejas laiku, kamehr nahks us deenas kahrtibu jautajums par firdsapsinas brihwibu, jeb par tizibas brihwibu. Mums schis pagaidu likums japeenem, kamehr Satwerfmes Sapulze spehs noskaidrot draudschu un basnizas jautajumu. Ja mehš skatitos no ta stahwofla, fa Latwijai japeeturas pee wiseem Kreewijas likumeem, kamehr wisi tee radikali pahrsrahdati, tad mehš netiksim pee mums wajadsigeem likumeem wehl gados desmit. Weens no scheem pagaidu likumeem par luteranu mahzitajeem ir sche preefschà listis un fa tahdu mehš winu fa pagaidu likumu waretu peenemt. Leelakà dala no Satwerfmes Sapulzes lozefleem ari peeder pee kaut kahdàm basnizu organisazijam, kas redsams no ispiditàm anketem, fa tikai 26 deputati nepeeskaita sewi ne pee weenas basnizas. Wisi pahrejee peeder pee weenas, waj otras draudsès. Peederiba pee draudsès pehz pastahwofchà likuma naw neweenam peespeesta, bet ir labprahtiga. Ta tad Dehkena lungs naw peespeests ikkatru deenu pahtarus skaitit un polizija neees skatit, waj winsch to dara waj ne. (Smeekli). Un ja te eet runa par to, fa juridiskà komissija leef preefschà Satwerfmes Sapulzei peenemt Kreewijas likumu XI. sehjuma I. dalu, tad sche eebildumi buhtu pilnigi pareisi. Tagad tas nekriht swarà. Mums no swara tagad tikai tas, lai Latwijà par mahzitajeem buhtu tikai kwalifizeti laudis. Gewehrojot to, fa draudschu organiseshanàs ir labprahtiga, fa draudsès eerakstijuschees 80 lihds 90% no bijuscheem luteranu draudschu lozefleem un fa apmehram 80 lihds 90 draudsès naw mahzitaju, likums japeeneem. Mehš negribetu, fa mahzitaji, kas fawà laikà ir pah robeschu aifgahjnschi, nahktu atpafak. Utteezibà us weenu leelu dalu no teem, meš to newehlesimees neweens. Kaut kahds stahwoflis ir jaatrod, lai robu peepilditu. Mehš waram konstatet to, fa muhsu luteranu draudsès negrib issjuft un fauz atpafak katru, kahds winsch ari nebuhtu bijis, lai tik winsch buhtu mahzitajs. Waj tas ir wehlams? Ja Latwijas augstskolas teologiskà fakultate trihs lihds ischetri gados spehs dot wajadsigoš draudschu ganus, tad tàs prafibas nebuhs. Man leefas, fa no ta stahwofla newar iseet, fa katrs jauninajums japeenem tikai wifà wifumà un bes tam nemas naw wehrtis strahdat pee likumu labofchanas. Ja ta, tad mehš newaretu peenemt likumu par brunneezibas korporaziju likwideshanu, bet to peenemt tikai kopà ar likumu par kahrtu atzeshanu. Bet ta fa winsch ir pagaidu noteikums un Latwijas eedswotaji to prafa, tad janowehrsch tas, fa pa pahrejas laikmetu luteranu draudsès nenahktu newehlami elementi. Schis likums ir atsihstams un peenemams, jo, paleekot pee prinzipieleem

jautajumeem par draudschu dšihweš wišpahrejo nofahrtoſchanu, war iſnahkt, ka Satwerſmes Sapulze naw ar meeru dot pahrejas laifmetâ pee muhſu demokratiſkâs eefahrtas toš nepeezeeſchamos pagaidu noteikumus, kahdi faſtan ar Latwijas eedſihwotaju wraſibam.

Preſidentš J. Ščakſte: Wahrđš peeder Menderam.

J. Menderš (ſozialdemokrats): Godatee Satwerſmes Sapulzes lozekli! Eš gribetu wišpirms paſtrihpot to, ka muhſu uſſtaſchanaš pret ſcho likumprojektu, tãpat ari muhſu pahrejas formulu nekahdã ſinã nedrihtit uſſtatit kã apſmeeklu pret teem, kaš no wiſaš ſirdš peekriht weenai waj otrai religijai. Mehš eſam weenmehr ſtahwejuſchi par to, ka Latwijã jabuht apſinaš brihwibai un ja kahda pilſona apſina ſaka, ka winam japeeder pee weenas waj otras religijas, tad ta ir wina perſoniga dariſchana. Tãpat ari wina perſonigã dariſchana, waj wina religioſkã grupã dariſchana ir taš iſglihtibaš zenš, kahdu praſa no dwehſeš gana.

Šhini ſinã waldbibai wajađſeja nahkt ar likumu par to, ko ſauz par baſnizaš atdalifchanu no walſtš. Wiſi tee likumi un papildinajumi, kuruš lihđš ſchim zel waj ſolaš zelt-mumš preekſchã, ir zelti uš lihđš ſchim paſtahwofchã prinzipa, kã baſniza ir walſtš inſtitutš. Rehmana kungš ſchoš papildinajumus ſauz par „pahri tiſſchana Kreewijaš likumeem“. Taš tã nebuht naw, jo wezajam, apputejuſcham prinzipam juhš pahri netikãt. Šo likumu, kuru juhš eefneedſãt, mehš newaram atſiht un newaram par to balſot. Naw dšilu eemeſlu, kaš ſawetu drihſu likuma iſſtrahdafchanu par baſnizaš atdalifchanu no walſtš. Taš ir ſamehrã ahtri iſdaramš, maſakaš ne daudš ilgat, kã to likumu iſſtrahdafchana par draudschu eefahrtu un zitãm baſnizaš leeta, kuraš mumš ſche uſſkãitija. Wiſa ſchi „pahri tiſſchana“ ir drihſat „klupſchana“, neaiſſneedſot demokratiju. Muhſu ſatwerſme garantẽ apſinaš brihwibu. Ša praſa kã logiſku konſekwenzi baſnizaš atdalifchanu no walſtš. Tiziba ir wiſdſitakã apſinaš leeta un tizigeem, pateeſi tizigeem, kureem religija naw modes leeta, ahrejš tehprš, leekuliba waj politiſkš eeroziš; newajaga, lai winu baſniza buhtu walſtš eeſtahde. Šapehž muhſu frakzija newar balſot par eefneegto likumu un eeteiž ſawu pahrejas formulu.

Preſidentš J. Ščakſte; Wahrđš peeder Reinhardam.

G. Reinhardš (kriſtigã nazionalã ſaweeniba): Augſtã ſapulze! Mana zeenijamã preekſchrunataja nomeerinaſchanaš runa mani nepahrleezinaja, ka te neiſdara muhſu demokratiſkai eefahrtai kahdu nepeemehrotu kara gahjeenu pret baſnizu, ſhini jautajumã pret ew.-luteranu baſnizu. Ša uſtaſchanaš, ko ſche atlahwãš augſti godataiš Dehkena kungš, newareja tik ne no weena zitadi uſſtatita, kã tikai par iſſmeeſchanoš jeb jošu dšihſchana. Taš, warbuht, ir derigš kahdã jošu weetã, bet ne ſhini augſtã ſapulze. Šhiš leetaš ir daudš nopeetnaſaš, nekã wezaiš Dehkena kungš (Šaũtriba ſãhlẽ) to eekata. Eš domaju, ka taš runã pretim ſawam tik augſti uſtaſditam demokratiſkam garam. Ja wiſch, ateiſtš buhdamaš, grib peekopt pahrlleezibaš brihwibu, tad lai wiſch ziteem neuffpeeſch ſawu ateiſmu. Mehš gribam, lai preekſch teem draudſeš lozekleem, kaš wehl turaš pee baſnizaš, buhtu iſeja no ſtahwotka, kahđš tagad ir. Šo Dehkena kungš loti labi ſin, jo wiſch ſin, ko patš runã. Eš turu par ſawu peenahkumu aiſrahdit uš ſcho nedemokratiſko uſtaſchanoš, kahda ir wina runã un peenaglot neiſpro-tamo pretrunu ſtarp wina wahrdeem un darbeem.

Preſidentš J. Ščakſte: Wahrđš peeder Dehkenam.

R. Dehkenš (sozialdemokrats): Tēfiba taišit pēefihmes pēeder pre-
sidentam, bet man Dr. Reinharda kungs no winaš pufēš taišija pēefihmes
un atšihmeja, ka eš ešot taišijis jokus. Eš nejofoju, bet ta ir mana wiš-
dīlakā nopeetniba. Mani naw pahrleezinajušchi eepreēfšcheje runataji,
furi teiza, ka XI. sešjumā daudš noteikumu ešot atzeltš. Šefams Strautneeka
kungs un eēfšchleetu ministrš Berga kungs naw usrahdijušchi, furi panti
šchai likumā atzelti. tikmehr eš safu, ka šchis likums naw atzeltš. Ushahdeet,
fungi, furi panti ir atzelti un furi pee mums wehl spēhā. Waretu domat,
ka ar muhsu Tautas Padomē peenemto likumu par freemu likumeem
XI sešjuma pirmā dala wišā wišumā atzelta, jo wišā wišumā šchis freemu
likums nesaflan ar muhsu walstš eēfahrto, nesaflan ar muhsu Tautas Pado-
mes platformu, furu ari Satwerfmes Sapulzes peenehmusi. Ja wišš likums
par garigo pahrwaldi atzeltš, kapehž tad runat par ta atšewiškēem panteem?
Ja mehš no wina ismetam tīfai 3 pantuš, tad 1699 pantuš mehš neefam
ismetušchi; tee tā tad paleef. Un pats šchis likums dšen jokus, bet newiš
eš. Reinharda kungam naw nekahdas tēfibaš pahrmest man pretrunu
wahrdoš un darboš: eš arween ešmu par tizibaš un apšinas brihwibu.
Reinharda kungs šafa, ka eš ešot ateistš. Mana religifā pahrleeziba ir
pahraf šwehta, lai to katram klahstītu preēfšchā un man uš peeres tas naw
jaraksta. Eš gribu, lai pee wams walditu pilniga apšinas brihwiba. Wišš
XI. sešjums kawē pilnigaš tizibaš un apšinas brihwibaš nofahrtošchanu
Latwijā. Kapehž juhš nahzeet ar fiškeem eelapšineem tur, kur toš wišwat-
rat war peezeest? Kapehž eēfšchleetu ministrš un wina beedri nenaht ar
kardinaleem preēfšchlikumeem, šahdi teem ešot? Warbuht, tee ari buhš tahdi
pašchi eelapši. Mums japraša wišdrihšakā laikā, lai tīktu realifeti wišu
partiju programu šolijumi: pilniga tizibaš un apšinas brihwiba. Pehž tam
katrs warēš kahrtot šawas draudšes dšīwi, kā winam patihf. Juhš gribeet
rakstīt preēfšchā, ar šahdu isglihtibu jabuht mahžitajam. Baptisti šchimbrih-
šham uš to nekatas; tāpat ari hernhuteefchi. Mehš nedrihkstam likumā
paredset nekahdus ešfamenus ari zītām draudšem, jo ta ir paščas draudšes
darīšana. Tapehž mehš likumā nedrihkstam nemas par to runat. Šchis
masaiš likums mums tapehž ir nepeenemams, kā kurfch katrs zītš likums,
kaš grib no augšas eemaišitees brihwas religifkās draudšes dšihwē. Negri-
bedami neweenam šaištit rokas religijas leetās, neweena apšinu werdšinit,
mehš prasam tahdu likumu, ka religifkās draudšes war pilnigi brihwi,
neerobeshoti attīhtitees. (Applausi pa kreisi).

Presidentš J. Šchakste: Runataju šarakstš isfmeltš. Eš došču
wahrdu referentam.

Referentš E. Strautneekš: Eš waru pahris wahrduš peebiltš, ka
Dehkēna kungs nebalstas uš pareiša šahwokla. Wišch baidas, ka mehš,
šcho likumu eewedot, atšihtu XI. sešjumu. Mums wišch naw jaatšihst, ja
tas jau atšihš ar Tautas Padomes likumu, kurfch škaidri un gaišchi šafa,
ka wišš Kreewijas likumi, furi naw atzelti un nerunā pretim Tautas Pado-
mes platformai, paleef spēhā. Preēfšch manis ir škaidrš, ka XI. sešjums
ir spēhā un mums pee wina ir jaturas. Mehš wīnu waram atzelt, bet
kamehr wišch naw atzeltš, tas ir spēhā. Šef tam, naw leela praktifka
nošihme šchim jautajumam, ja mehš wīnu atdodam atpakat komišijai, jo
wišch jau isweštš pahrwaldes kahrtā ar 16. julijs likumu un tagad funkcionē.
Saprotams, ir zītš jautajums, zif ahtrā laikā mehš warešim isšrahdat jaunu

likumu. Pabš lahpījums ir daščreīš labatš, nečā faila weeta. Eš usturu ņcho preeščlikumu tā, kā winašč komiņijā lemtš, jo no sozjaldemokratu puņeš komiņijā nebij neweena eebilduma.

Presidentš J. Eščakste: Eš liščhu uš balsoščanu. Jr eefneegts preeščlikums atdot likumprojektu atpatal juridiskai komiņijai, ušdotot drihsatā laikā iņstrahdat likumu, ar ko atzelt wiņuš Kreewijas likumus par garigo leetu pahrwaldi, un kūrā nokahrtotu baņnizas un religisku ņabeedribu stahwoņli walsti, nemot par pamatu baņnizas atdalisčanu no walsti. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ņcho preeščlikumu. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ņcho pahrejas formulu. Luhdsu ņaņkaitit. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš ir atturejuņchees no balsoščanas. Nodotas baņis: par Deņkena preeščlikumu 47, pretim 40 un atturejuņchees 6. Tā tad ņchiš preeščlikums pee-
nemts. (Applauņi pa freiņi. Jautriba un ņmeekli).

Nahkoščaiš deenas ņahrtibas punktš: Utbilde uš eefneegto jautajumu par Leelirbeš un Wentņpils koku ņahgetawu nelikumigu atdoščanu Seppam un Rahnam. Waj no ministrijas puņeš tiks dota atbilde? Wahrds peeder tirdņneezibas un ruhpnenezibas ministrim.

Tirdņneezibas un ruhpnenezibas ministrs Jr. Sommers: Augstā ņapulze! Mineto ņahgetawu leetā ir ņakrahtš bagatigš materials, uš kura pamata taiņiti 3 lehmumi: weens ir taiņitš no ņemkopibas ministrijas, otrš no starpreņoru komiņijas, kūrā peedalijās preeščstahwiš no Tautas Padomes, un treņčaiš lehmums no teesleetu ministrijas. Tā kā materials ir loti plaščš un jautajums patš ņipri ņareņchgits, tad ari ņchee lehmumi ir daščadi. Echee lehmumi ir ņawā laikā wairakfahrt ņtatiti zauri pagaibu waldibas ministru ņehdēs, bet galigš lehmums ņhini leetā lihds ņchim laikam wehl naw peenemtš. Wafarejā ministru kabineta ņehdē ņcho leetu no jauna ņtatija zauri, galigu lehmumu nepeenehma, bet nolehma leetu nodot weenam no ņenatoreem wehkreiņ ihmellet un pehž tam tikai taiņit ņhini leetā galigu lehmumu.

Presidentš J. Eščakste: Jr eefneegts jautajums, parakņitš no 7 Satwersmes Sapulzes lozķleem. Eš luhdsu ņekretara kungu nolasiť.

Sekretars R. Jwanowš:

„Satwersmes Sapulzes Presidenta kungam!

Greeschamees zaur Jums ņe ministru presidenta kunga ar ņekoņhu jautajumu:

Jiņ ņinams, Latwijas eedņiwotaji neiņtikš nahkoņhu gadu ar paņchu raņņhu, beņ eewehrojameem produktu eewedumeem no ahrņemem. Nerangotees uš to, katru deenu pahri robeschai eepluhst Latwijā toti leelš ņtaits ahrpawalņneeku, kuri paleeť ņhe uš dņiwi. Wiņā wiņumā ņchee eepluhstoschee ahrpawalņneeki ne ņehj, ne ptauj, bet eewahž raņchu nodarbodamees ņhe par poņtu pahrejem eedņiwotajeem ar starpneezibu resp. ņpekulaziju. Minetais elements gulstas kā ņmags ņlogs uš Latwijas pilņoneem, jo 1) neņamehriģi pawairo patehretaju ņkaitu un 2) ņaķel jau tā augstās zenas uš pahritas lihdsķleem. Ja netiks ņperti neņawejoņhi ņoti ņchiš newehlamās parahdibas nowehričanai, tad ne tikai ņagai-dams truhkums, bet tautā pamasať ņakrahjees ruhgtums un ņaņhutums war iņlaustees pilnigi newehlamā ņahrtā uš ahru.

Greeschamees pee ministru presidenta kunga ar ņekoņhu jautajumu:

1) Waj ministru presidenta kungam ir kaš ņinams par augstā peewesteem nezeeschameem apstahķleem;

2) kaħduš ņokus waldiba domā waj nodomajuņi ņpert, lai tuhlin aiņkawetu ahrpawalņneeku eepluhjčanu pahri Latwijas robescham un

3) kas tizis waj tiks darits jau leela skaita eepulstoscho newehlamu ahr-pawalstneeku skaita samastmaschanai.

Satwerfmes Sapulzes lozekli: A. Blodneeks, W. Samuels, Fr. Jansons,
M. Gailitis, A. Osols, M. Brujchis,
Dr. Lihbeets.

Presidents J. Tschakste: Ja waldiba wehlas, wina war atbildet furâ katrâ no nahkoschâm sehdem, waj pat schodeen.

(Ministru presidents R. Ulmanis no weetas: „Mehs schodeen neat-bildefim!“)

Presidents J. Tschakste: Agraromijâ semneeku saweenibas lozeklu Zelmina un Paulufa weeta ir likis preekschâ eezelt Satwerfmes Sapulzes lozeklus Sauleskalnu un Strautneeku. Gebildumu naw? Peenemts.

Nahkoschais deenas kahrtibas punkts: Waldibas atbilde us peeprafijumu par zensora rihzibu atteeziba us laikrakstu „Dos Volk“. Wahrds peeder eekscheetu ministrim.

Geffhleetu ministrs A. Bergs: Zeenijamee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Sch. g. 8. juniâ fara zensors nostrihpoja garafu rakstu ebreju schargonâ isnahkoschâ awise „Dos Volk“, iur plaschal tika aprakstits notikumus Rehseknê, fur bij zeetuschî daschî ebreju weikali un atfewischkas personas. Tahds ir temats interpelazijai, tura 9. juniâ ir eesneegta un par furu man sche jarunâ.

Ramehr es pahreju us leetas faturu, es atlauschos taistit weenu formelu eebildumu. Es luhdsu eewehtot skaitlus 8. un 9. juniu. Tas ir laiks, kad kabinetis politiskâ nosimê wehl nepastahweja. Pret politiski neekstitejoschu ministru kabinetu newar wehrst interpelaziju, jo interpelazija ir, tã fakot, politiska teesafchana un pee politiskas teesas war faukt til to, tam ir dots kahds politisks mandats, politiska ustiziba. Kam tahdas naw, to newar faukt pee politiskas atbildibas. 8. un 9. juniâ, t. i. notikumum laikâ, schahda ministrija neekstiteja un tã tad interpelazija newareja buht un us pehdejo newar ari buht atbilde. Somehr, lai nebuhtu nestaidriba schini jautajumâ un lai tas nepaliktu nenofkaidrots, es atlauschos dot issfkaidrojumas. Jafaka, ka es dodu winus newis tapehz, ka jautajums atteezas us resoru, kura preekschgalâ man ir gods stahwet, bet dodu winus tã weens no nedaudsajeem bijuschâ kabinaeta lozekleem, furi wehl ir amatos.

Waj strihpojumi ir bijuschî juridiski pareisi? Tas ir sinamais jautajums, kas muhs interesê, jo interpelazijas war eesneegt tikai tad, kad kaut kas ir bijis juridiski nepareiss. Noteikumos no 1914. gada 20. juliya par kara zensoru stahw, ka fara laikâ fara zensuras eeweschana atfarajas no armijas wirspawehlneeka. Schis likums Latwijâ pastahw un us wina pamata armijas wirspawehlneeks ir eewedis kara zensuru un us schî pascha likuma pamata ir tikusi isdota instrukzija 1920. gada janwari, kas tika pahrspreesta ari sche jau pehrnâ gada janwari. Instrukzija nofaka, ka ir aislegts drukat rakstus, kas sagrosa un isplata nepareisas sinas. Interpelazijâ minetee raksti faturot tendenziosus sagrosijumas un tadehl fara zensors aisleedsa winus nodrukat. Protams, juhs, gribeseet sinat, waj tas bij leetderigi, waj mas wajadseja strihpot rakstus, par kureem sche eet runa. Birmais raksts fatur garafu tehlojumu par Rehseknês notikumem 6. un 7. juniâ. Pehz manam domam zensoram bij pilnigas teesibas scho rakstu aisturet. Uzimredsot, Rigas zensoram 8. juniâ newareja wehl buht tuwakas sinas, kad winam tika likti preekschâ notikuma

aprašti. Man leekas, deht usmanibas ween winam bij teesibas aisturet scho rakstu, jo tas wareja fazelt weltigu un nedibinatu ustraukumu. Teescham raksta bij teiktis, ka Rehsekne zeetuschji kahdi 60 zilweki. Tas ir pahrsphiletas sinas. Ebreju deputazija, kura schinis deenas bij Rigā, sawā eesneegumā turpretim teiza, ka runa war buht tikai par kahdeem 20 zilwekeem. Polizija ir atradusi wairak, kahdas 33 personas, kuras zeetuschas schinis notikumos. Tahlat strihpotais raksts stahsta, ka kahds semneeks, eebrauzis Rehsekne, isteizees, ka tagad esot loti isdewigi eebraukt, jo wifu ebreju manta tiksot ispahrdota, waj isdalita bes maksas. Warbuht kahds semneeks tā ir isteizees, bet isplatit tahlat tahdas baumas, nosihmē weizinat tikai ustraukumu. Tahlat schini raksta teef minets, ka kahds no Satwersmes Sapulzes lozekleem weetejā pilsehtas domē ir stahstijis, ka tas ir tikai fahkums un ka wehl sekofot grautini ne tikai Rigā un Rehsekne, bet ari zitās Latwijas malās. Bes tam minetā raksta ir apgalwots, ka Rehseknes pilsehtas domē tas pats Satwersmes Sapulzes lozeklis esot zitejis manu runu, manu isflaidrojumu par notikumeem Rigā 1. un 2. junijā un teizis, ka es tahdas leetas esot attaisnojis un aisstahwejis. Gan raksta eefawās ir flahst peeliktis: „Какая сознательная и нахальная ложь!“ Es nenemos isschirt, zif tattiski ir leetot schahduš isteizeenus, atteezotees us Satwersmes Sapulzes lozeklu wahrdeem, lai ari tikai eedomajotees. Es newaru eedomatees, ka kahds Satwersmes Sapulzes lozeklis tahdā mehrā buhtu fagrosijis wahrduš, kuruš juhs wisi dsirdejat. Bet ja ari schahdi wahrdi buhtu teikti, tad wini tahlat nebij jaisplata, jo wini rada ustraukumu.

Tahda ir leetas leetischlā puse un no wifa ta juhs redseet, ka zensors ir rihkojees pareisi. Es atfahrtoju, ka interpelazija schini leetā naw eespeh-jama, bet winas plascha pahruna ari ir kaitiga. Mums, paldees Deewam, pahrgahjis tas laiks, kad bija jabaidas par to, ka waretu atfahrtotees notikumi, kas bija Rigā, Rehsekne un pa dalai ari Daugawpili. To wareja fagaldit pirmās deenas, bet tagad ir jau pagahjuschas trihs nedelas un schahdi notikumi naw atfahrtojuschees un no jauna pahrunat notikuschās leetas, es domaju, newar buht neweena interesēs. Jo ahtrak mehs tās aismirstam, jo winas neatfahrtojas, jo labak tas ir preetsch mums. Es zeru, ka winas us muhschibu buhs nogrimuschas aismirstibas juhrā.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Dr. Hellmanim.

J. Hellmanis (Zeirei-Zion — jaunzionists, runā wahzifsti):

Nebija mans nodoms wehl reis pahrunat tos notikumus, par kureem ir runa interpelazijā. Par noschehloschanu ministra kungs pret mani zehla apwainojumus, kuri neatbildeti nedrihkt tikt islaisti laudis. Es pasinoju, ka wifus apgalwojumus, kahdi ir peewesti sinamā laif-raksta artikeli, mehs waram apleezinat ar leezineekeem un protokoleem. Gluschi nesaprotama ir ministra kunga aisstahweschandās ar to, ka winsch tani laifā, kad norisinajās notikumi Rigā un Rehsekne, neesot hijis atbildigs ministrs. Winsch tani paschā laifā atbildeja no schis paschas tribines us interpelaziju, kura bija wehrsta pret winau. Tā tad winsch tatschu buhs gan fajutis kahdu atbildibas peenahkumu. Leezineeki ir gatawi apstiprinat, ka kahds muhsu Satwersmes Sapulzes lozeklis Rehseknes pilsehtas domē isteizis apgalwojumu, ka ebreji fareiwjos audsejot komunisma garu, un winsch sawu runu pamatojis us ministra Berga isteizeeneem. Wwise „Doš Volk“ scho apgalwojumu apstihmeja tā „famelotu insinuziju“, bet ari scho

peestihni zensors nostrihpoja. Tapat tika nostrihpota kahda telegrama no Rehsefnes ar sinojumu, ka tur esot eefahkuschees pretschihdu nemeeri. Pahrsphilejumi ir behdiga blakus parahdiba, pret ko ari mehš zihnamees ar wifu energiju. Ja nodaritais posts schodeen teef konstataets masaks, tad schi fama-sinaschanas ir muhsu brihdinaschanas felas.

Behdigi man jaisfaka brihdinaschanas, ka wihrs ar tahdu eiropiejisku isglibtibu, ka Berga kungs, sah apkarot presi ar tahdeem lihdsfelleem, kuri zehluschees zaristajã reafzija. Ir nedfirdeti, ja sabeedribas domu isdod eerednu patwalai. Pahrunajamos gadijumos eerednim naw ari wajadsigo sinaschanu, jo winsch neprot ebreju walodu. Zensura allasch ir panahkusi pretejo tam, ko wina grib. Raitigi pahrsphilejumi nefad naw hijuschu felas no pateesu sinu sneegschanas awisēs — gluschu otradi: pahrsphilejumi nahf ka felas no zenschanas nosleht pateesibu.

Safa, ka prese esot festa leelwalsts. Samdehl ir gan saprotams, ka eerednim waj pat ministrim eepatihkas apkarot scho leelwalsti un eeguht swinigas uswaras. Bet te slehpjas maldi: katrai leelwalstij ir sawa wahja pozizija. Schini gadijuma ta ir — minoritatu prese. Schahdu poziziju eenemschana ween wehl naw nefahda waroniba. Wislabakã gadijuma juhs noklufheet lihds „Sozialdemokratam“. Bet waj juhs drihstefheet usbrukt „Latwijas Rareiwja“ un „Latwijas Sarga“ stiprajã pozizijã? Te naw neka tif waroniga ko redset waldibas rihziba. Es ussweru wehl reis — mehš apsinamees pilnu atbildibu par wifu, ko esam rakstijuschu un runajuschu. Tas tika darits ne tikai schihdu labã, bet wifas Latwijas walsts un winas neatfari-bas labã. Mehš waram meerigi nest atbildibu.

Presidents J. S f c h a k s t e: Wahrds peeder Rudewizam.

U. R u d e w i z s (sozialdemokrats): Augsti godata sapulze! Par notifumeem, sakara ar kureem ir ustrakstiti tee raksti un eefneegts peeprasijums waldibai no ebreju pufes, es negribu runat, bet zita leeta ir preses brihwiba. Par preses brihwibu, kahda stahwolli wina pee mums atrodas, ir dauds eemeslu runat sakara ar scho paschu peeprasijumu. Peelaischu, ka tee fakti, par kureem rakstis minetos rakstos, dehl kureem eefneegts peeprasijums, ne wisi ir pahrbauditi; bet no otras pufes nefahda sinã newar peelaisf, ka kara zensura ir tas ihstais lihdsfelis, ar kura palihdsibu war nowehrst scho launumu, atraft pateesibu un wadit presi pa pareiseem zeleem. Man schkeet, ka tas ta naw. Surpretim, eefschleetu ministra kungs zentãs leetu nostahdit ta: pastahw noteikumi no wirspawehlneefa par kara zensuru un ta tad wina rihfojas pareisi, jo war tatschu presē parahditees fakti, kas naw peeteefoschi pahrbauditi, pat nepareisi, un labi, ja winus nostrihpo. Isnahf, ka kara zensura ir teescham wajadsiga eestahde, jo stahw sakara ar kara stahwolli. Bet kad refen tas pas eefschleetu ministrs. Berga kungs, runaja par daschã patwaribam pee ebrejeem un winam tika prasits, kapehz daschãs awisēs ir peelaisfa sinama propaganda pret ebrejeem, winsch atbildeja, ka pee mums pastahw preses brihwiba. Es schini sinã wina nefaprotu; eefschleetu ministrim tr diwas mehraulles: weenã gadijuma winsch saka, ka labi, ka ja kara zensura ko nostrihpo un otra gadijuma, ja ari teef rakstis nepareisi, tad winsch saka, ka pee mums pastahw preses brihwiba un tapehz war rakstis. Bet es domaju, ka eestahde, kura sauzas par kara zensuru un kurai usdots fargat faoedribu pret nepateesu sinu isplatishanu presē, to newar safneegt. Gribu peewest daschus faktus, fur wina safneeds taisni pretejo. Kad mums ghja

runa par diwu Satwersmes Sapulzes lozeklu issaufschanu us dueli, tad „Sozialdemokratä“ gribejam rakstit, kas ir notizis, bet zensors to nostrihpoja. Wehlfak gan zensors apdomajäs un atlahwa par to drufat. Tas tomehr peerahda, ka fara zensora darbiba ir tik nenofkanota, ka fazit, ka ta ir eestahde, kura mums war ko labu nesti, ir wairaf nekä schaubigi. Dirs peemehrs: „Leepajas Strahdneeku Awisfe“ teef rakstis par to, ka Rigä diwi Satwersmes Sapulzes lozekli, sozialdemokrati, issaukti no pulkwescha leitnanta Lutera us dueli un peemetinats, ka muhsu frakzijas beedri atbildejusch, ka demokratiskä walsti naw peelaischami tahdi nekultureli zihnas panehmeeni. Wahrdi: „Demokratiskä walsti naw peelaischami tahdi nekultureli zihnas panehmeeni“ — nostrihpoti. Uzimredstot, zensors stahw us ta redses stahwofla, ka tee ir kultureli zihnas panehmeeni, kaut gan starprakziju birojs un Satwersmes Sapulzes presidijis atfina pretejo. Te mehš redsam, ka zensors kultiwè tumfcho widus laiku paraschas. Sahlfak ta pati redakzija bija taifijust peefihmi, kas stan: „Kä sinams, duels, tahdä nosihme, ka winsch tagad teef prattisets, radees wistumschatajos widus laikos, tad lautini atfina ta saukto „deewu teefu“, ka: eefchanu pa karstu dselsi, eefweefchanu uhdeni u. t. t.; pehz saweenibneeku domam ari wehl tagad us fcho „deewa spreedumu“ war wairaf palaištees, nekä us muhsu teefam. Jhsti „walstifti“! Uri schee teizeeni ir nostrihpoti.

Ja nu muhsu zensors ir preefsch tam, lai fargatu kara noslehpumus un fabeedribu no nepateesu sinu isplatischanas, tad es jautaju, ar kahdu noluhlu zensors fargä schis widus laiku paraschas. Waj aifrahdijs, ka schis paraschas ir nekulturelas, ir fara noslehpums tikai pee mums Latwijä waj ari wispahreis noslehpums? Sahlfak ufstahjotees Satwersmes Sapulze par notikumeem Daugawgrihwas zeetofni, ta sawzamä mahzibas bataljonä, mehš peewedäm dauds fatu par to, kahdas nelikumibas tur notikuschas. Sakarä ar to „Latwijas karewis“ sawä Nr. 100 no 22. junija ir eeweetojis garaku rakstu, kura apgalwo, ka fakti, kuri no schi katedra peewesti, ir nepamatoti. Stary zitu runa eet par wirsleitenantu Pelschuli, par kuru tika fazits, ka winsch ir klins arestets, trihs mehneschus noschdejis zeelumä un wehlfak fara teesa winu atsinusi par newainigu. Us to „Latwijas Karewis“ apgalwo, ka tas neefot taifniba; winsch neefot gribejis eet us fronti un par to arestets, un ka winsch zeelumä sehdejis, ta esot wina pascha waina. Lai atsphektu tahdu apwainojumu „Latwijas Karewi“, es domaju apwainotam wirfneekam buhtu tahda pat teefiba, ka pulkwedim Luteram, tika winsch neiffauza us dueli, bet eefneedfa atlahu wehstuli laifraksta redakzijai, lai apgaismotu faktus. Un ko juhs domajeet? Schi wehstule naw parahdijusees atflahtiba un tamdehl, ka zensors winu nelaisch zauri. Kahdu flehdseenu mehš waram taifit no scheem fakteem? Ja mehš nostahtos us zensora redses stahwofla un eedomatos, ka teefcham duelis naw nekulturela parahdiba, bet ka tas muhsu demokratiskä Latwijä ir pilnigi peelaischams un naw nekäs ahrfahrtinge, tad teef apwainoti Satwersmes Sapulzes lozekli. Jo, ja jau reis duels ir atfihis par likumigu un kulturelu, tad tas ir leels apwainojums preefsch teem, kuras issauz us dueli. Tä tad Satwersmes Sapulzes lozeklus apwainot ir teefiba, bet, turpretim, tos presë attaisnot naw teefiba! Wehl wairaf, tad isnahf, ka ne tikai personas un preses brijwiba pee mums nepastahw, bet isnahf pat, ka preefsch Satwersmes Sapulzes lozekleem to, ko tee runajusch, no schi katedra, ir atlauts fara zensoram indirektä zelä atzelt.

Reis jau fakti, furi teef no weenas awises apstrijhdedi, neteef peelaisti otrai awisei atspehtot, tad muhsu walsti teef sankzioneta tahda likumiba, ka to, kas teef runats no ņhi katedra, naw brihw aistahwet, bet ir gan teesiba tikai apgahst. Ja mehš Latwijā waretu runat ar wiseem teesiftai walstij peecetameem lihdsekleem, tad mums nebuhtu til beeschi jarunā ar interpelazijam no ņhi katedra, ko mums til beeschi pahmet. Geshleetu ministra kungs, atbil dedams us interpelaziju, norahdija us instrukziju, kura pastahw jau no janwara mehnescha par fara zensoreem us fara stahwofla pamata. Bet pehz ņhis instrukzijas kahdā punktā aisleegts ari rakstit par meera wajadsibu. Ministru presidenta deklarazijā, kura ņhe nesen tika nolafita, bij teikts, ka pakapeniski tiks atzelts fara stahwoflis un lihds ar to atrkritis ari fara zensura. Bet, fungi, pateesibā noteef otradi. Mums patahpeniski arweenu wairak teef kultiwetas nelikumibas un wairojas zensora patwaribas. Gan eeshleetu ministrs ņhe reisi no reises usstahjas tā leelafais teesibu un likumibas aistahwis, bet ko lihds ņhee wahrdi, kad wineem neseko darbi. Runajot par fara zensuru, es wismafak gribu pakawetees pee ņhi atsewischkā panta sakarā ar ebreju awisi. Naw isslehgts, ka presē war ari parahditees melu sinas, bet preesh tam ir teefa. Utteezibā us fara zensuru, us wisu ņcho peewesto un tamlihdsigu faktu pamata katrs war taisit tikai weenu flehdseenu, ka wajadsigs atzelt fara zensuru un reisē ar to atzelt fara stahwofli, us kura pamata zensura pastahw. (Applausi par treisi).

Presidents J. Šchakste: Wahrds peeder Ašchmanim.

P. Ašchmanis (bepartejisko grupa): Zeenijamee deputatu kungil Behz 1. un 2. junija notikumeem mums ņhe tika doiti paslaidrojumi, furi apmeerina Satwerimes Sapulzi. Tāpat muhsu ņabeedriba peerahdija, ka wina us ņheem notikumeem ņkatas nosodoschi un ka winai diwu eeskatu ņchait sinā naw. Ari muhsu prese weenbalfigi nosodija notikumus.

Es gribu aishadit, ka ņchait leetai ir ari otra puse. See gadijumi, kas te notifa 1. un 2. junijā un atbalsojās Rehsenē, tika ispuhsti pardauds plaschi, itkā ar nodomu. Weetejā kreewu presē parahdijās raksti, furi 1. un 2. junija notikumus un winu ņekas attehloja nepareisi. Tā, peemehram, tika sinots, ka fugi, furi bijuņchi juhrā un dewuschees us Latwijū un pehz tam, kad dabujuņchi radio sinas, ka Latwijā noteef breeņmigas leetas — ebreju grautini, atgreesuschees atpakal. Šchais laifrakstos parahdijās sinas, ka dņihwe Rigā pawisam namirusi, un tas ņewiņchi manams esot restoranos. Mehš gan sinam, tā ņhinois restoranos ta dņihwe faktiski rit. Tur daschi no tās ņchiras laudim, furi par ņheem notikumeem ustrauzas, taisni prasa, lai tūr dņeedatu kreewu dņeefmas un spehletu kreewu musitas gabalus. Wahrdu ņakot, tur noteef wis ņits, bet ne tas, no ka waretu redset, ka ņhee laudis dņihwo Latwijā un ka wineem ir kahda walstiska apņina. Bet tas ir blakus leeta. Es gribeju aishadit tikai, ka teesham ar nodomu ņhee notikumi tika ispuhsti. Ahrsemes presē mehš newaram aisleegt rakstit nepateefas ustrauzoschas sinas par mums, bet eeshsemes presē tas naw peelaischams. Par to ruhpejas fara zensura un dara tam galu. Par noscheloschanu 1., 2. junija notikumi tika nepareisi attehloti ahrsemes presē. Kahds korespondents no Raunas par to gahdaja un pawisam greisi attehloja pirmā un otrā junija notikumus, tāpat rihfojās ari Kopenhagenā. Tas netika strahdats ar lihdsekleem, kas buhtu draudfigi muhsu walstij. Tur tika ispaustas sinas, ka Latwijā leeto nekulturelus panehmeenus, kahdi bijuņchi ņawā laikā Kreewijā.

Uri Amerikas presê itkà ar nodomu tifa ispaustas sinas, furàs wijs tas, kas te faktiski bij notizis, bij pahrsphilets. Mehš tatschu sinam, ka schajos notifikumos nefa tamlihdfiga nebija, kas tifa pahrsphileti un schaufmigi istehlots ahrsemès. Eefschsemès presê newar atlaut publizet nepateefas ustrauzofchas sinas. Un schai sinà kara zensurai ir bijis nomeerinofchs eefpaids. Eefschsemè wajaga tif daudi teefibas, lai vehz eefpehjas peeturetos pee fasteem un lai tahdas leetas, kas ustrauz eedsihwotajus, netiftu peelaitas. Ja peemehram, tahdi rakfti parahdas weetejàs freewu awifès, tad drihs ween nepareifas sinas isplatas uf ahreeni, jo otrà deenà muhsu freewu awifes atrodas Raunà, Rewelè un zitur, un tur ir agenti, kas ar gandarijumu ispausch, ka Latwijà walda nekultureli apstahkli un ka par tàs patstahwibu newar buht runa. (Kaluinsch no weetas: „No Berlines ari to war rakftit.“) No Berlines ari war rakftit un par labu tas mums no Berlines nenahks, Dr. Kaluina funks. Man schkeet, eedsihwotaju labà ir, lai pagahjuschee gadijumi netiftu pahrsphileti. Ja reis idarita ismekleschana un uf tàs pamata doti pafkaidrojumi, kas ir apmeerinajuschu Satwerimes Sapulzi un ja muhsu prese ir isturejuschees, tà wajaga, kapehz tad nahkt ar interpelazijam, kas scho bruhzi no jauna usschel un rahda pafaulei to, kas faktiski naw. Es domaju, ka tai eedsihwotaju schkirai waj winas preefchstahweem, kas te par notifikuscho ustrauzas, naw to schehlotees par muhsu semès weefmihlibu. Schodeen tifa eefneegts jautajums waldbai, kas leek schaubitees, waj schai weefmihlibai naw jaleek pat sinamas robeschas. Tadeht interpelantu labà un wifu eedsihwotaju labà ir, lai nesenee starygadijumi netiftu no jauna eekustinati, bet tiftu aismirfti.

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder Menderam.

Jr. Menders (sozialdemokrats): Augsti godatee Satwerimes Sapulzes lozekli! Man leetas, ka schis interpelazijas galwenais faturs naw ebreju grautini. Man naw par teem jarunà. Ja par wineem isplata pahrsphiletas baumas, tas, faprotams, naw labi. Jr flitti, ja par maseem notifikumeem teef isplatitas leelas baumas. Bet interpelazijas smaguma punktis gul tur, kur runa eet par to, ka mums pastahw kara zensura ar politiskam funtzijam. Schis politiskas funtzijas wina isleeto pahraf nemahkuligà un faitigà garà. Tas ir peeprafijuma smaguma punktis un tapehz schini leeta mehš no sozialdemokratu pujes atlaujamees nemt wahrdu.

Kad eefschleetu ministrs, Verga funks, usstahjas atbildet uf interpelazijam, tad weenmehr mehš dsirdam, ka wijs noteek uf likuma pamata, likuma burts ir ispiditš, tà tas stahw rakftis un waldbai ir tihra. Tà tas bija ari scho-reif. Un tatschu wareja buht ari zitadi, jo schi waldbai esot „jauna“ un, jadomà, ari eefschleetu ministrs ir „jauns“. Deklarazijà bija ari runa par kara stahwolla atzelschanu. Tapehz wareja nu gaidit, ka eefschleetu ministrs teifš, ka kara zensora politiskas funtzijas tiks no rihdeenas pat atzeltas. Ja tà buhtu atbildejis eefschleetu ministra funks, tad es buhtu fapratis. Bet mums te fawà sinà demonstreja Scheilofa jurisprudenzi: wijs pehz likuma burta! Es loti noscheloju zentra preefchstahwjus waldbà un jautaju, waj tas ir tas jaunais kursš, par kuru juhs dewat sinamu ustizibas awansu waldbai?

Ja mehš gribetu no „Sozialdemokrata“ redakzijas zelt preefchà fastus par kara zensora rihzibu, tad tee buhtu smeekligaki, nekà mana frakzijas beedra Dehtena zitejumi no likuma grahmataš par basnizam. Mums ir feletonists

Dr. Orientāzījs; pat wina seletoni beeschi ween teef nostrihpoti. Muhfu redaktorūš terorisē katru deenu, wineem pastahwigi jatur reserwā sinami artikeli, jo eefneegtoš beeschi šanem atpakaļ ar peesihmi „atlikt“. Tas noteef beeschi ar daschām „augstām“ personam nepatihkameem seletoneem. Tā, peemehram, wehl nesen pašhtamo seletonu „Wisaugstakais manifestis“ redatzija šanehma atpakaļ ar peesihmi „atlikt!“ Un wehlaļ zensors paškaidroja, ka Ulmana kungs teizis, ka winsch negribot, ka kahds zits manifestis parahditos pirms kabinetā deklarazijas. (Ceela jautriba). Mans beedrs Rudewižs peeweda weenu faklu par weenkahršchas peesihmes strihpofšanu, ka pulkwediš Luters isaizinajis Kalninu un Zelmū uš dueli. Nahkoshā deenā, kad „Jaunakās Sinaš“ šchahdu peesihmi bija eewzetojuschās, ari mehš „usdrošchinajamees“ to sneegt. Ja pateesi muhfu waldiba grib eefahkt jaunu kursu, kursch daudš maš šaklanetu ar demokrātijas garu, tad eefschleetu ministra atbildei wajadseja škanet tā: „Kara zensura uš preefshu pastahwēs tikai tā kara zensura, beš politiskām funkcijām“. Eš šaprotu, ka, famehr pastahw karsch, wajag kara zensuras atteezibā uš sinojumeem par karaspehta kustibām u. t. t. Bet politikas funkcijas zensurai jaatnem. Eš no šawas pufes loti noscheloju toš jaunos rakstneekuš, kureem jasehšch kara zensurā un jakroplo brihwa doma. Tas teem fewiškku godu nedara. Zitās semēs isturas ar ihgnuumu pret zensuru. Ušwabineet, fungi, tatschu šchos jaunos zilwekuš, lai wineem buhtu wairak laika darbam Latwijas mašklas laukā, par kahdu atswabinaššanu daschreis aplamā kahrtā mehdsot runat „Latwijas Sargā“ atteezibā uš ziteem rakstneekeem. (Applausi).

Prezidents J. Šchakste: Wahrds peeder Behrsinam.

U. Behrsinšch (darba partija:) Eš neapgruhtinašchu augsto šapulzi ar runu waj ar fakteem, kas notikuschchi Latgalē waj Rīgā, jo te eet tikai runa par zensuru. Uri ar to eš neweenu neapgruhtinatu, ja zeenijamais preefšchrinatajš nebuhtu prasijis teefchu atbildei, tā zentrs ušflata ministra atbildei. Zenram pret eefschleetu ministra atbildei no šchi redses stahwokla eedildumu naw. Tās ir manas tā darba partijas lozekla un ari manu beedru domas. Man nekahdu eebildumu patlaban pret waldibu naw, jo eš šinu, ka kara stahwoklis tiks atzeltis un lihds ar to atkritis wiršpawehlneeka teesiba eewest kara zensuru.

Prezidents J. Šchakste: Runataju šaraksis ismelts. Wehl eefschleetu ministrim wahrds.

Cefschleetu ministrs U. Bergs: Lai man, zeenijamee fungi, buhtu atlauts taifit tikai daschas peesihmes atteezibā uš to, kas man šche tika teiktš. Wispirms man ir jagreeschas pret Hellmana fungu. Winsch nosauza to waldibas eeredni, kursch ispidija kara zensora weetu, par neisglihtotu eeredni. Ja Hellmana kungs to uštur, tad eš luhgtu winu nemt atpakaļ glaimuš, ka man esot eiropelijsta isglihtiba. Kara zensors ir Latwijas armija wiršneeks, ar furu eš atodos uš weenada isglihtibas un kulturela stahwokla. Ja šcho eeredni, Latwijas armijas wiršneeku, nosauz par neisglihtotu zilweku, tad eš nostahjos ar winu lihdsās un Hellmana funga glaimuš par eiropelijsto kulturu, kura man peemihot, atraidu, jo eš stahwu uš weenada stahwokla uš weenadas linijas ar Latwijas armijas wiršneekeem.

Tad Dr. Hellmana kungs un daschi no pahrejeem fungeem man pahmeta, ka eš leedsotees atbildet uš politisku peeprasijumu, t. i. uš interpelaziju, bet agrak ari atbildets. Te ir starpiba starp interpelaziju t. i. politisku peeprasi-

jumu un weenfahrfchu jautajumu. Us jautajumu ari nepolitiskš kabinets war atbildet un winam ir jaatbild tapeh3, ka ſchi augstã ſapulzei ir jainformẽ par wiſeem notikumeem. To ministru kabinets ir darijis ari tai laikã, kad winsch politisku atbildibu nenesa, ari es tai laikã atbildeju tikai us jautajumu, bet newis us interpelaziju, kas peh3 manãm domam ir neeeſpejami. Tã tad naw nekahdas diwejadas iſtufeschanas, diwejada mehra, bet iſtufeschanas ir gluschi konſekwenta. Man ir jagreeschas ari pret to, ka ar diwejadu mehru eſot mehrots atteezibã us weenu awiſi, ſhini gadijumã „Dos Volk“ un zitãm, awiſem. Hellmana kungs iſteizãs, ka „neefot bijis duhſchas kertees ſchim zitãm awiſem klaht.“ Arimredſot, Hellmana kungs iſteizãs par to duhſchas truhkumu atteezibã us kahdu rakſtu „Latwijas Rareiwi“, kurſch naw tizis aifturets. Toreis es us to atbildeju, ka mums tatschu ir preſes brihwiba. Un to es atfahrtoju tagad. Bet ir leela ſtarpiba ſtarp tãm nepareiſãm ſinam, kuras gribeja nodrutat „Dos Volk“, un rakſtu kas atrodas „Latwijas Rareiwi“. Weenã gadijumã ir nepareiſas ſinas par notikumeem, otrã gadijumã ſpreedums par ſinameem notikumeem. Ja mehš atſpreeſcham faktus un ſinamus notikumus, tad, beſ ſchaubam, ir peelaiſchama wahrda un preſes brihwiba, bet ja laikrakſtu iſdeweji grib jagrofit to, kas notizis un grib iſteikt zaur laikrakſtu, tad nekahdã ſinã naw peelaiſchams, ka zaur drufatu wahrdu iſplata to, kas pateefibã nemaſ naw bijis. Rahdã ſtahwolli gan buhtu nonahkufi Rehſekneš polziija peh3 tam, kad awiſe buhtu bijis ſinots, ka tif un tif diſhwolli iſlaupiti, un tif un tif perſonas zeetufſchas? Rehſekneš ir ebreju eedſihwotaju wairakums un wini katra ſinã buhtu wairat tizejuſchi ſawam organam. Ur to buhtu modinata eedſihwotajos neiſtiziba pret polziju, kuras kreetnibu tatschu wiſi atſina, neiſflehdſot ari ebreju frakzijas lozefkus, kuri bijuſchi Rehſekneš. Rahds uſtraufums zaur to waretu buht notizis muhſu armijas un tuwakã aiſmugurẽ?!

Man ſaka, es runajot par to, kas notizis Rehſekneš, bet mans peenahkums buhtu runat par to, kas notizis zensora ſtrihpojumoš. Sakarã ar to man jaſaka, kã jau reiſ teizu, ka wiſpahrigi naw wehlami interpelaziju eefneegumi ſteidsamibas kahrta, jo ja mehš gribam nopeetni ſinat weenu otu jautajumu, tad tam wiſpirms janahk preeſchã komiſija, lai waretu ſawahkt wiſus wajadſigos materialus un tad tos pahrbauditus zelt Satwerfmes ſapulzei preeſchã. Materiali, kuruš es zetu preeſchã un ko zel preeſchã interpelazijas aiſſtahwiš, ir arweenu gluschi jauni un daſchreiſ pat pawiſam negaiditi. Tã kã nekur winsch naw pahrbauditiš, tad mehš waram runat weens waj otuš, bet iſſchkirt leetu pareiſi mehš newaram. Naw mums ari aiſ muguras referenta, kas buhtu ſubtiš no komiſijas, kadehl iſnahk, ka mehš jautajumuš newaram peenahzigi iſſchkirt, jo mums ir gluschi nekagatawoti materialu un taš ſewiſchki ſpilgti parahdas ſchini gadijumã.

Interpelaziju eefneedſa 9. juniã, bet ſchodeen ir 29. juniš. Tã tad pagahjuſchas 20 deenas, kamehr ſchi interpelazija nahk ſhini augstã namã preeſchã, lai gan es paſinoju ſchi augstã nama prezidentam, ka waldiba ir ar meeru atbildet.

Uto wiſa ſazitã redſams, ka ſteidsamiba bija gluschi newajadſiga. 20 deenas ari komiſija wareja nodarbotees ar ſcho jautajumu un tad tagad mums buhtu pahrbauditi fakti un mehš droſchi waretu par wiſu ſpreeſt, kamehr tagad mums jaet pa tumſu, jatiz tikai weenam otram apgalwojumam.

Seeſcham, kã tad es gan waretu atbilet us fakteem, kas wiſš „Sozial-

demokratam" ir waj naw tizis atstribpots un aif kahdeem eemeſleem? Waj juhs domajeet, ka es waretu atbildet, kapehz wirsleitenants Petſchulis brauzis us fronti waj ne. Es newaru atbildet ari us to, waj wina wehstule pawifam ir noſtrihpota, tapehz ka... (Kalniſch no weetas: „Juhš eſeet Satwerfmes Sapulzes lozeklis!“ Troſknis pee ſozialdemokrateem.)

Preſidents J. Šchakſte: Es luhgtu Kalnina kungu netrauzet! (Bagreeſees pret A. Bergu): Luhgtu turpinat!

Ceſchleetu miniſtrs A. Bergs (turpina): Ja wiſi fakti buhtu pahrbau-diti komiſiās, tad noteikti ſinatu, ka taš un taš ir ſtrihpots aif tahdeem un tahdeem eemeſleem; tad buhtu autoritatiwi fakti, bet tagad mums tahdu naw. Mums naw referenta aif muguraš, kaš paſtaidrotu, žil war paſautees us ſcheem ſakteem, žil tahlu wini ir pahrbauditi. Spilgtš peerahdijums ir taš, ka ſozialdemokratu partijaš runatajš teiza, ka eſot aiſleegts rakſtit par meeru. Rungi, taš ir pareiſi, bet ari nepareiſi. Ir minets wahrds „meers“, bet naw aiſleegts par meeru runat waj rakſtit. Aiſleegts ir tika runat par meera nepezeeſchamibu un ſteidsamibu. Taš ir pawifam kaš žits. (Sahlē ſmeekli.) Juhš ſchaubatees par jurispurdenzi, jo jums ir žits amats un tapehz juhs newareet par to ſpreest.

Inſtrukzija, par kuru eet runa, tika zelta preeſchā Tautas Padomei un wina tika atſihhta par tahdu, kaš apmeerina Tautas Padomes wairakuma gribu. Ša tad mehš neatbalſtamees ne us kaut kahdu gluſchi patwarigi iſdotu inſtrukziju, bet gan us taš eestahdes gribu, kaš iſpildija juhu lomu.

No ſcheem ſakteem ween mehš redſam, ka leeta war nonahkt pawifam žitadā apgaismojumā; aif ta paſcha eemeſla naw eeſpehjamš atbildet us to, kaš ſtrihpots aif politiſkeem motiweem, kaš aif militareem. Uſtrauzošs poliſtiſks rakſts war atſtaht leelu eeſpaidu armijaš tuwakā aiſmugurē un tahduš ir aiſleegts iſplatit. Šhini gadijumā ir militars jautajums, bet ne politiſks. Tahdu ſihku politiſku jautajumu, kaš tika zelti preeſchā, ir dauds.

Man teiza, ka eſot dihwaini reiſē aiſſtahwet preſeš brihwibu un teikt, ka zensura riškojas pareiſi. Rungi, mehš nemahnisim ſewi, netureſim azis zeet, bet raudſimees us noteekoscheem ſakteem. Es negribu teikt, ka kara zensura ir patihkama, bet, deemschehl, faktiſkee apſtahkli ir tahdi, ka mehš atrodamees kara ſtahwokli. Ja mehš to aiſmiriſim, tad eestahſees notikumi, furi ir dauds nepatihkamaki par kara ſchauſmam. Mehš nedrihſtam aiſmirſt apſtahklus, kahdos mehš atrodamees; nedrihſtam aiſmirſt pateeſibu, kurā mehš dihwojam.

Ir tizis praſtiš, waj kara zensura ir wehlama waj ne. Wehlama wina naw, bet wina ir nepezeeſchama. Sedomasimees, kaš buhtu, ja kara zensu-raš nebuhtu un awiſeš waretu drukat, ko grib. Tad awiſeš nodrukatu ari proklamazijaš, kuraš tagad iſmehta pa eelam. Ja aiſmeegſim azis pret iſhtenibu un dihwofiſim ſapnu idealoš, tad no teem loti nepatihkamā kahrtā muhš modināš ſarlanee komiſari.

Preſidents J. Šchakſte: Runataju ſarakſts iſsmeltš. Ir peeteizees pee wahrda perſonigāš leetāš Dr. Hellmaniš. Waj juhs runat wehlatees tuhliit waj wehlat? (J. Hellmaniš no weetas: „Ja es newaru tuhliit, tad nepawifam ne!“). Tad ihfi, žil ween eeſpehjamš.

J. Hellmaniš (Zeire-Zion, jaunzioniſts, eedams us katedri: „Tikai weenu minuti!“). Neſaprotu, kā miniſtra kungs no maneem wahrdeem ir iſlaſijiš kaut ko

apwainojošču pret Latvijas armiju. Es apgalvoju tikai to, ka zensors neprot ebreju valodu un tamdehļ nav peeteekofchi sagatawots preefšch tam, lai zensetu schihdu awifi. Ja tas preefšch latweefchu ofizeera ir apwainojums, ka wifšch neprot schihdissi, tad es loti noschelloju šawuš wahrdus un nemu tos atpakaļ. (Jautriba).

Presidents J. Šchākste: No Dr. Hellmana ir eefneegta pahrejas formula un tā šķan:

„Satwersmes Sapulze, noraididama fatru preses brihwibas aprobeschschanu, usšwer, ka kara zensorai jaaprobeschojas weenigi ar kara interesem, ka preses pahrtahpumi ir šodami teesās zeta un pahreet uš deenas šahrtibu.“

Es lišchu šcho pahrejas formulu uš balschschanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par šcho pahrejas formulu. Luhgtu šaffaitit. 47. Luhgtu pazeltees tos, kas ir pret pahrejas formulu. Naw. Kas atturas no balschschanas? 36. Šchi pahrejas formula p e e n e m t a ar 47 balsim pret 36. (Applausi).

Gewehrojot to, ka šchis fēhdes deenas šahrtiba iškmelta, fēhde teef flehgta. Nahkofschā fēhde tiks pasinota zaur presidiju.

(Šehdi flehds pulksten 9.45 min.)

I. sesijas 14. sēhde 1920. gada 7. juliā.

(Atklahta plkst. 5.35 peh3 pušdeenas).

Ministru kabineta demisijas eefneegums (noraidīts). — Leh mums par 50 miljonu atwehlešhanu Walfas ušbuhei. — Leh mums par Satwerfmes Sapulzes wehlešhanam Seemeilatwiā. — Interpelazija waldibai par notikum u Zaugulbenē. — Eefhleetu ministru atbilde uš jautajumu par soieempret ahrsemneeku eeplušhanu Latwiā. — Papildinajumi pee likuma par muitas nodokli Latwiā (steidsamibas fahrtā peenemti diwoš lašjumos). — Noteikumi par alkoholu šaturošhu augi un ogu šulas un no labibas un tās pahrstrahdajumeem, fā ari no medus isgatawotas kwasas apliškhanu ar atziseš nodokli (steidsamibas fahrtā peenemti diwoš lašjumos). — Nodoklis uš raugu (steidsamibas fahrtā peenemti diwoš lašjumos).

Presidents J. Šhakte: Satwerfmes Sapulzes sehde atklahta.

Šah sehdei, bes šihumeem, buhs šekofha deenas fahrtiba: 1) Ministru kabineta demisijas eefneegums, 2) redakzijas komisijas šinojums, 3) likums par stempelnodokli, 4) papildu likums pee muitas likuma, 5) noteikumi par alkoholu šaturošhu augu un ogu šulas un no labibas un tās pahrstrahdajumeem, fā ari no medus isgatawotas kwasas apliškhanu ar atziseš nodokli un 6) nodoklis uš raugu.

Jr eenahzis pašinojums no Satwerfmes Sapulzes lozekla Eduarda Tomasa, fā wišch noleek Satwerfmes Sapulzes deputata pilnwaru. Wina weetā nahf peh3 Wišfemes apgabala 3. listes Nikolajs Kalnišk. Šebildumu naw? Peenemts.

Komisiju fastahwā teek listas preekšhā šekofhas pahrmainas: ahrleetu komisijā H. Zelmina weetā no semneeku faweenibas teek listis preekšhā U. Rihwe. Šebildumu naw? Peenemts. No Latgales semneeku partijas teek listis preekšhā tirdsneezibas un ruhpreezibas komisijā Antona Laisana weetā Antons Rubins un pašwaldibas leetu komisijā Jesupa Rindsula weetā Juris Pabehrs. Šebildumu naw? Peenemts. Darba partija delegē uš pašwaldibas komisiju Behrsina weetā Trašunu un uš agrarkomisiju Antona weetā Rotanu. Sozialdemokratu frakzija delegē šatwerfmes komisijā Raina weetā Petrewizu un isglihtibas komisijā Raina weetā Jwanowu. Šebildumu naw? Peenemts.

Šenahzis likumprojekts par laufšaimneezibas školam. Presidijš leek preekšhā šho likumprojektu nodot isglihtibas un agrarleetu komisijam. Ja šebildumu naw, tad peenemts.

Deenas fahrtibas pirmais punkts: Ministru kabineta demisijas eefneegums. Šš luhgšhu šekretaru nolast eenahšufho pašinojumu.

Šekretars R. Jwanowš:

„Šatwerfmes Sapulzes Presidenta šungam!

Šewehrojot to, fā waldibai naw isbewees panahft Walfā tahdas robešhas nospraushanu štarp Latwiju un Zgauniju, šura šašlanetu ar latwu tautas

dibinatām taisnīgām prakšām un Latvijas valsts zeenu, pagodinos pašnot
Jums, godats Prezidenta kungs, ka kabinets, fastanā ar sawu weenbalstīgi pee-
nemto lehmumu no šch. g. 2. julijs, noleef sawas pilnwaras.

Rīgā, 1920. g. 3. julijs Nr. 2581.

U l m a n i s
ministru prezidents."

Prezidents J. Tšchakste: Waj wehletos kahds nemt wahrdu? Man
ir eefneegta schahda pahrejas formula:

„Satwersmes Sapulze nolemj, atraidot ministru kabineta atkahpschanās
lihggumu, pahreet uš tahlafu deenas fahrtibu.

W. Samuels, Ad. Blodneeks, Fr. Jansons,
A. Behrsinisch, J. Erasuns, A. Klichwe,
M. Gailits, M. Antons, M. Bruschis,
B. Schiemanis."

Wahrds peeder Zeelenam.

J. Z e e l e n s (sozialdemofrats): Augsti godatā sapulze! Mehš preefch
neilga laika dabujām dsirdet, ka ahrleetu ministrs eefneedsis atluhgumos.
Ministru prezidenta kungs ašbrauzja uš semneeku faweenibas frakzijas sehdekli,
notureja frakzijas sehdi un frakzijas sehde nolehma, ka wišam ministru kabi-
netam ir jademišionē. Naw nekās dsirdets, ka zitas pilsoniskās frakzijas par
šcho jautajumu buhtu lehmuščas. Loti ahtrā laitā ministru kabinets demišionē
un schodeen mehš redsam un dsirdam, ka teef likts preefchā, lai kabinets
atkal turpina sawu rashigo darbu uš preefchu. Wišpirms mums, sozialde-
mofrateem, jafata, ka weids, kā schis kabinets atteizās, nedarija nekahdu
šewišchku godu politiskā rihzibā zentra partijam, kuras naw noturejuščas
nekahdas sehdes, bet weentahrschi uš semneeku faweenibas diktata peenehma
kabineta demišiju un rihkojās tā, itkā pateescham buhtu notizis kaut kas
šwarigs, kas pateescham waretu motiwet šchi kabineta atteifchanos.

Weenā no pehdejām Satwersmes Sapulzes sehdem tika ratifizets
22. marta lihggums, kas nodod Jgaunijas un Latvijas robeschu jautajuma
išschkirschanu schkchireju teefai. Lihds ar to Satwersmes Sapulze isteizās par
loti šwarigu prinzipu robeschu strihdu jautajuma reguleschanā stary walstim.
Lihds ar šcho ratifikaziju atbildiba par turpmafo robeschu jautajuma konkretu
išschkirschanu no waldibas tika nonemta un uslikta uš Satwersmes Sapulzes.
Tapeh3 pilnigi nesaprotama un politiskā sinā pilnigi nemotiweta ir waldibas
demišioneschana peh3 tam, kad Satwersmes Sapulze bij ratifizējuš 22. marta
lihggumu un lihds ar to nehmuš uš šewim atbildibu Latvijas walsts un tautas
preefchā.

Šchi waldibas demišija war tikt daschadi istulkota. War tikt istulkota
no weenas puses, ka ta ir kaut kahda demonstrazija pret schkchireju teefu, jo
to gan nosihmē demišija peh3 tam, kad schkchireju teefa ir išschkchirufi jautajumu
galigi, ka newar buht nekahda kafazija neds apelazija. Ja peh3 tam kabinets
demišionē, tad to war usstatit, ka waldiba naw apmeerinata ar to, ka wina
parakstijufi lihggumu, kurfch pareds schkchireju teefu; jeb waj wina grib šewišchi
demonstret pret schkchireju teefas superarbitru, kurfch taišija sawu lehmumu?
Mehš gribam ušwehrt, ja reis jautajums bij nodots schkchireju teefai, tad
tahda demonstrazija pret schkchireju teefas lehmumu ir pilnigi neweetā. Un
tapeh3, ja mehš gribam, lai uš ahreeni muhsu walsts eeguhtu autoritati ne
tikai pee kaiminu walstim, bet ari pee leelwalstim, tad wajag rahdit, ka ja
mehš sawu strihdu nododam schkchireju teefai, tad mehš tās špredumu ari
peenemam un nekahdu kleeđsofchu demonstraziju pret schkchireju teefu mehš

neatfihstam. Waretu domat, ka waldiba grib demonstrēt pret šķīhreju teefas preekšfehdetaju, kursch šchai jautajumā ir teizis sawu iššķiroscho lehmumu. Ja mehš pastamees tajos preekš organos, kuru politiskā peederiba ir šaistoscha tā ministru presidentam, tā ahrleetu ministrim, tad mehš redsam deesgan nedwdomigus isteizeenus, kuros wehrstis loti noteiktis protestis pret Angliju un winas preekštahwi šķīhreju teefā. Wispahrigi loti nepateizigs un gruhstis darbš bij jausnemas Anglijas preekštahwim kā šķīhreju teefas preekšfehdetajam. Šhini gadījumā atrod par wjadfigu demonstrēt pret Angliju tās partijas preekš organš, pee kuras peeder ministru presidentis un ahrleetu ministrs un kas teefcham uskrihtoschā kahrtā faka, ka, warbuht, nahkotne rahdischot, ka Anglijai warbuht esot dotas kautkahdas fewischkas preekšrozibas Igaunijā un tapeh3 atteezibā us Walku taisits tahds lehmums. Es domaju, ka ja schahda usstahschanās nahf tā motiwejums pee kabinetā demifioneschanas, tad pret to wisstategoriskā weidā japrotestē. Jo reis mehš esam iswehlejuschees lojalu šķīhreju teefas preekšfehdetaju, tad zelt tahdas aisdomas un apschaubijumus, man leefas, ir wairak nekā netaktiski.

Waretu domat, ka waldiba te tomehr aif kahdeem ziteem motiweem eefneegusti demifiju.

Warbuht, ahrleetu ministrs un presidentā funkc domā, ka wini pateefcham ir sawā laikā sinamu dalu atbildibas nefuschī pee tam, ka Walkas jautajums iššķirts nelabwehligā kahrtā preekš Latwijas. Warbuht, ka lihds ar scho demifiju wini grib, lai wifā pilnibā tiftu teiktis un uswehrts, ka ne no ahrejās politikas waditaja, tapat ari ne no ministru presidentā funga naw peelaihtas it nekahdas kluhdas Walkas jautajumā, un tapeh3 wini wehl reis grib panahkt usizibas isteifchanu no Satwerimes Sapulzes. Tomehr, ja mehš paraugamees tahlakā pagahtnē, 1919. gada schkumā, tad redsam, ka sawā laikā bija tahds 18. februara lihgums, kas noslehgtis pagaidu waldibas wahrdā no pulkwescha Semitana un konsula Ramana funga Rewelē. Tās Walku un 6 Latwijas pagastus nodewa sem Igaunijas suwerenitates, bet ministru presidentā funkc un ahrleetu ministrs isturejās loti nenoteikti pret scho lihgumu. Šchis ar igauneem noslehgtais un parastitais lihgums dewa igauneem sinamas teefibas rihkotees ne tikai kā ofupanteem ween, ar waras lihdsfekem, bet wineem tika dota us ahreeni sinama sega, us kuras pamata wini eegahjuschi Walkā un seschos pagastos. Šchi istureschanās pret 18. februari noslehgto lihgumu pat wehl augustā un septembrī bija loti nenoteikta. Man leefas tapeh3, ka waldiba atzeras scho robeschu lihgumu un sawu nenoteikto istureschanos un, eefneegdama sawu demifijas rakstu, grib, lai tauta aismirst wifu to fakarā ar Walkas jautajumu. Bet pehdejās Satwerimes Sapulzes fehdēs netika aisskahrts schis 18. februara ar Igauniju noslehgtais lihgums. Un tapeh3 man leefas, ka wifa schi demifija un demonstrazija ir wehrstas itkā pret šķīhreju teefas prinzipu un šķīhreju teefas preekšfehdetaju — Anglijas preekštahwi. Mehš, sozialdemokrati, domajam, ka schi demonstrazija ir pilnigi neweetā.

Ministru presidentis atteifschanās rakstā faka, ka ministru kabinetis atteizas tapeh3, ka Walkas jautajums nefakrihtoi ar Latwijas tautas interesem un ar Latwijas walstis zeenu. Kas atteezas us Latwijas walstis interesem, tad mehš wifā wehletos, ka labaki buhtu bijis, ja Walkas jautajums buhtu iššķirts Latwijas walstis un tautas interesēs, ka Walka kā kulturels zentrs paliftu pee Latwijas. Bet kā redsam no wifas šķīhreju teefas darbibas,

tad peerobeschu joflas jautajums iſſchĳirts tahdā weidā, ka ſtrihdigo pagastu jautajums ſtarp Latwiju un Igauniju iſſchĳirts Latwijai labwehligā kahrtā. Tapeh3 mums jaſaka, ka no ſchĳihreju teefas lehmuma iſtaifit til leelu notikumū Latwijas walſts atihſtibā, ka ar to muhſu mafai walſtij, kaš naw wehl „de jure“ atſihĳta, buhtu /jauffahĳ atklahtas demonſtrazijas pret Angliju, kura bijuſi lihds ſchim weenigā walſts, kaš Latwiju ahrejā politikā faktiſki atbalſtijuſi un no kuras atbalſta loti dauds atkarajas muhſu nahĳotnē, ir wairaf ka neweetā un tapeh3 ta wareja pilnigi iſpalift.

Tad wehl meh3 dſirdejām atteiſſchanās rakſtā, ka waldiba ſchĳihreju teefas lehmumu uſfkata par tahdu, kaš neſaeetas ar Latwijas walſts zeenu.

Augſti godatā ſapulze! Man leefas, ka gan ne Ulmana fungam bij tās augſtās moraliſkās teeſibas runat par Latwijas walſts zeenu. Meh3 ſinam, ka Latwijas walſts neilgā paſtahweſchanas laiĳā eſam jau redſejuschi daſchadus lihgumus, paraſtitus no Ulmana funga, kuri Latwijas walſtij ir radijuschi wiſleelako nezeenu, tahdi lihgumi ir 1918. gadā 28. dezembri ſlehgtais lihgums ar Wahzijas preeſchſtahweem par palihga ſpehĳu doſchanu par Latwijas teritorijas iſtiharſchanu, kurā tifa ſolitas ſinamas teeſibas Wahzijas kareiwjeem Latwijā. Eš domaju, ka teem, kaš ſawā laiĳā paraſtijuschi tahdus lihgumus, naw moraliſkās teeſibas runat ſchai Wallas jautajumā ar leelu patoſu par Latwijas walſts zeenu. Meh3 ſinam, ka ir paraſtiti ari ziti lihgumi, kuri pateeſcham neſaeetas ar walſts zeenu un tahds bij ari pehrnā gada 3. juliĵa lihgums. Meh3 redſejām, ka Latwijas waronigā armija bij uſ kaujas lauka ſatreekuſi Latwijas walſts eenaidneekuſ un wareja toš tahlaf ſatreekt; redſejām, ka uſ ſinamu ahrwalſtu uſſtahſchanoš tifa paraſtits 3. juliĵa lihgums. (Miniftru preſidents taiſa peeſihmi no weetas.) Te eš dſirdeju no Ulmana funga: „Kuras ahrejas walſtis?“ Taš nebuht naw tahds noſlehpums, kuras ir bijuſchas tās ahrejās walſtis, kaš miniftru preſidentam lifa preeſchĳā 3. juliĵa iſlihgumu. Taš bij Franzijas preeſchſtahwis, kurſch toreif buhweĳa ſawu ahrejo politiku uſ leelo interwenziju Kreewijā un kurſch nelahwa Latwijā wiſuſ ſpehĳuſ ſatreekt, kuruš gribeĳa iſmantot kā interwenzijas ſpehĳus pret Kreewiju. Eš domaju, ka teem, kaš tahdus lihgumus paraſtijuſchi, naw moraliſkās teeſibas runat par Wallas jautajuma iſſchĳirſchanu ar tahdu patoſu.

Eſiſ gadijums, kad waldiba eefneedi demifſiju, mums, ſozialdemokrateem, leefas, ir tahds, ka waldiba grib no jauna eeguht ar leelu patriotiſku ſajuhtu ſhini augſtā ſapulzē jaunu uſtizibas wotumu. Meh3 dſirdejām toreif, kad waldiba nahza ar deklaraziju Setwerſmes Sapulzes preeſchĳā un kad ta tifa apſpreeſta, to toreif ſchai augſtā ſapulzē i deklarazijas apſpreeſchana, i uſtizibas iſteifſchana gahja loti wahji un noriſinajās deeſgan noſpeeſtā weidā. Eſi uſtiziba nebuht nebij til pilniga, kā taš liĳās eſam wajadſigs muhſu waldibai un tagad uſ ſcho jautajumu, par kuru ſabeedribā ſinamā mehrā no preſeš pazelta leela patriotiſka ſajuhta, waldiba grib iſmantot, lai dabutu paſtiprinatu uſtizibas iſteifſchanu no augſtās ſapulzeš. Meh3, ſozialdemokrati, domajām, ka waldiba nebuht naw tahda, kura pelna wiſā ſawā ahrejā un eeſcheĳā politikā peh3 pahriš nedelam jaunu uſtizibas iſteifſchanu. Rad apſpreeda waldibas deklaraziju, tad jau muhſu runataĳi aiſrahdiĳa un uſſwehĳra, ka perſonaš, kuras eegahja agrakā pagaidu waldibā, eeeet atkal jaunajā ministru kabinētā un ka taš nebuht neſekmē Latwijas walſts atteezibu nodroſchinaschanu uſ ahreeni, nedš ari ſekmē Latwijas demokratiſku iſweido-

šhanu un pateesu nostiprināšanās eefšeenē. Toreif jau tika norahdits, ka waldibas ahrejā politika nebuht naw bijuši tahda, kura buhtu ņekmejuši Latwijas walsts intereschu aistahwefchanu. Waldiba bija nosuhtijuši ņawu preefņstahwneezibu, ņahdu ņarkanā krusa delegaziju uņ Wahziju, un ņad ņchi ņarkanā krusa delegazija bija noslehgusi ņamehrā loti neifdewigu meera lihguma projektu ar Wahziju, tad muhņu pagaidu waldibas wihi ņawā laikā Satwerfmes Sapulzes wehlefchanu ņapulzēs bija dewuņchi tautai ņolijumus, ņa dabūs no Wahzijas atlihdsibu, dabūs no Wahzijas tuhņstoscheem ņirgus un gowiņ. Un ņad wiņi ņhee ņolijumi netika iņwesti dņihwē, tad mehņ redņejām, ņa waldiba nebuht neatteizās no ņawa darba turpināņanas, nebuht nedemiņioneja.

Jr wehl jautajums, kuru aridsan wajadsetu ņchai augtai ņapulzei apņkattit un pret kuru wajadsetu eenemt stahwolli, tas ir atteezibā uņ Kreewiju, atteezibā uņ meera ņarunam, atteezibā uņ wiņpahrejo stahwolli, ņahdā muhņu walsts tagadejā momentā atrodas muhņu ahrejās politikas waditaja dehl. Mehņ gribam teikt, ņa muhņu stahwolliņ patlaban nebuht naw til ņpihdosņs, ņa muhņu pagaidu waldibai un waldibas ahrejās politikas waditajam buhtu jaiņņaka uņtiziba. Mehņ jau ņawā laikā eņam loti noteikti aifrahdijuņchi, ņa meera noslehgņšana ar Kreewiju ir japasteidsina, bet mehņ eņam dņirdejuņchi iņwairifchanos, meera jautajuma atliņņchanu, meera jautajuma nowilzinaschanu, kura gahja pat lihds aprila mehnesim. Wairafums jau toreifejā Tautas Padomē lika loti leelas zeribas uņ Poliju, loti leelas zeribas lika uņ militaro ņpehku weenoschanu pret Kreewiju, loti leelas zeribas lika uņ kopeja meera ditņefchanu Kreewijai.

Kad ahrleetu ministra kungs eefneedsa demifiju kabinetam un kabinetņ demifiju peenehma, tad man perņonigi likās, ņa ņchi demifija ir loti nopeetna un stahw ņakarā ar daudņ, daudņ ņwarigakeem jautajumeem, kuruņ mehņ patlaban pahrdņihwojam, neņā ar ņņņihreju teefas lehmumu par Walku, un man leefas, ņa pat ahrleetu ministrs juta, ņa lihdsņchinejā ahrleetu politika ir bankrotejuņi, bankrotejuņi zaur teem notikumeem, ņas noteef starp Kreewiju un Poliju. Rungi, eņ redņu, ņa ņhis jautajums leefas buht neņwarigņ weenai dalaĭ no ņhis ņapulzes, bet wiņeem mums ir ņinams, eņ domaju, ņa paņchlaif ir tahds stahwolliņ, ņa ta leelā Polija, kura gribeja ditņet 1772. gada robesņas, atņahpjās deefgan ņtraujā tempā un ņa tuwakās nedelās, nerunajot nemaņ par mehneņeem, ari Latwijas stahwolliņ atteezibās pret Kreewiju war palitt deefgan nopeetnas. (Klihwe no weetas: Waj juhs to rihsosņet?) Klihweņ kungs, ar ņaweem neaņprahtigeem joksēem uņ ņcho nopeetno jautajumu juhs atgahdineet ņawu nenopeetno un komiņko iņteizeenu weenā no Tautas Padomes ņehdem, ņa meers ir laba leeta, bet ar to newaram ņteigtees, tāpat tā ar kartupeku ņtahdiņchanu, kura ir iņdarama ņinamā laikā. Man leefas, ņa meera jautajums dehl ņer:neefu ņaweenibas ņrakzijas un muhņu pagaidu waldibas ahrleetu politikas waditaja rihsibas ir nonahzis tahdā stahwolli, ņa iņdewigais laifs ir pagahjis ņen garam. Stahwolliņ ir til nopeetns, ņa wiņa ta ironija, wiņi tee ņmeekligeē jautajumi par kartupeku ņtahdiņchanu war palitt loti nopeetni. Tapeh3 eņ domaju, ja tagad ņchai brihdi, kur grib panahht Satwerfmes Sapulzē weenņahrņchu uņtizibas iņteifņchanu waldibai, winas ahrejās politikas waditajam, tad ņhini jautajumā dehl nokawetām meera ņarunam ar Kreewiju ņchi uņtiziba naw dodama. Behdejā laikā meera ņarunas wilkufchās garumā aif Padomju Kreewijas taktikas un tas noteef tapeh3, ņa Padomju Kreewija tagad ir ņtipraka. Ahrejās politikas waditajņ

neprata ismantot toš momentus, kad Padomju Kreewijas waditaji nebij tee stipree, furi waretu meera šarunas diktēt. Tagad mehš waram notikt tahdā newehlamā stahwofli, ka Latwijas walstij atteezibā uš Kreewiju buhš japa- raksta šlitis meera lihgums, kurfch buhtu bijis dauds isdewigaks un lab- wehligaks panahkums, ja ahrejā politika buhtu weikta šastanā ar Latwijas walstis interesem, aprehkinot pareišās isredses uš nahkotni, un newis dibinajotees uš nepamatoteem nowehrojumeem par leelās Polijas stiprumu un leelajeem militareem planeem, furi, kā faktiski israhdas, bija dibināti uš potu eedomam un potu eekarofšanas teeksem.

Presidents J. Šcharste: Es luhdsu neisteiktees nosodoschi pret mums draudšigo walsti.

J. Zeelens (turpina): Satwerfmes Sapulzes prešidenta kungs, es domaju, ka es nebuht neaifškaru Polijas walsti. Es runaju par teem Polijas eekarofšanas planeem, pret kureem isteikuschees ar leelako noraidi- ūchanu ne tikai wišpasaules demokratija un potu darba tautas wairakums, bet kurai šawu nosodišchanu ir isteikuschas daschas Eiropas leelwalstis, to starpā ari Anglija, pret kuru demonstret ir atlauts muhfu semē zitām partijam, bet kura ir atradusi par eespehjamu atlautees few leelās Polijas ahrejo po- litiku wišafakā kahrtā nosodit. (Applausi pa kreisi).

Kad tika apšpreesta waldbiās deklarazija Satwerfmes Sapulzē, jau tad muhfu runataji isteizās wišpahrejos wilzeenos par wehlamo ahrejo politiku atteezibā pret Kreewiju un to atkahrtot šchai šapulzē šchodeen mehš ne- wehlamees. Mehš tikai gribam ušwehrt to, ka muhfu Latwijas walstis turpmakā ahrejā politika nebuht naw jafastano ar teem planeem, furi ir bijuūchi Polijai, ar eekarofšanas mehrkeem, furi Latwijas nahkotni pilnigi šaištitu ar leelo Poliju, furi Latwijas nahkotni šaištitu naidigās atteezibās pret Kreewiju. Zeenijamee kungi, mehš redsam, ka Kreewijā mostas sinams nazionalisms, neskatotees uš to, ka tagad Kreewijā pee walstis wāras ir waldbiā, kura ir lihds šchim nolegusi nazionalismu, tomehr Kreewijā ap- weenojās ap waldbiā tahdi elementi, kā bijuūchee kadeti un ziti. Rā mehš redsam, šchahds nazionalisms Kreewijā mostas, un ja mehš, masā Latwija, šawu ahrejo politiku buhwesim uš naidiga stahwofla eekemschanu pret Kreewiju, tad mehš šawu nahkotni neusbuhwesim uš nodroūchinateem pamateem. Ir pilnigi newajadšigi ar leeleem ūcheesteem, ar leelu hrawuru runat par kareem, par šawas nahkotnes nodroūchināchanu ar militaro ūpehku, jo mehš esam masa walstis, kura šawu nahkotni newar buhwet weenigi uš militaro ūpehku. Muhfu nahkotne ir jadibina uš šaimnezifšam isredsem un uš po- litisku šaprašchanos ar tām tautam, ar kurām mums jadsihwo šaiminos. (Rehmanis no weetas: „Federazija.“) Še Rehmana kungs atlawj few is- teiktees par federaziju, bet tas ir tik wairakahrt jau atšpehšots, ka man leekas, ka par federaziju nebuht naw jarunā. Federaziju nebuht nenofihmē tas, ka eet runa par tahdu walstu kopdšihwi šaiminos, kad neteek mekletas naidigas atteezibas. Par federaziju nebuht naw jarunā tad, kad eet runa weenkahrtšchi par labu šaimnezifku un politisku atteezibu nodibināchanu stary walstim, kuras dšihwo šaiminos.

Latwijas ahrejās politikas waditaji lihds šchim dauds šo šolijufchi, šo- lijuūchi ar leeleem ūcheesteem atteezibā pret Wahziju, šolijufchi ar leeleem ūcheesteem atteezibā pret Kreewiju, bet tagadejā dšihwe rahda, ka leelo ūchestu politika ir neaugliga. Kad šchi leelo ūchestu politika nahf šakarā ar dšihwi,

tad tai naw nekahdu panahkumu. Uri ſhini momentâ Latwijai nebuht naw wajadſigs fewiſchki uſſwehrt, ka Latwijai Igauniija pehz ſchis ſchihreju teefas lehmuma paliks pilnigs eenaidneeks. Igauniija un Latwija nahkotnê nedrihft buht eenaidneeki, jo deefgan mehſ jau kopâ efam zihnijufchees un mums tâpat jadarbojas ari uſ preekſchu. Ir neweetâ uſſkatit ſchlihreju teefas lehmumu par tahdu, kurfch uſ wiſeem laikeem pilnigi iſſchkir Igauniju un Latwiju tagadejâ momentâ, kad 20. julijâ janahks Baltijas walſtu konferenze, kurai wajadſes rabit Baltijas walſtu ſaweenibu.

Tad ari jamin, ka ſafarâ ar waldibas demifiju „Waldibas Wehſtneſi“ ir parahdijees rakſts, kurfch ſaka, ka Latwijai efot jameklê jauni zeli, ir no=rahditš, ka Latwijas waldiba jau no pirmâs ſawas paſtahweſchanas deenas ir zentufees ſabeedroteem ſimpatifet un uſturet ar teem labas atteezibas, it fewiſchki ar Angliju. ſhini rakſtâ aifrahdits ari par ſinamo apakſſtrahwu, kura arween atbalsita no Baltijas muiſchneezibas, meklejuſi ſaprafchanos ar Wahziju. Tagad ſchai ſtrahwai ar Wallkas jautajuma nelabwehligu iſſchkirſchanu doti ſinami pamatojumi. Beigâs eet runa par jaunu zelu mekleſchanu. Ja parahdas „Waldibas Wehſtneſi“ ſchahds rakſts, tad man leekas, ka tas ir pawifam kaut kas nefaprotams, kaut kas ſawads un buhtu loti interefanti dſirdet no waldibas aifſtahwejem, kahda ir ſchi jaunâ orientazija. Warbuht, ka te buhtu jatulko tâ, ta ſchis jaunais zelfch ir tas zelfch, kas bij Latwijas walſts dſimſchanas ſahkumâ, kopâ eefchana ar Baltijas baroneem un Wahziju. Ja tâ buhtu domots, tad man leekas, ka ſchai augſtâ ſapulzê buhs loti noteiktš wairakums, kas noraidis tahda jauna zela mekleſchanu, kas dibinajas uſ politifka pabalſta mekleſchanu pee Wahzijas un eefſcheenê uſ iſlihſchchanu ar muiſchneezibu.

Lai mehſ panahktu ſawa ſtahwokla nodroſchinafchanu, mums buhs taiſni no loti leela ſwara, ka ta walſts, pret kuru paſchlaif leelâ mehrâ demonſtrê muſu pilſonifkâs partijas, Anclija, muhs konkreiti un noteizofchâ mehrâ pabalſtitu. Tapehz wiſaugſtatâ mehrâ kaitigi ſchai brihdi, ka „Waldibas Wehſtneſis“ rakſta tahdus rakſtus, ka kabinetš un ahrejâs politikas waditajs tahdâ brihdi, kad muſu ſtahwokliis nemas naw ſpihdoſchš, uſſahft tahdas demonſtrazijas, kuras war tikl ahſemês un fewiſchki Anglijâ daſchadâ weidâ tulfotas

Ras atteezas uſ waldibas demifiju, tad, kâ es aifrahdiju, Wallkas jautajumâ nekahdi fewiſchki demifijas zehloni, kad bij nodibinata ſchlihreju teefa, nebij. Bet ja demifija ir nahkuſi wehl aif kahdeem ziteem blakus motiweem, kad mehſ, ſozialdemokrati, waretu tikai teift, ka wiſa pagaidu waldibas politifka, kuru turpina tagadejâ waldiba, ir beigufees ar ſtaſko, un ka tapehz ſcho atteikſchanos Satwerfmes Sapulze war ari peenemt un uſdot turpinat darbu waldibai, kura neeetu pa zeleem, kas iſrahdijufchees par nepareifeem. Lai ſchos nepareifos zelus neatfahrtotu, tad ir wajadſigs, lai Satwerfmes Sapulze newis iſteiftu uſtizibu waldibai un fewiſchki ahſleetu ministrim, bet taiſni otradi, lai iſteiftu neuſtizibu.

Es nerunaſchu par Latwijas walſts eefſchejem apſtahkleem, kuri pehdejâs nedelâs pehz waldibas ſaſtahdiſchanas nebuht naw uſlabojuſchees. Waldiba nemas naw wehlejuſees pateefa demokratiſma iſweſchanu dſihwê. Ja Latwijas walſts ahrejais ſtahwokliis ir deefgan nedroſchš, tad weenigais, kas waretu Latwiju uſ ahreeni nodroſchinat, nebuht naw turpinat lihdiſchinejo eefſchejo politifu ar wiſam iſluhfoſchanas nodalam, ar tahdeem eefſchejâs

politikas darbeem, kur frontē pee pahrstuhtichanas teef noschauti zitu walstu peederigee, par fureem teef eefneegti protesti un kas Latwijai us ahreeni wis-pahrigi, kà ari meera noslehgšchanā ar Kreewiju rada tīkai šarešhgijumus. Tapeh3, lai Latwijas walsti kà us eefšcheeni, tà us ahreeni padaritu špehzigu un stipru, mums ir wajadsiga tahda noteikta ahrejš politika, kura nesaišta Latwijas nahlotni ar militarām awanturam. Wajadsiga tahda eefšcheja politika wišos jautajumos, kà agrarjautajuma iswešchana radikalā zelā un walstis demokratisēšchanā, kas pateesi weenotu ap waldibu tautas mašas un newis, tà tas tagad ir, kad wisleelakā Latwijas partija, kura representē darba tautu, atrodas oposizijā un noteikta oposizijā pret waldibu un waldibai ustizibu nedahwā. Man leekas, tas smeefligais starpsauzeens ir deesgan pahrdrošs, tapeh3, ka muhsu Latwijas walstis stahwoklis tuwatās nedelās peedšihwos to, ka, warbuht, kà weenigais glahbejs, pee kura buhs jagreeschās, buhs ta partija, kurai Latwijas darba tauta un Latwijas armija ir dahwajuschas sawu nelofamo ustizibu. (Sozialdemokrati applaudē.)

Presidents J. Šchaste: Wahrds peeder Satwersmes Sapulzes lozeklm Samuelim.

W. Samuelis (demokratu šaweeniba): Augstā šapulze! Apšwerot ministru kabineta atahpschanaš luhgumu, jafaka, ka tas naw motiwets. (Kalninsch no weetas: „Pagahjuscho reisi winsch zeeta klusu!“). Tā tad šchai sinā es peekrihtu preešchrunatajam un Kalnina kungs war buht apmeerinats. Ja ari agrar zeetu klusu, tad tagad teišchu sawu wahrdu, pa dalai šakkanā ar frakzijas preešchstahwu domam. Satwersmes Sapulze apstiprinaja tīkai to lihgumu, kuru šawā laikā bija noslehgusi waldiba un usnehmās lihds ar waldibu atbildibu par šchihreju teefas špreedumu. Ja špreedums isnahza nelabwehligs, tad atbildiba gulstas ari us Satwersmes Sapulzi un es domaju, ka Satwersmes Sapulze sawu demisiju neešpneegs. (Kalninsch: „Nebuht ne!“). Šhimi sinā muhsu domas ari šakriht un mums wajaga taišit atteezigu šlehdseenu. Bet te nu muhsu domas isšchiras. Ja luhgums nemotiwets, tad tas jaatraidā. Tas buhtu logiski un konsekwenti un par to isšakas ari demokratu šaweeniba, kura zitadi šgaunijas leetās pagaidu waldibas rihzibu ir sawā laikā kritisejusi un neusskata to par pareisu ari tagad, bet šchobrihd šakarā ar šchihreju teefas špreedumu, neatrod par wajadsigu šcho darbības daku, kura peeder wehsturei, wehl tuwaki apškatit, apškatit pat sem paleelinaschanas glahšes. Wahrdu šakot, demokratu šaweeniba eeteiz weenfahrschu pahreju us deenas šahrtibu, neissakat ustizibu waj neustizibu, bet tā kà tas tika nolasišs no presidenta kunga, tad es gribetu peegreestees leetas otri pusei, kas ir wairak patihkama un atklahj dauds jaukafas isredses, nekā waldibas kritika no weena waj otra špahrna waj zentra. Mums jarehkinas ar notifuscho faktu un jausskata, ka Walku mehš esam šaudejuschi. Lihds šchim Walkas jautajums bij starptautikas dabas, bet tagad tas iszelas kà nazionals jautajums. Es ihsumā mehginaschu isšaidrot, eefsch kam winsch fastahw. 17. jūlijā mums tika atdotas Walkas preešchpilschetas, Lugaschi un Putrasšalns. Mehš dahusim šinamu škaitu mahju un eedšihwotaju, bet pahrejās labeerihzibas, šahdas bija wezā Walkā, tās mehš tur neatradisim. Wezā Walka bija zentrs daschadā sinā: tas bij administrazijas zentrs, aprinkā zentrs, kur atradās pašchwaldibas un waldibas eestahdes, tad šaimneezibas zentrs, jo Walka tika apghadata ar produkteam no apfahrtnes un apfahrtnes eedšihwotaji Walkā eegahdajās kolonialprezes,

mašinas u. t. t. Walka bij ari kulturās zentrš; tur bija isgļihtibas eestahdes, beedribas, grahmatu apgahdibas un drukatawas. Tas wišs mums jarada te no jauna. Walka bij sinamā mehrā aissargu punktš, kas redsams no ta, ka to eekahroja un eeguwa kolonizazijas un wehlaŭ okupazijas zelā igauni. Lihds ar to tagad iswiršas usdewumi, kuri mums ir jaweiz jaunā Walkā. Mums ir jausbuhwē jauna Walka, jauŭzel ehkas, kur mehš waretu nometināt wezajā Walkā palikušās eestahdes, mums ir jagahdā ari par dselszela staziju, jo ne Walka II, ne Sedes stazija newar apmeerinat fatikšmes prašibas. Tad mums ir jagahdā par to, ka teem Walkas eedsihwotajeem, kas grib pahrnahkt us jauno Walku, tittu dota ta eespehja. Lai to weiktu — priwatām peršonam tas naw eespehjamš — janahkt talkā walstij, wiŭai ŭabeedribai. Ja nu ŭkļihreju teefas lehmums ir nolizis robesčas akmeni starp abām walstim 1. julijā, tad mehš ŭhodeen waretu litt stuhra akmeni jaunai Walkai un tas tittu littš, ja wiŭas frakzijas apweenotoš un isteiktu ŭawu gatawibu weizināt jaunās Walkas dibinašchanu. Tā tad iswiršas preekšlikums, kuru es nolafišchu:

„Atwehlet Walkas isbuhwei un Walkas un tās apkahrtnes ŭaimueezifšas un kulturelās dsihwes atjaunošanai kreditu 50 miljonu rublūs, usdodot ministru kabinetam isstrahdat un ŭahdit preekšhā Satwerfmes Sapulzei, kā atwehleto kreditu isleetot.“

Man ar preeku jakonstatē, ka ŭcho preekšlikumu ir parafstijušas wiŭas Satwerfmes Sapulzes frakzijas. Tagad ar ŭhī preekšlikuma peenemšchanu mehš teikšim Seemellatwiŭas eedsihwotajeem un igauneem, ka Walka ir suduŭi, lai dsihwo Walka. (Applausi).

Presidents J. Šchalste: Wahrds Traŭnam.

Tr. Traŭnš (Latgales křiŭtigo ŭemneeku ŭaweeniba): Walkas jautajums, man leekas, naw tiŭ maš jautajums, lai to waretu nobeigt ar weentahršchu pahrejas formulu. Tautas dsihwē ir maŭi, ŭihtī, ŭwarīgi, bet ŭahpīgi jautajumi, un tahds ir ari Walkas jautajums. Latwiŭas tauta bij pilnīgi pahrlēezinata, ka Walka peeder Latwiŭai un tikai Latwiŭai war peederet tapehž, ka Walka bija wehsturiŭi un etnografiŭi muhŭu pilŭehta lihds paŭcham pehdejam laikam, jo maŭatais puŭe eedsihwotaju bij latweeŭchi; un teritorijas ŭinā ari muhŭu, jo tikai ŭchaura strihpina ŭemes ŭaweeno Walku ar Igauniju. bet wiŭapahrt ir latweeŭchu pagasti un latweeŭchu zeemi. Tadehl mums bija pilna teŭŭiba zeret, ka pehž taiŭnibas ŭpreeŭshot, Walka peederēs Latwiŭai, turpretim, tagad mehš ŭinam, ka Walka ir peeŭŭkirta igauneem. Nerunaŭim par ŭkļihreju teefu, par ziŭ wiŭa ir taiŭniga un par ziŭ wiŭa ir netaiŭniga, jo taiŭniba, abstrakti nemot, ir kaut kas stabils, negroŭams, bet praktiŭi nemot wiŭa ir, tā ŭafot, relatiwa. Kas leekas weenam taiŭnigs, tas otram leekas netaiŭnigs. Mums wajaga aiŭiht par taiŭnigu to, ko mehš paŭchi peenehmām. Mehš paŭchi peenehmām, ka buhŭim meerā ar ŭkļihreju teefas ŭpreedumu, tadehl tagad ziŭs nekas mums neatleel. Bet ruhgtuma juhtas tāpat paliks muhŭu ŭirdis, jo mums netika peeŭŭkirts tas, kas pehž muhŭu dsilas pahrlēezibas peedereja weenigi mums. Mehš ŭaudejām nedaudi: ŭaudejām tikai pilŭehtas dalu; bet tas, ko mehš ŭaudejām, ir ŭahpīga leeta tapehž, ka ŭaudejot weenu Walkas dalu, mums maŭatais bij zeriba, lai gan mehš to neluhdsām un nepraŭšām, ka mehš dabuŭim par Walkas dalu kahdu zitu kompenzaziju pagastoš teritorialā un eedsihwotaju ŭkaita ŭinā, ko mehš, kā redsam, neeŭam ŭanehmušchi. Mehš nerunaŭim tagad ne par igauneem,

ne ari par schkibreju teefu, jo tas fatts ir notizis un winu wairs newar grofit. Mehš neifleefim dehl tam neweenas latweefchu afins lahfes, bet mums, pehz manam domam, nahkas mest ftatu atpakal un raudsit atraft, kas bij wainigs pee schi jautajuma nelabwehligas isschirfchanas preefsch mums. Nerunasim ne par igauneem, neds ari par schkibreju teefu, bet runasim paschi par sewi.

Waj muhsu ahrleetu politika pateefcham bij tahda, ka mehš waram buht pilnigi apmeerinati? Es esmu pilnigi pahrlleezinats, ka ahrleetu ministrs pehz fawas labakas faprafchanas darija wifu, ko atfina par labu preefsch Latwijas. Tomehr, man leefas, ka muhsu ahrleetu politika bij kluhda, un kluhda bija ta, ka mehš bijam loti flitti informeti par Igaunjas nodomeem un darbeem. Mehš sinajam par Igaunijas fatwerfmes fapulzes fpreedumu tikai tad, kad tas bij nospreests. Seem, kas bija us weetam, wajadseja tuwak informetees un sihfaki informet ministrjas un tautu, lai pehdeja labati buhtu fapratusti igauu nodomus. Ur scho es negriku lit wainu weenigi us ahrleetu ministriju. Uri mehš, pati tauta, esam pee tam wainigi, wainiga ari prese. Mehš us scho jautajumu ftatijamees pardauds zaur pirksteem. Muhsu prese gandrihs nemas nerastija par igauu preses domam un tikai tad mehš nahzam pee sinama fpreeduma, kad Wallas jautajums gandrihs jau bija isschirirs un karajas tikai matu gala. Sa tad newar zitus apwainot. Muhsu ahrleetu politika bija kluhda, zaur ko ari mehš scho leetu paspehlejam. Us preefschu mehš newaram grofit schkibreju teefas lehmumu, un winsch muhsu firdis paliks ka sinams ruhgtums. Bet nu mums wajaga raudjitees nahfotne us to, ka tahdas kluhdas wairs neatfahrtotos. Es redsu, ka jautajumu par igauneem grib iswirsit ka jautajumu pret Angliju. Mehš stahwam meera farunas ar Padomju Kreewiju, un te nupat tika isleiftas domas un zeribas, ka draudsiba war buht weenigi ar Padomju Kreewiju. Mani fungi! Man leefas, waj tahda stipra tiziba buhwet draudsibu ar Padomju Kreewiju nebuhs pahraf agra? Padomju Kreewija daschu reisi pat ofiziali ir isteikufees, ka ta ne weenreis ween noslehds meeru „только для передышки“, un Padomju Kreewija ne weenreis ween ir peerahdijust, ka wina ne wisai smalki un godigi pilda noslehgtos lihgumus. Es pilnigi tam peekrihtu, ka mums naw eemefta nostahtees launads atteezibas ar Kreewijas tautu. Ur Kreewijas tautu mums muhschigi wajadses buht labas atteezibas. Jo labaka buhs muhsu fatiksme, jo labaki tas buhs preefsch mums. Bet ari tad no wineem mehš newaram zeret leelu draudsibu. Kreewijas tautai nebuhs weegli aismirst, ka no Kreewijas ir atkritufchas winas fastahwdalas — Igaunija, Latwija, Polija un Leetawa, un tapehz manas domas buhtu schahdas: usturet wislabakas atteezibas un fafarus ar Kreewijas tautu, bet meklet draugus tur, fur wineem dabigi wajaga buht. See draugi ir, nestatotees us schkibreju teefas lehmumu, Igaunija, par kuru mums ir tagad ruhgta un fahpiga atmina. Starp schim diwam tautam ir dabiski kopigas interefes, un tai draudsibai wajadses pastahwet tapat, ka tai wajaga pastahwet starp mums, Poliju un Leetawu. Sewischi par Poliju man nesaprotama bija eepreefscheja runataja runa, kas atfauzas par poleem flitti, aismirsdams, ka Polija bija muhsu fabeedrotad, kad tika atswabinata Latgale no leelineefseem. Un es ari launu wahrdu par poleem nemineschu, tapehz, ka us preefschu mums buhs ar wineem kopigas interefes, lai aistahwetu fawu pastahwibu. Sa tad, ka redsejam, mehš

pahrat' rehlinajam' us demokratismu, bet esam peekrahpuschees — es nesa-
zishu, ka mums kahds padarijis netaisnibu — bet mehs paschi esam pee-
krahpuschees. Tas demokratisms bij loti stipri issludinats leelineeziska Kreewija.
Tur us tatra eelas stuhra sludinaja demokratismu, bet tas ir „самодержавный“
demokratisms, „самодержавный“ terors, par kreewu tautu walda Bronsteins
un Nachamkess. Mehš esam peekrahpuschees ari ar draudsibu. Draudsiba
ir laba leeta, un bes winas mehš newaram istikt. Bet, mani fungi, patš
labafais draugs, us kuru tauta war palaištees, esam mehš paschi. Mums
war tik weens kaitet — ja tauta naw weenprahtiga, un ja tautā ir nemeers,
ja tautā ir anarkija, ja tautā ir strihdi un streiki, tad to isleeto ne tikai
eenaidneeks, bet ari tuwakee draugi. Tapehž es pasazishu, ka netikai Walkas
jautajumā, bet ari zitos mums wajaga tikt labi informeteem, kas noteek zitās
walstis un tā štatas us mums. Mums newajadsetu schehlot desmitus waj
tuhstoschus rublus, mums newajadsetu schehlot ari dehl ahršemes preses,
lai waretu informet ahršemes presi par latweeschu stahwokli, par Latwijas
wajadšibam, kas, man leekas, lihds šchim ne wifai pilnā mehra tika darits.
No otras puses mums wajaga nostahtees pascheem stipri us kahjam. Muihu
špehš ir armija, kuru mehš godam minejam un kuru godam minešim. Ir
šinams, ka kara laikā daschreis noteek šinams nekahrtibas, kuras wajaga un
war nowehrst. Bet par armiju mehš nedrihtstam šikti atšauktees un
nedrihtstam tajā peelaist politiku, ka tahdai partijai peekriht tahda armijas
dala un otrai atkal zita. Mani fungi, politikas eeneschana armijā ir wifai
nepeederiga, jo armija nepeeder parlijam, bet peeder tautai, un wina ir ar
godu minama. Otra leeta, kas mums nepeezeešchami wajadšiga, ir ahrejais
un eekšchajais meers, eekšchajas šastanas. Mehš waram šastahdit daschadas
politikas partijas, winas ir wajadšigas dehl kritisešchanas, lai apštattu
waldibas darbibu no wifam pusem. Bet eewest partijas politiku armijā,
tas tautai nebuhs par labu, un tahdā zelā meeru mehš nedabusim. Muihu
dšihwe norit gruhtoš apštahklos un mums wajaga peelikt wifus špehšus, lai
mehš waretu netikai šawu walsti isbuhwet, kura pateesiba jau ir isbuhweta,
bet lai mehš waretu to ari nostiprinat us ahreeni un us eekšcheeni, lai winā
nebuhtu ne anarkijas, ne nekahrtibas. Mums newajaga zildinat tautu waj
tautas šchiras, kad weenā waj otrā weetā noteek nekahrtibas, bet wajaga
šchis nekahrtibas nowehrst, bet ne zildinot pamudināt tautu us nedarbeem
un nekahrtibam. Mehš esam atšinuschi streikus zaur likumu. Streiki
daschreis ir nepeezeešchami wajadšigs eerozis, lai strahdneeku šchira waretu
aisttahwet šawas teesibas, bet eerozis ar diweem asmeneem, kas war šit us
abām pusēm, war šit tā kapitalistu un strahdneeku, tā ari walsti. Streiks
weenā otrā gadijumā us ihšu laiku — mehrenais streiks — uslabo strahdneeku
stahwokli, bet pastahwigi streiki nowed pee walstis isiršchanas un strahdneeku
posta. To peerahdija leelineeziska Kreewija, un tapehž mums newajadsetu
streikus zildinat, bet žit eekšchajams apmeerinat. No otras puses janowehrsch
tee eemessi, kuri streikus issauz, ja tahdi eemessi ir. Mums wajaga gahdat
wisšpirmš, lai strahdneeki — es domaju, ne tikai toš, kas strahdā šifisku
darbu, bet ari inteligentus strahdneekus un eerehdnus — waretu nopelnit
netikai ifdeenas pahriiku, tā to kreewiski war issazit, ka wiasch war pahrtikt
„Хлебъ и квасомъ“, bet ka wini war nopelnit ari preeesch apgehrba un
apaweem.

Sagad es pahreeschu pee eekschleetu politikas. Pee eekschleetu politikas

mums vajaga gahdat newis par to, lai iswestu neapstrahdatu materialus us ahrsemem, bet mums vajaga gahdat par to, ka wisa latweeschu tauta dabu us weetam sawu maifi, sawus fwahrkus, sawas drehbes, mums vajaga gahdat par to, lai tiftu atjaunota ruhpneneziba, lai muhsu feltu neiswestu us ahrsemem, bet lai par to tiftu atjaunota ruhpneneziba, kas wisas wajadfigas leetas isstrahdatu us weetas, to zenas peenemas ar katru deenu. Mums vajaga gahdat par to, lai spekulazija tiftu wifada sinā apfarota, jo zenas aug neredsamā mehra — par dascham prezem nem ne tikai simts, bet 200 lihds 300%. Spekulazija teef westa nedfirdeta par tam prezem, kuras pee-wed waldiba dehl isdalischanas semneekem. Pa leelafai datai, warbaht, daschu tautu preekschahweem tas nepatihf, to mineechu — Rehscknes un Daugawpils schihdi rausch milfigu naudu. Es runaschu, peemehram, par isfaptim: schihdi pehrf tas par 45 un 55 rbl. un pahrdod par 100 un 120 rbl. Tahdas leetas wajaga kaira sinā nowehrft, tayahz, ka tas fazel nemeeru semneeku starpa. Bet tas muhsu tautu neapmeerina un ta sen gaida us jemes jautajuma isfchirchanu. Wisas partijas tautai solija semi, bet lihds schim naw uetas darits, nefahda lehmuma, nefahda nosazita pamata, pat fagatawofchanas darbi naw isdariti. Tauta gaida, tauta faude pazeetibu un, nesinu ka zitās weetas, bet Latgale semneeki teef fahuhditi no agitatoreem, kuri eepuluhst ar behgleem Latwijā, lai wini paschi fahl dalit plawas un semi. Kad tauta to dara, ta naw tautas waina, bet maldigas eefschejās politikas waina. Scho jemes reformu, kura iswedama ka wisfwarigaka, wajaga stahdit pirmā weeta, mafakais noteikt paschos prinzipos. Tapat pee eefschleetu politikas, kas war muhs apweenot, peeder noteiktiba. To mehš lihds schim laikam neredsam. Bija daumas, ka ahrsemneekem wajadsejis lihds tahdam un tahdam laikam atstah Latwijū, bet tomehr wini wehl arweenu eepuluhst Latwijā. Behz Kreewijas likuma wajadseja nodfihwot mafalais 5 gadus Kree-wijā, lai waretu tapt usnents par tās pawalstneeku, bet pee mums fapluhda daschadi ahrsemneeki, kas te nefad naw dsihwojuschi un kuri nenodarbojas wis ar produktiwu darbu, bet ar spekulaziju. Es preezajos, ka isdots jauns rihkojums, ar kuru schis nefahrtibas tiks nowehrstas. Bet tomehr paleef finamas aisdomas, waj rihtojums pateefi tiks ispidits, jo tee, kas nodarbojas ar spekulaziju, melleš wifadus isejas zelus, lai paliktu Latwijā. Tahda pat nenoteiktiba bija eefschleetu politikā atteezibā us zittautibneekem. Mums ir likums, kas sfaidri nosaka, ka Latwijā wifam zitām tautibam weenadas teefibas. Tahlakais isfraidrojums war buht, ka weenadas teefibas ir ari us wiseem amateem. Es faprotu, ka mums wajaga nostahtees us tahda stah-wolla, ka Latwijas walsti war buht tikai latweeschu waloda ka walsts waloda, un ka katram wajaga prast walsts walodu un ispidit walsts peenahkumus. Tahz wajadseja sfaidri nosaziti, lihds kuras laikam katram, kas eenem walsts amatu, wajaga sinat walsts walodu un ja naw eemahzizees, to amatu atstah. Tas pilnigi, weh manām domam, apmeerinatu zittauteeschu prahtus un nowehrstu katru ruhgtumu, bet ari tas naw darits. Tahda pati maldiga bija politika ari par Latgali. Eefschejā politikā pee waldibas bij nedibinatas bailes par Latgales separatismu, ka Latgale waretu noeet no Latwijas nesin us kuru pusi. Wani fungi, schis bailes, es waru atflahiti pasludinat latgaleeschu wahrdā, mafakais muhsu kristigo semneeku saweenibas un ari zitu partiju wahrdā, ka neweens par separatismu nedomā. Tā ka galwa no mee-fas newar noeet projam, tāpat Latgale nedomā ne par fahdu separatismu.

bet gan domā par šawām vajadsībam. Eešchejā politikā waldība, baididamās no separatisma, pati rahdija us separatismu un wairak gahdaja par balteeschu eespaida nostiprināšanū, nekā par Latgales vajadsībam. Un tapeh3 notika, peemehram, tahdas leetas, kad Latgale tika atšwabinata, kad waje-dseja art tihrumus, kad zitas Latwijas weetas tika apgahdatas ar sirgeem, par Latgali tika loti mas gahdatš. Lai peerahditu, tahdā mehrā Latgalē bija sirgu truhkums un sirgu vajadsība, mineschu weenu pagastu, no kura es patš esmu. Pagaidam tur peeteizās semneeki, kureem sirgi tikufchi atnemi; 150 sirgu weenā pagastā peetruhka un otru simtu drošchi wajadsēs likt slaht, kas naw peeteikufshees. Tas patš ir ari zitos pagastos; tas patš bij ari zitās leetas. Bet waldibai bij par 10 mas ruhpes. Tas patš jafaka par jautajumu, kufsch gan dascheem islikšees par brihnifchīgu, t. i. basnizas jautajums. Rā tiks basnizas jautajums ischkirts, tas atkarajas no Satwerfmes Sapulzes un to mehš redsefim us preekschu. Tomehr waldiba bij jau nostahjusees us sinama pamata par konfordata noslehgšchanu un katolu basnizas eestahschu nokahrtoschanu. Tapeh3 wajadsēja buht konsekwentai un leetu wirsit tahlaf. Bet galu galā israhdijās, ka leelajā, bagatajā Rīgā peetruhkft mahju preefch katolu bihskapa un bihskaps bija speests pahrzelstees us nabadšigo Latgali. Es esmu dširdejis, ka tahdas domas, ko es te faku, ka tās nepeeder pee eeschejās politikas jautajumeem. Mani fungi, man leefas, ka basnizas jautajums ir loti šwarigs eeschejās politikas jautajums, bet kad schini augstajā šapulzē tika isgahstis zauri likumprojekts par literanu mahžitaju peenemšchanu amatos, ka tas tika atsihtis par newajadšigu, fadehl tas tā notika, es wehl lihds schim newaru šaprast. Mehš ar to eenefam sinami politiku, kas prinzipā buhtu newajadšigs. Schis ir tās leetas, kuras kaitina sinamās tautas dalas juhtas, jo wiņas eenes stary scho tautas dalu sinamu nekaidribu par šawu stahwofli, sinamu nemeeru. Tāpat Latgalē neteef gahdatš ari par dšihwibas un ihpafchumu apšargafchanu. 17, 18 gadus wezeem puikam, kuri isgahjuschi laukā strahdat, teef sirgi atnemi un pašchi nokauti deenas laikā. Latgale slahpst peh3 kahriibas, jo tai naw neds teefas neds teefneschu. Teefneschi nobrauz us Latgali, bet nu israhdas, ka tur naw wajadšigās pilis, kur teefnescheem dšihwot. Tee brauz atpakaļ us Rīgu meklet Rīgā, kur dšihwot. Ari schis jautajums peeder pee eeschejās politikas jautajumeem, kur kaut kas jagrosa un jaislabo, un tikai tahdā zelā mehš panahksim pareisu eeschleetu politiku. Kad mehš wisi apweenofimees, tad buhs labi, jo ar algu pazelschanu ween mehš panahksim to pašchu, ko bolschewiki Kreewijā. Ar šoyju apweenofchanos mehš buhšim stipri kā us eescheeni, tā us ahreeni, un muhfu draugi ar mums rehkinsesees. Weidsot šawu runu, es fazifchu frazijas wahrdā, ka mehš neefam apmeerinati ar waldibas politiku, bet lai nepaliktu bes waldibas, mehš tomehr balsosim par kabinetu un pahrejas formulū, jo waldiba naw wehl pašpehjusti pilnā mehrā parahdit šawu darbību; bet atfahrtoju, ka mehš peefrihtam pahrejas formulai, bet esam ne wifai apmeerinati un atstahjam šew brihwas rokas. (Applausi).

Prezidents J. Šchakste: Wahrds peeder ahrlaetu ministrim.

Ahrlaetu ministrs S. Meijerowizs: Augsti zeenijamā šapulze! Šche weens no eepreekschejeem runatajeem usmeta dauds jautajumu, us kureem atbildeja pa dalai pareisi, pa dalai nepareisi. Es gribetu aprobešchotees ar faktu attehloschanu, resp. ar pareisu leetas nostahdšchanu. Zeelena kungs aifrahda, ka kabinetš demifionejis tapeh3, ka demifionejis ahrlaetu ministrs.

Tas ir pilnīgi pareisi. Pehz tam, kad es šanehmu telegramu, tā isschkiets Walkas jautajums, es eefneedsu sawu demisišas rakstu ministru presidentam. Pehz tam atkabhās ari wišs kabinets. Sagad Zeelena kungs praša, kapehž kabinets demisišonejis un usstahda wišadas warbuhtibas, pee lam par pirmo warbuhtibu akzeptēja, ka noteekas demonstrazija pret Angliju, kura esot mums loti draudšiga. Es pastrihpoju ar loti leelu gandarijumu, ka ari sozjaldemokrati tāpat skatas us Angliju, tā skatos es, waldiba un ari Satwersmes Sapulzes wairakums. Tas loti apšweizams tapehž, ka ja ari schai politikai peeweenojas sozjaldemokrati, tad schini sinā mehš ešam pilnigi weenis prahtis. Zeelena kungs domā, ka es demonstrējot pret Angliju. Man schkeet, Zeelena kungs nebuht naw to nopeetni domajis, jo ja es demonstrētu pret Angliju, tad es demonstrētu pats pret sewi. Es wišā sawā darbībā tā ministrs un wišpahr sawos usskatos ešmu arween stahwejis par Latwijas draudšigu politiku ar Angliju. Ta bij muhšu ahrleetu politika, jo to pabalstija ari waldiba. Un ja ahrejā politika turpmak buhš ustizeta man, tad tomehr schos usskatus negrosišchu. Zeelena kungs šaka, itkā es buhtu demonstrējis pret Anglijas preekschstahwi. Uri tas naw taisniba. Zeelena kungs atrada tikai warbuhtibu usstahdit, bet tas nebuht naw eemešs, un es šaku, scho warbuhtibu es waretu nostrihpot. Winsch isteiza otru warbuhtibu, ka mehš, waldiba, demonstrējam pret schkihreju teesu. Bet es gribētu jautat, kas schkihreju teesu eezehlis? Ta bij Latwijas waldiba, kura ustizeja šawam ahrleetu politikas waditajam greestees pee Anglijas, lai eezeltu schkihreju teesu. Rā war demonstrēt pret schkihreju teesu, kura no sewis radita? Zeelena kungs nobeidsa sawu runu ar praweetojumu, ka pehž daschām nedelam tauta usaizinašot waldibā preekschstahwjus no tās partijas, pee kuras winsch peeder. Ja tas tā, tad jau tauta to war darit tuhlin. Weenā waj otrā weetā ir isteikts, ka schis un tas ir dariis nepareisi. Es negribu buht zilwešs, kas fitis sew pee kruhtim un teiks: „Es ešmu bes kluhdam“. Ja reis waldiba strahdā, winai ir kluhdas, un jo darbs ir gruhtakš, jo winsch kluhdainakš. Tapehž runat par absoluti beskluhdainu politiku nepawišam newar un šazit no schi katedra un kurā katrā zītā weetā, ka schi ir ta ihstā un weenigi pareišā politika, tā neweens ministrs no teem, kas azumirkli ir un ari no teem, kas grib nahft pehž daschām nedelam, newar šazit: „Mehš ešam tik nelluhdigi, tā pats pahwests Romā“. Uzumirkli schis jautajums ir likts preekschā, lai redsetu, waj ta politika, kura lihds schim ir westa, war tikt tahlak turpinata, jeb waj jarada zitas kombinazijas, lai waretu tās kluhdas, kuras lihdschinejā politikā pahrfwer positiwu puši, islabot. Zeelena kungs to analiseja un tiktahl pareisi, ka newar apmeerinatees ar weenu Walkas jautajamu, jo ta ir weena masa dalina wišā ahrleetu politikas sistemā. Walkas jautajums ir šaistits zeescheem pawedeeneem ar zītām leetam un tapehž pilnigi dabiski iswiršas jautajums par wišu muhšu ahrleetu politiku. Utkriht katra demonstrazija pret schkihreju teesu gluschi weentahršchi tapehž, ka logiskais prahtis katram diktē, ka tas naw šaweenojams un eo ipso pilnigi isšlehgtš. Es ar leelu gandarijumu konstateju, ka wišs schis augštais namš ir weenis prahtis ar to politiku, kura atbalstas us Angliju. Ja tas tā ir, tad man jakonstatē weens faktis, kuru Zeelena kungs peemineja nepareisi. Tas ir muhšu lihgums no 3. jūlijā, tā šauzamaš Strasdu muiščas pameers. Toreis faktiski bija tā, ka Baltijas walštīm tika eezelta no augštakš padomes speziela militarā mišija, kuras preekschgalā bij angļu generalis šers Gofs, zilwešs, kurfch

bija labwehligš — newiš bija, bet tagad ir — Latwijas patstahwibai un walstij. Sem wina atradās Franzijas un Amerikas mišijas, Schis wihrs neš galweno atbildibu par 3. julija pameeru. Tā tad atkal nepareisi šhini gadījumā izzelti Franzijas preekščstahwi, kas nebuht nebija atbildigi, bet atbildigš bija šers Gofs (Pauls Kalniņš: „Tas bija Franzijas nodoms!“). Tas netika no Zeelena kunga interpelets un tapehž es zentšos to faktu apgaismot tā, kā tas ir pateesibā notizis.

Zeelena kungs refereja par pahrejās politikas nepareisibu. Waj to redset wirsot tahlat, waj meklet zitu išeju? Tika iswiršitas diwas leetas. Runajot par Kreewiju, Zeelena kungs ne tikai šhodeen, bet neskaitamas reišes agraf teiza, ka meera šarunas teef wilzinatas no. Padoņņu Kreewijas pušes. Kas attezas uš kartupeļu stahdišhanu, tad, tā kā es neesmu agromoš, man grūhti par šho leetu runat. Es teizu, ka Rlihwes kunga wahrdi frita toreiš, kad meera šdrunas wareja šahht janwari; bet waj tad bija kahdas garantijas, lai šarunu zela atšwabinatu Latgali? Tahdu garantiju nebij, jo šaprotams, ka padoņņu walddibai nebija eespehjamš dot pawehli kara pulkeem atstah Latgali deesgan noteiktas oposizijas dehl. Tā tad newareja šahht meera šarunas, ja mehš gribejām un ari juhs, kungi, pa kreiši, gribejāt dabuht Latgali. Lai to panahktu, zita zela nebija, kā ar karaspehka palihdšibu atbrihwot Latgali. Mendera kungs šinās špert tos logiškos šolus, jo wiņš pats ir bijis Maškawā. Tahlat prafa, tapehž Padoņņu Kreewija wilzina šarunas? Tur ir dauds eemeslu un es gribu paštrihpot tikai weenu: ja juhs šakeet, ka meera lihgums buhs nelabwehligš, tad weena dala no wainas triht ari uš jumš, jo juhsu runas, kas „Sozialdemokratā“ nodrukatas, jau pehž 7 štundam ir Maškawā, un tur stahw šazits, ka meera delegazija tiks šagaidita ar pahtagam, ja ta beš meera pahrbraušs mahjā; tad protams leelineekeem naw šo steigtees un tee zentisees preekšč šewis panahkt wišišdewigakos, bet mums launakos noteikumus. Štarp delegateem, lai tee pee-deretu pee šahdām politiškām partijām, un ari eksperteem naw diwu domu par to, ka ar tahdām augšminetā garā turetām runam mehš positiwu darbu nedaram. Zeelena kungs šaka, ka muhsu Latwijas-Polijas politika šabrufuši. Schis teikums zehrt mums atkal šmagi meesās un es nodomaju, ka tik noruhdits diplomats kā Zeelena kungs nebuhtu warejis aprehkinat šhis runas eespaidu. Ja šhis runas stenogramu pehž astonām štundam ar aeroplanu šanems Maškawā, — ka tas šarunas nesekmēs, tas šatram šaprotams. Wišem ir šinams, ka Latwijai naw nelahdu šopeju lihgumu ar Poliju ne politiškā, ne ekonomiškā, ne militārā šinā. Ja meera šarunas ir lehnam gahjušas, tad tas bija tapehž, ka leelineekeem aišgahja leels laiks, šamehr wini pahrleezinajās, ka Latwijai naw nefa šopeja ar Poliju. Kreewija ilgu laiku šondeja šemi, waj tas tā ir, waj tas ir bijis, waj ne? Wehl wairak, wina ir istaišijusi šinamu demonstraziju, lai redsetu, waj tas ir ihšteniba. Un tagad no šhis augštās weetas, no šhi augštā katedra par jaunu dod leelineekeem dibinatu eemeslu tizet, ka taišhu ir kaut kas štarp Latwiju un Poliju, ka atkal jabuht ušmanigeem, atkal jafekš, atkal jafstatas, jawilzinas. Tapehž es nehmu šho wahrdu, lai aišpehtotu no šhi augštā katedra, ka newar buht un naw šhis politikas bankrota, tapehž, ka naw eemesla preekšč tam, tapehž, ka naw tahda lihguma. Ja juhs gribeet weizinat šhis meera šarunas, šo mehš wiš gribam un šo, es zeru, ari juhs gribeet, tad nelekeet šprungulus ritenos un laujeet eet meera šarunam uš preekšču Pašchās

beigās Zeelena kungs aizrādīja par Wahziju un prasīja, vaj, warbuht, muhsu politika nenowirfifchotees us Wahzijas pusi. Man iasaka, ka pagaidu waldbina un ari tagadejā waldbiba sawā lihdsfchinejā darbībā ir peerahdijusi, ka wina ir konfekwenta. Warbuht konfekwenta ne tā, kā tas weenam otram patiftu, bet infonfekwenzi winai pahrmest nekahdi newar. War teikt, zif ta fonfekwenze ir bijusi pareisa, zif dibinata, bet pasazit, ka ta naw tikusi istu-reta — newar. Es waru pasazit, ka fchi konfekwenze tiks istureta ari us preekschu. Es konstateju ar gandartjumu, ka Zeelena kungs sazija, ka mehš ari turpmat statifimees us Angliju un ne us Wahziju waj Kreewiju. Bet es atzeroš weenu otru gadijumu: 1918. g. 16. nowembri, diwas deenas pirms Latwijas proklameshanas, no dascheem redsameem sozjaldemokratu lidereem tika isteiktas zitadas domas. Politika tas nahf daschreis preekschā. (Sauzeens pa kreisi: „Ta bija zita Wahzija!“). Ta bij zita Wahzija — nu labi, lai wina ari buhtu bijusi zita Wahzija, bet mums weenalgo, waj wina tahda waj zitada, mehš ar fcho Wahziju kopā neeesim! (Applausi wifā sahlē, isnemot sozjaldemokratuš).

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Gailitim.

M. Gailits (bespartejifko bessemneeku un massaimneeku grupa): Augstā sapulze! Atteezibā us waldbibas demisiju bespartejifko bessemneeku un massaimneeku frakzijas wahrdā waru pasinot, ka mehš balsosim par pah-rejas formulu, kura eefneegta no demokratu frakzijas, pee tam aif teem pascheem motiweem, kurus mineja Samuela kungs, jo ari mehš neatrodam par eefpehjamu atswabinat waldbibu no winas peenahkumu un usdewumu ispildishanas fchini brihdi un us demisijas eefneegumā mineto eemeslu pa-mata. Sakarā ar to es newaru nerunat par ko zitu — par Seemellatwijū. Seemellatwijas jautajums ar fchihreju teefas lehmumu tagad isschirts galigi un masalais pagaidam negrosami. Mums ar ruhgtumu firdi nahfas konstatet to, ka Walkā un winas tuwakā aptahrtnē robescha noteikta nelabwehligi un netaisni preeksch Latwijas, taf fchi netaisniba newar un nebuhs par fchlehrfli fchihreju teefas lehmuma ispildishanai no muhsu puses, un es esmu tai pahrleezibā, ka ari Tgaunija daris to paschu. Ar fchihreju teefas lehmuma spehstā nahfschanu no fch. g. 17. julija pulksten 12 nakti sinami Seemel-latwijas apgabali nahf atpakal pee Latwijas. Lai apdomajam fchini brihdi, tahda nosihme ir bijusi fcho Seemellatwijas apgabalū eedsihwotajeem un fewifschki tās Latwijas dehleem un meitam patstahwigās Latwijas neatkaribas un brihwibas zihnās. Wisgruhstakā stundā wini zehlās lihdsigi Semgales waroneem un gahja zihnā, atraididami katru kompromisu, nedomadami ne par fewi, ne par sawu mantu; wiku dewise bij un buhs: „Labal ar godu mirt, nekā ar negodu dsihwot.“ Neteifschu par dauds, ja sazifschu, ka nebuhtu bijusi ne Sautas Padome, nedf pagaidu waldbiba Riga, ne ari juhs waretu sehdet tagad sche fchini augstā sapulzē, ja fchee Seemellatwijas dehli nebuhtu palikuschi ustizami Semgales waronu garam. Schodeen paeet taisni gads, kad tika glabati Zehsis 27 Zehsu kahjneeku pulka 12. rotas kareiwji, pehdejee upuri pee Rigas wahrteem. Peeminot winus un kopā ar wineem tos daudsos zitūs krituschos zihnitajus, kā ari wisus zitūs upurus, kurus Seemel-latwijas dehli un meitas nefuschi muhsu tehwijai, Latwijai, es wehletos, lai wif mehš turetū fwehtu to dewisi, ar kuru wini gahja zihnā: „Labal ar godu mirt, nekā ar negodu dsihwot“, flehdsot kompromisu ar Latwijas walstis un tautas naidneefem un wehrdsinatajeem. Pirms 700 gadeem jau Sem-

gali izīhnija nahvēš zihnu ar muhsu semeš wehsturisko naidneeku — wini tika īsnihzinati un Latwijas karogs noslihta waronu afinis. Šho karogu pazehla Seemellatwijas dehli un, eelektot ņewi wifu, zihnu isweda galā. Tagad ir muhsu peenahšums atšihmet un godinat šhoš Seemellatwijas nopelnus, kuruš peeminēs tauta, kamehr ween latwju mehle atfkanēs. Augstā ņapulzē ir eesneegts preekšlikums atwehlet kreditus Wallas un Seemellatwijas ņaimnezīfās un kulturelās dšihweš atjaunoschanai. Šmu tai pahrleezibā, ka augstais nams kā weens wihrs balsos par šho preekšlikumu un atwehlēs 50.000.000 leelu ņumu. Muhsu tahlakais peenahšums ir dot Seemellatwijai tās teešibas, kuras baudam mehš, bauda Latwijas pilsoni, pateizotees Seemellatwijas dehlu isleetām afinim, — teešibas runat šhe šhini augstā namā, kur winas preekšstahwju bals ņešis walstij un tautai ne masaf labuma, kā winas dehli uš zihnas lauka. Jau š. g. 7. maijā eesneedša Satweršmes Sapulzes otrā ņehdē atteezigu preekšlikumu, ka Satweršmes Sapulzes wehlešchanas Seemellatwijā isdaramas, tiklihdš apgabals buhs atņwabinats. Tagad nahku ar ņekofču preekšlikumu, kuruš apweenojis wišas Satweršmes Sapulzes latweešču frazijas un ņkan:

„Satweršmes Sapulze nolemj laskanā ar lehmumu no š. g. 7. maija isdarit wišdrihšakā laikā Satweršmes Sapulzes lozeklu wehlešchanas tās Seemellatwijas apgabalos, kuros lihds šhim aš igauņu okupazijas apitahkteem wehlešchanas naw tikušas isbaritas, un nodot juridistai komišijai netawejošhi eesneegt Satweršmes Sapulzei peenemschanai atteezigo likumu.

M. Gailits, A. Klihwe, R. Liebtals, W. Samuels,
A. Džols, J. Zelms, M. Antons, Fr. Janjons,
A. Btodneeks, J. Pabehrs, Rainis, O. Turtopuls.“

Presidentis J. Šfchakste: Wahrds peeder Antonam.

M. Antons (darba partija): Augsti godatā ņapulze! Darba partijas wahrdā ņafarā ar kabineta demišiju eš wehletos norahdit ņekofšo: Apmehram 6 nedelas Satweršmes Sapulze strahdaja pee tam, lai waretu nodibinat pirmo teešisko Latwijas kabinetu. Šhi kabineta ņastahdihšana nebij weegla; dauds nahzās frazijam apšpreestees, dauds nahzās weenai otrai partijai peefahptees, kamehr galu galā Latwijas Satweršmes Sapulze wareja radit pirmo kabinetu un šhis pirmais kabinets, kura radihšana prasija 6 nedelas, tagad nostrahdajis 3 nedelas, nahk pee mums un ņaka: „Mehš ejam“. Ne tikai šhe Satweršmes Sapulzē, bet ari wišā tautā rodas neņaprašhana, kamdehl wišch eet. Ari weena otra frazija šhodeen isteiza ņawu neņaprašhanu, kamdehl šhi negaiditā demišija. Tagad, noklaufotees ahrleetu ministra runu, man leekas, ka šhis jautajums naw tahlat noklaidrojees, ka tomehr leelai dalai no Satweršmes Sapulzes, ņkatotees no walstīfā weedofla, naw pilnigi ņkaidrs, kamdehl bij wajadšiga šhi demišija; un nejauschi rodas jautajums, ja tas naw bijis wajadšigs no walstīfā weedofla, tad no kahda weedofla tas ir bijis wajadšigs un waj tas naw bijis wajadšigs no atņewišchās partijas weedofla? Man negribetos tam tizet un tamdehl eš paeesču šhim jautajumam garam, atšihmedams, ka tikai preekš labas datas Satweršmes Sapulzes šhis notikums ir politiska metafisika, kura mums naw šhini gadijumā noskaidrojama. Faktis tomehr ir muhsu preekšhā un mums jarunā par kabineta demišiju, par jaunu kabinetu, un ja reis šhis jautajums ir ušstahdits, tad man darba partijas wahrdā ņafaka un jaattahrto tas pats, ko mehš ņazijām tad, kad tika apšpreesta waldebās deklarazija. Mehš ari tagad stahwam uš ta weedofla, ka weenigais kabinets, kas waretu isteikt

wiſas tautas gribu, ir nazionalas koalizijas kabinetš. Kabinets no ſeenas lihds ſeenai, no wiſeem walſtiſki domajoſcheem elementeem, no wiſam frakzijam, warbuht, ar nedauds iſnehmumeem. Ja nu mehš to newarejam pa-naht toreiš, tad tagad mums ir uſſtahdams atfal taš patš jautajums. Eš gribu aiſrahdit, ka muhſu waronigã armija atbrihwojuſi Latwiju un tagad kã weenã, tã otrã frontẽ aiſfargã Latwijas walſtš robesčas. Wiſas plaſchãš tautas maſas praſa, lai armijas aiſmugurẽ buhtu noteiktiba, lai waldiba dibinatoš uſ plaſchu majoritati Satwerfmes Šapulžẽ, jo itai tad wina war zeret uſ droſchu atbalſtu. Man leekas, ka tad, kad ſeme ir atbrihwota, wiſu aiſmugurẽ palikuſcho ſwehtakais peenahkums ir noſtiprinat aiſmuguri. Noſtiprinat aiſmuguri war itai taš kabinetš, kam ir wajaſdigãš plaſchãš baſes. Waj ir eſpehjamš ſcho kabinetu radit? Augtiš godatee funkci! Mums no weenas ſeenas lihds otrai turpinajas domu ſtarpiba, bet no otras puſeš ir weſela rinda tahdu jautajumu, kuroš mehš waram ſaprastees un tee ir: ſemeš aiſfardſiba uſ ahreeni un teeſiſtãš un ſaim-neeziſtãš eekahrtas noſtipriſchana. Ja tahdš kabinetš raſtoš, tad zaur to walſtš buhtu dauds ſtiprafa. Kad buhš iſſchirtš jautajums, kurã mums naw domu ſtarpibas, tad, funkci, mehš waretu atfal ſadaliteeš poſizijã un opoſizijã un ſtrihdetees par jautajumeem, kuroš mums ir domu ſtarpibas. Tã tad, man leekas, ka ſche ir wajaſdiga leelaka peekahpſchanãš un ſapraſchanãš. Eš ſchodeen negribu iſſchirt jautajumu, kura no leelajã uſwaru neſoſchãm frakzijam, waj pa labi waj kreiſi, ir wainiga, bet fakts paleek, ka abu ſcho frakziju winaš dehl newar tahdš kabinetš nodibinatees un taš nahl ſemei pa ſliktu. Ja mehš jautajumu noſtahdam ſchã, tad mehš dſirdam aiſrah-dijumus, ka opoſizija walſti ir wajaſdiga, ka wina dara to ſwehto un nepeezeeſchamo darbu, beſ kura newar dſihwot. Mani funkci, ſchi opoſizija taſchu ir ari beſ tãš, kura teek ar weſelu prahtu radita un uſtureda, pa kreiſi un pa labi, ſarkanaš leelneeziſmš no weenas puſeš un melnais leelneeziſmš no otras puſeš. Opoſizijas Latwijas walſtij netruhkſt ne no weenas puſeš un teem, kuri ſtahw uſ nazionaleem walſtš pamateem, wajaga apweenotees un radit tiſ ſtipru waldibu, ka tai newajadſetu pehž pahriš nedelam praſit jaunus uſtizibas wotumus. Tilklihds kã nahza ſchi demijija, leelafajai frakzijai, kura ſchodeen ſiipri kritiſẽ waldibu, newajadſeja apmeeri-natees ar to, ka nedelaš laikã ſagatawoja itai kritiſãš un opoſizijas runu, bet wajaſdseja tuhlin kertees pee darba un ſazit: „Labi, tagad kabinetš atkahpjas, muhſu pahrlleeziba ir, ka mums wajaga eet pee waldibas ſtuhreš“. Rã Zeelena kungs iſſazijãš, tad pehž daſchãm nedelam ſtahwollis buhš ſliktãš. Waj tad nebuhtu walſtiſkati un pareiſati, to darit tuhlin. (Ralniniſch no weetaš: „Mehš to eſam darijuſchi!“) Ne, Ralnina kungs, juhš to neeſeet darijuſchi. Ralnina kungs nemãš apgalwot, ka wini to ir darijuſchi. Upgalwot war dauds ko, bet mehš neeſam juhſu darbu redſejuſchi. Uſ ſchi eemeſla man janorahda, ka taš naw taš pareiſãš weedokliš — gaidit lihds nahš un luhgfees ſcho leelo frakziju. Tauta ir juhš ſchurp ſubtijuſi newiš tapehž, lai juhš gaiditu, kad tãš noſoditãš pilſonu partijas juhš luhgfees, bet tapehž, lai juhš ſtrahdatu walſtiſku darbu, negaidot, lai juhš kahdš uſ to luhgtu un aizinatu. Dſirdot ſchodeen wehl otrreiš atfahrtojot, ka eſot gribetš to darit, bet neeſot waretš, man janahſ pee ſlehdeena, ka, deemſchehl, preekſch leelajãm frakzijam wehl naw peenahziš laikš, ka tãš apſinatoš wajaſſibu nodibinat waldibu, ſtipru waldibu, kaš dibinatoš uſ

plafchām majoritatem. Upsinotees to, ka newar atstahst walsti beš waldibas, mehš esam ipeesti peekahptees pret saweem usskateem un atbalstīt tahlat to kabinetu, kurš tagad ir eefneedsiš demisiju un mehš balsosim par weenfahrscho pahrejas formulu, ka kabinetam ir jaturpina saws darbš lihds tam laikam, kamehr radisees zita waldiba, us kuru zer wisa tauta.

Prezidents J. Ešhaste: Wahrds peeder J. Zeelenam.

J. Zeelens (sozialdemokrats): Augstā sapulze! Es gribu atbildet pahris wahrdoš us ahrleetu ministra kunga ašrahdijsmeem. Es nepafawefchos pee wiseem jautajumeem, bet tīfai pee galwenajeem jautajumeem.

Wispirms ahrleetu ministra kungs ašrahdijs us Angliju un us motiweem par kabineeta demisiofshanu. Bet augstā sapulze, waj juhs dširdeja! sinojumā, kahdi bijuſchi motiwi kabineeta demisijai? Ahrleetu ministra kungs atraidija wišus motiwus, kuruš es usstahdiju kā warbuhtibaš un kuri wareia tift istulkoti kā kabineeta demisijas motiwi. Ja mehš prešē redsam demonstrazijas i pret angleem, i pret igauņeem, i pret ſchlihreju teefu, bet neredsam nefahduš noteiktus motiwus kabineeta demisijai, tad tee mums jauſtahda paſcheem. Ahrleetu ministra kungs toš wišus atraidija, bet nefahduš motiwus nepeweda. Kaš atteezas us jautajumu, ka us polu-freewu frontes ir ſabrukufi weena dala no Latwijas ahrleetu politikas, tad es domaju, ka manu runu newajaga pahrpraft. Wišā eepreeſſcheja laikā mehš nefad neefam iſteifufchees ſlitti pret Poliju, bet mehš nahkoſcho Poliju ſtahdamees preeſſchā newiš kā militaru leelwalst, kura iſwarotu zitaš tautas, newiš kā militaru zitadeli, kā nahkoſcho kara zehloni, bet mehš to eedomajamees kā dibinatu us tautu paſchnoteifſchanas un etnografifkeem prinzipeem. Titai tahda Polija buhs Eiropas meera ſtabilš faktors, kurai buhs labas atteezibas ar kaimineem, ari ar Kreewiju un pret ſchahdu nazi-onali-etnografifku Poliju, dibinatu us taiſnibas pamateem, ne ari pret paſchu polu tautu mums naw to eebilst un pret to uſſtahtees mehš nefad neefam gribejuſchi. Ja mehš runajam, ka us Polijas frontes ſabruht no weenas puſes Polijas militarifms, Polijas eekarofchanas plani, tad no otras puſes ſabruht ari ta Latwijas ahrejās politikas ſaiſtiſchanas, kurā mehš warejam tift eerauti, ja buhtu pilnigi ſonſekwenti turpinata ta politiifa, us kuru gribeja nowirſit Latwiju ſchi gada ſahkumā muhfu ahrejās politikas waditajs, kad wiſch fazija, ka mums meeru wajaga ſlehgt tīfai kopā ar Poliju un ka mums ſtingri japeeturas pee ſchis poſtzijas. Ta, zeenitee lungi, bija ta politika, kaš nowestu Latwiju kopā ar ſabrukufcho Polijas militarifmu apdraudetā ſtahwofli. (P. Kalniſch no weetas: „Pilnigi pareiſi!“). Un, es domaju, ka toreif waldiba wilzinajās ar meera ſarunu ſahſſchanu, ſkati-damees, to teifš Polija par muhfu meera ſarunu, pee tam tahdā laikā, kad ſkaidri bija redſams, ka mehš meera ſarunas waram ſahft kopā tīfai ar teem, kaš meeru grib ſlehgt us taiſnibas pamateem, neiſwarojot neweenu tautu, kaš dšihwo ar mums kaiminos. Ja nebuhtu ſchi nowilzinafchanas par trijeem iſchetreem mehneſcheem, tad, augstā sapulze, mehš jau tagad, warbuht, buhtu noſlehguſchi meeru ar Kreewiju. Taš, kaš tagad noteef Polijas-Kreewijas frontē, taš muhš tad tuwakā nahkotnē wairš neaiſkertu. Kaš atteezas us to, ko ahrleetu ministra kungs ašrahdijs, ka es ſchai ſapulzē un ſakarā ar ſcho jautajumu eſot runajis par Latwijas lihgumu ar Poliju, tad, augstā sapulze, man jaſaka, ka par tamlihdsigu lihgumu es neefmu runajis, ne ſchai ſapulzē, ne ari Tautas Padomē. Mehš esam kritiſejuſchi to politiku,

kura nowilzinajusti meera farunas. Es domaju, ka tomehr no manas runas nekahdi newareja taifit flehdseenu, ka mehš leekam sprungulus meeram preekschä. Mehš weenmehr esam bijuschhi tee, kas weenadi esam! uswehruschhi meera nepeezeschamibu; esam bijuschhi tee, kas weenmehr esam aistradhijuschhi, ka meeru wajaga flehgt un pehz eefschjas ahtri. Un ja muhsu ustahschanas Tautas Padomë un ahrpus täs nebuhtu bijusti tif stingra un noteifka, tad wehl nemas naw sinams, waj muhsu pagaidu waldiba, kura schi gada fahkumä ustahjäs pret meeru, buhtu meera farunas usfahkufi wehl aprila mehnesi. Ja te tika runats par to, ka sozialdemokrati likuschhi sprungulus pret meera flehgshanu, tad tas ir pilnigi neweeta un kas atteezas us tagadejō stahwofli, tad ahrleetu ministra kungs aistradhija, ka sozialisti itkä uswehrtu to, ka pee waldibas fastahdischanas waretu kertees ari pee nelikumigeem zeleem. Es domaju, zeenijamee kungi, ka demokratisk waldibu war fastahdit ari schi augstā šapulze. Un man leekas, ka tahdai waldibai buhs janahl tuwakā nahkōtnë. No darba tautas atbalstita waldiba pateescham buhs spehzigaka un stipraka un ari konsekwentaka šawā darbiba. Šwedot Latwijā radikalakā, pat gribetu teift — rewoluzionarā zelā agrarjautajuma iſſchirſchanu, noteizot un garantejot strahdneezibai sinamu dsihwes minimumu, nodroschinot pilnigu Latwijas demokratisaziju wiſā winas iſbuhwë, tahda waldiba buhs daudsreis stipraka us ahreeni, nekā tagadejā waldiba. (Applausi pa kreisi).

Presidents J. Š ſ c h a k ſ t e: Wahrds peeder Rihwem.

U. Rihwe (semneeku šaweeniba): Zeenijamee Satwersmes Šapulzes lozektu kungi! Pehz objektiwās runas, ko mums ſneedsa ahrleetu ministra kungs, man atleek mas ko fazit atteezibā us kabinetā demisijas rakstu. Es tika gribetu atbildet Zeelena kungam, ka winsch opgalwoja, ka semneeku šaweeniba esot diftejusi kabinetam demisiju un winsch esot demisionejis. (Šauzeens pa kreisi: „„Brihwā Seme“ to raksta!“). „Brihwā Seme“ to nebuht neraksta un es gribu buht pateizigs jums par winas laſſſchanu un gribu eeteift us preekschu laſit to usmanigaki. Muhsu ſrafzija eeradās ministru presidents ar ahrleetu ministri un ſinoja par Waktas leetu. Muhsu ſrafzija peekrita, ka waldibai jademisionë un newis nodikteja, kà to nupat nehmas apgalwot Zeelena kungs. Redsat, kungi, ja juhs laſeet „Brihwo Seme“, tad wehl reis mans pašemigs luhgums, laſeet to usmanigi.

Kas atteezas us Zeelena kunga runu, tad mehš atminamees Mendera kunga runu, kuru winsch tureja pirms trim nedelam un tā tad ſchoreis tas, ko teiza Zeelena kungs, nebija nekahds pahrsteigums. Mendera kungs nobeidsa šawu runu tā: „Waldiba war darit kà wina grib, wina war rihfotees kà winai patihk, wina war iſwest pat tās praſibas, kas ir minetas muhsu, t. i. sozialdemokratu deklarazija, ari tad mehš to waldibu nepabalstisim. Mehš winai šawu ustizibu nedahwasim.“ Tas ir noteikti un ſkaidri. Us ta bij usbuhweta ari semneeku šaweenibas preekschstahwja Pauluka kunga runa. Pauluka kungs to aſſhimeja un ja netizeet, panemat šawu awiſi un laſeet. Šur ir tas, ko juhs toreis teizāt. Pehz ta ir pilnigi ſkaidri un šaprotami, ka newar buht no sozialdemokrateem neweenas runas, kura nebuhtu opozisionela, un ka tas tā ir, to mehš redſejam no sozialdemokratu eestahschanas par Anglijas orientaziju. See, kas ſekojuschhi muhsu parlamenta dsihwei, ſindās, ka semneeku šaweenibai ir ſimteem pahrmetumu, ka wina eetur Anglijas orientaziju u. t. t., un ſchodeen mehš dabujam dsirdet, ka taifni sozialdemo-

frati ir tee, kas to atbalsta. Tā tad oposizija, oposizijas un intervenzijas politika. Atlaujeet to konstatet no Zeelena kunga runas un apfweikt to, ka ari šhini sinā mehš warefim šaprastees un weenotees ahrleetu politika un tad, warbuht, mehš us preefšhu, Zeelena kungs, strihdesimees dauds mafat. (Sahlē smeekli). Ja „azimredjot“ loti patihkama leeta, ka mums peeweenojas leelafā frafzija.

Tagad, kungi, pahreesim pee šhis deenas todola, atteezibā us motiwejumu: waj demifija motiweta waj ne. Ir peewesti argumenti, itfā kabineta atfahpfchanās folis nebuhtu motiwets. Rakstā, kas eefneegts Satwerfmes Sapulzei, nepahpprotami teiktš, ka waldiba naw warejufi ispidit Satwerfmes Sapulzes lehmumu tā, kā wina to rakstijufi preefšhā. Pehz wišpufiga pahrfkata, kas tika eefneegs no wišam frafzijam un fewiškfi no ahrleetu ministra, tika noteikti ufstahdits prinzipš, ka mehš negrosifim prasibas par Walku, ka Walkas jautajums lai tiktu isfškirts pehz A punkta. Walkas jautajums naw isfškirts pehz punkta A un ir sfaidrs, ka waldiba naw to warejufi ispidit. Neisbehgams folis, Kalnina kungs, ir, ka kabinets nahf Satwerfmes Sapulzes preefšhā un pasafa: „So to juhs usdewāt, mehš newarejam isdarit, un jums ir spreeschams, waj mehš sawu darbu waram turpinat waj ne, waj mehš atfihstam to, ka waldiba naw spehjufi to isdarit, waj ta bij waldibas nolaidiba.“ Ja mehš runajam par motiweem, tad jafaka, ka waldiba ir isturejufees forekti pret Satwerfmes Sapulzi. Kas atteezas us aifrahdijsimeem, ka nebuhtu aiffaharta muhsu walfs zeena Walkas jautajumā, tad, man leefas, leelafā dala no Satwerfmes Sapulzes newarēs tam peefrist, jo ir apmehram 3 lihds 4 tuhstoschi latweefchu atfahhti Walkas igaunu dalā. Newar teikt, ka muhsu zeena naw aiffaharta. Mehš to sakam un to paschu ir teizis ari kabinets. Kas atteezas us interesem, to atfina ari Zeelena kungs un tadehl par to wairs nerunafchu. Kas atteezas us tahlafi teikto, tad man leefas, ar teem motiweem, ko zehla Zeelena kungs preefšhā, kabineta demifija stahw mafakā sakarā, un runat par scho, nosihmetu atfahrtot. Ir sfaidrs, ka Latwijas stahwollis, kā ari ahrejā un eefšhejā politika naw grofama pehz waldibas deklarazijas. No Zeelena kunga mehš weenmehr dsirdam, ka muhsu stahwollis ir draudofchš, bet jafaka, ka muhsu ahrejās atteezibas pret Igauniju ir neweiflas. Mehš to waretu ari teikt atteezibā pret sozjaldemokrateem, atteezibā us lihgumeem, kuri tika no sozjaldemokratu frafzijas iswirfiti Bermoudta laifā. Tas friht mafat swarā. Kas atteezas us Kreewiju, tad wajaga pastrihpot, ka sozjaldemokratu frafzijas preefšstahwis tura pirmo reisi par wajadfigu atfihmet, ka Padomju Kreewija wilzina meeru. Tā tad, kungi, es luhgtu atkal wilft logifkas konfekwenzes un netaihit usbrukumus tur, kur wini pehz juhsu paschu domam naw taisami.

Tagad mehš pahreesim us to, kahds ir wišpahrigi Latwijas stahwollis. Jafaka, ka winsch leelā mehrā ir atfarigs no muhsu eefšhejā stahwolla un jafaka, ka oposizija, pret kuru man bija isdewiba isteiktees 3 nedelas atpafal, ta naw ta, kas stiprina walfs eefšheeni. Pehdejā laifā ta ir nowedufi pee dselzelneefu streifa, kurfch organifets sem weena sozjaldemokratu frafzijas kunga wadibas un wehrfchas pret Satwerfmes Sapulzi un Latwijas waldibu. (P. Kalnifsch no weetas: „Mehš jau beedinajām!“). Es saprotu, kungi, ka streifu kustiba teef peelaifsta un pastahw tur, kur wina wehrsta pret sinamu kapitalifstu grupu. Ja walfs dselzeli peederetu usnehmejeem=fapitalifsteem, tad buhtu pilnigi faprotams dselzelneefu streifš. Bet tas tā naw: juhs

wareet aiseet uš staziju un iſlasit, tur ſtahw rakſtits „Latwijas walſts dſelſzeli“. Te noteet ſtreiks no weena reſora eerehdneem pret waldbibu, kura atbalſtas uš Satwerſmes Sapulzi un kurā tika weena partija ir opozicijā. (Br. Kalniſch no weetas: „Tad mehš ſalikſim roſas un ſehdeſim!“). Juhs wareet ſalikt roſas un ſehdet, taš naw ſlitti, un to juhs wareet darit. Waj weenai eerehdnu grupai war dot ſewiſchkaš preeſchrozibas? Eš tam nopeetni tizu un domaju, ka pehz neilga laika juhs ari tam tizeſeet, tāpat kā daſchos zitoš jautajumoš, kā jautajumā par angļu orientaziju un ſemeš ihpaſchumu. Utgreeſchos pee jautajuma, par kuru eš gribeju teikt, ka muhſu ahrejaš ſtahwokliš atkarigš no eeſchejā ſtahwolla un no ta, kaħdu taktiku peeſopš partijas, kuraš repreſentē Latwijas tautu Satwerſmes Sapulzē. Ahrejaš ſtahwokliš buhš labš tad, kad netikš mahſſligi demonſtreitš un kad ſozialdemokratu taktika ahrejoš jautajumoš neſaſtanēš ar Padomju Kreewijas komuniſtu taktiku. Ramehr ſchi taktika ſaſtanēš ar Padomju Kreewijas taktiku, muhſu ſtahwokliš nebuhš tik ſtiprš, kā taš ir wehlaṃš. (Klaraš Kalniš pee ſihme). Kalniš kundſe, eš nowehletu jumš, ka juhs naħtu pee tāš pahrlēezibas, ka ſozialdemokratu taktika nedriħſtetu ſaſtanet ar freewu komuniſtu taktiku, un tad muhſu waldbiba buhš ſtipra eeſcheji un ahreji. (Applauſi.)

Presidents J. Eſchakſte: Eš luhdſu publiku attureteēš no peeſriſchanaš iſrahdiſchanaš. Wahrđš peeder Rudewizam.

A. Rudewižš (ſozialdemokrati): Zeenijamee funkci! Eše no wairakām frakzijam tika konſtatēš, ka waldbibaš demiſija ir nemotiweta un pateeſcham ſozialdemokrati naw weenigee, kuru to ſaka. Wina ir nemotiweta ſakarā ar Waſkaš jautajumu un ſakarā ar ſchliħreju teeſaš lehmumu. Eši demiſija naw nebuht tik nemotiweta. Ja mehš paſſatameeš wiſā ahrleetu politiſaš wehſturē, tad redſam, ka ir daudš eemeſlu preeſch ta, lai waldbiba noliktu ſawaš pilnwarāš. Meijerowiza funkcš ari tā ſazija. Wiſch teiza, ka ar to ir dota Satwerſmes Sapulzei weentahriſchi eeſpehja iſteikteeš, waj wina wehl uſtižāš waldbibaš un peedod kluħdaš, kuraš pehz Meijerowiza domam, tomehr ir taiſtiſaš, waj ne. Ja taš tā ir domatiš, tad nekahdā ſinā naw ſaprotamiš taš, kaš notiziš, un kaš kluħst arween neſklaidrakš pehz katra jauna frakzijaš runataja. Kad waldbiba teeſcham ir nolehmuſi atkaħpteeš, wina aiseet pee ſemneeku ſaweenibaš un par to paſino. Semneeku ſaweeniba nolemj, ka waldbibaš wajaga atkaħpteeš; bet nu naħt taš, ko mehš neſaprotam. Ta pati ſemneeku ſaweeniba, kura nolehmuſi, ka waldbibaš jaatkahpjaš, ſchodeen eeſneedſ pahrejaš formulu, kurā iſſaka waldbibaš no jauna uſtižibu. Tā tad ſchi atkaħpſchanaš ir tikai demonſtrazija.

Tahlat zelāš jautajumoš, kā zentra. frakzijaš, kuraš ſakaš eenemot kabinetā wairakumu un pee kurām ari peeder demokratu ſaweeniba un darba partija, motiwē weenaldſigo kabinetā lehmumu par atkaħpſchanoš! Eše ir notiziš, ko jau ſozialdemokrati ſazija, apſpreeſhot waldbibaš deklaraziju, proti, ka ſemneeku ſaweenibaš politika teek iſweſta dſiħwē tāpat, kā wina tika iſweſta wezāš pagaidu waldbibaš laikā. Nekahdā ſinā newar peeſtriſt tam, ko ſazija Samuela funkcš, ja atrodot par nepamatotu waldbibaš ſoli, tad japeenemot lehmumu, ka kabinetš nedriħſt atkaħpteeš. Eš domaju, ka katrš no mums ſaprot, ka Waſkaš jautajumoš iſſchirtš Latwijai nelabwehligi, bet eše noteek taš, ka waldbiba, kura ir ſabojajuſi ſawu politiſko preſtiſchu, grib ar atkaħpſchanoš ſegt ſawaš neweiſkmeš. Taš naw peelaiſchamš, ka waldbiba ſcho neweiſkmi Waſkaš leetā iſmantotu ſawa preſtiſcha pazelſchanaš. Waj waldbiba

weenmehr peerahdijusi tii leelu juhtelibu? Nebuht ne. Lai minam tii tās paščas meera farunas ar Padomju Kreewiju. Kad sawā laika Tautas Padome bij nolehmuši, ka meera farunas ir jaefahl un jawed meera politika, dsirdejām no ministru presidenta funga un ahrleetu ministra, ka tee, kas runā par meeru, ir sinamā mehrā walsts nodeweji, kas uspirkti ar freewu leelineeku naudu. Ko tas nosihmē? Tai weetā, lai kabinetis apsinatos, ka ja wiņsch neispilda Tautas Padomes lehmumus un atkahptos, wiņsch brutalakā kahrtā pahrfahpa schoš lehmumus. Kad tas notifa, tad netureja par wajadsiġu atkahptees, bet tagad wiņsch to dara. Tagad ſchi eemesla naw, un tapehz es usfkatu ſcho atkahpſchanos par formelu demonstraziju, lai par jaunu eeguhtu ustizibu. Kas sihmejas us sozialdemokrateem, tad muhsu stahwoļlis ir ſkaidrs. Mums jautajums par ustizibu ir ſaiſtits ne tikai ar Wallas jautajumu, bet ar wiſu ahrejo politiku un ne tikai ar ahrejo, bet politiku wiſā wiſumā. Mehš ſchim kabinetam ustizibu dahwat newaram. Mehš brihnamees par zentra grupu istureschanos, par winu atleezibam pret semneeku ſaweenibu un winu manewri ſagahdat ſchai walddbai leelaku ustizibu, ismantojot muhsu walsts neweiſmi. Winaš ir padewuſchās semneeku ſaweenibai us wiſas linijas un atrod, ka tas ir bijis pareiſi. Weens par diweem: Waj naw bijis pareiſi tad, kad kabinetis ir atſinis par wajadsiġu atkahptees, jeb waj tagad, kad ſchi atkahpſchanās neteel atſihita.

Sakarā ar ſcho pazelas daschadi blakus jautajumi. Raut gan eefſchejās politikas jautajums naw us deenas kahrtibas, tomehr daudsi no runatajeem, un it fewiſchi Kļihwes kungs sawā zentās nostahdit sozialdemokratuſ par komunistu leelakeem draugeem. Sewehrojot to, es nesaprotu politiku, kahda ſakarā ar demisiju teel westa no zentra grupam, kuras representetas ari no Antona kunga. Antona kungs ſazija, ka muhsu walstij wajadsiġa tahda waldbiba, kura apweenotu muhs no weenas ſeenas lihds otrai — wajadsiġs bloks. Mums jau pirms ſcheem Antona kunga wahrdeem bij ſkaidrs, ka sozialdemokrati lihds ſchim teel ſkaititi par otrās waj pat treschās ſchiras pilſoneem, ka muhsu partijas beedri teel iſsuhtiti beſ kahda pamata us Padomju Kreewiju tikai pateizotees tam, ka Kļihwes kungam un ziteem lihdsigeem ſungeem ir pret wineem aiſdomaš.

Newar buht runa par tautas ustizibu walddbai, par apweenoſchanos no weenas ſeenas lihds otrai, ja paleel neispilditas muhsu praſibas dehl kara stahwoķa atzelschanas, amnestijas u. z., kahdas paraſts iſwest wiſas demokratistās walstis un teel iſwestas ari Leetawā, kur sozialdemokratu nebuht wairakums naw. Scho praſibu iſweſchana buhtu pirmā pasihme, ka waldbiba grib iſkleeedet neustizibas atmosferu starp fewi un tautu. Antona kungam ir gan laba griba apweenot abas leelakās frakzijas bet Kļihwes kungs ſchis ilusijas winam galigi iſjauga. (Kļihwe no weetas: „Es tikai teizu...“). Tapehz es ſaku, ka sozialdemokrateem tas ſen jau ſkaidrs, bet naw ſkaidrs Antona kungam un wiſām zentra grupam. Reis jau runā par to, ka dselſzelneeku ſtreiks ir leelneeziſks panehmeens un iſsautks no sozialdemokratu agitazijas, tad sozialdemokrati pelna, ſaprojams, iſraidichanu no Latwijas, jo ar komunistu draugeem juhs tatschu negribeet apweenotees. Antona kungs gan eefahka ſawu runu ar leelu patoſu, bet beidsot iſwehlejās to pašchu wezo zelu, pa tām pašchām pehdam, kuras Kļihwes kungs te mehginaja nospraust. Ja zentrs teesham gribeja eet pa zitu zelu, tad no wina pašcha tas atka-

rajas. Wīnsch wareja iswehletees tagadejā noteizoschā eespaida weetā waldbibā otru. Bet wīnsch to naw darijīs.

Dselszelneeku streiks teekt wests komunisteem draudīgā garā, un, pehz Rlihwes kunga domam, ari mehš tur esot wainigi. Rungi! Se beeschi teef runatš par to preses organu, kursch tuwu stahw waldbibas politikai. Ro mehš tur lasam par dselszelneeku streiku? Tur teiktš, ka dselszelneeku prasiba dehl winu preeschstahwu peelaischanas pee tahdu jautajumu isschkišchanas, kuri atteezas teeschi us dselszelneekeem, neesot ipildama. Tās prasibas esot tahdas, kuras grosot Latwijas eefahrtu un kuru apmeerinaschanai wajagot radit jaunu likumu. Tā tad slehdseens war buht tikai weens, ka Latwijā naw tahdas eefahrtas, kur zaur strahdneezibas preeschstahwu peelaischanu tai buhtu eespehjams aisstahwei fawas intereses. Bijuschais ministrs Hermanowška kungs pasinjoja no šchi katedra, ka nekahdas strahdneeku prasibas newar likt apmeerinatas. Uri tad, kad streiks eefahrtas, nebija schis prasibas apmeerinatas, kaut gan solits tās apmeerinat! Us tās noraidoschās atbildes pamata, kuru dēwa fatiksmes un darba ministrs Hermanowškis, tad izzehlās streiks. Sziti, ka tahdam streikam ir leelneezisks raksturs, naw eemesla. See naw nekahdi argumenti, ja šaka, ka schini streikā usstahditās prasibas par strahdneeku teesifikā stahwokka uslaboschanu ir Latwijas walsts eefahrtas apdraudeschana. Ja uskata, ka schis prasibas nahl no leelineeku pufes, kuri wehlas isposlit Latwijas eefahrtu, tad walsts eefahrtā stahw us loti bihstameem pamateem. Es domaju, ka tās leetas tik traki nestahw. Schis prasibas naw ne tikai leelineeziskas, bet winas naw pat politiska rakstura. Latwijas walsts no tām nekabrutš, ja tik ir laba griba schis prasibas apmeerinat, bet ja schahdas gribas naw, tad tur nekas newar isnahkt. Rlihwes kungs teiza, ka tas esot sozjalistiskās rewoluzijas eefaktums. Mehš, sozjaldemokrati, us schahda redses stahwokka nestahwam, mehš strahdneeku streiku par tahdu neusskatam. Mehš turpretim waram konstetet, ka wiša waldbibas politika ir bijusi naidiga strahdneekeem. To war peerahdit šakarā ar pasta un telegrafa strahdneekeem, par kureem tagad šaka, ka tee ir ustizigi Latwijas waldbibai, jo wini naw ussahkuschji streiku. Rahdreis, kad wini gribeja šakaut šawa aroda kongresu, eeschleetu ministra kungs wineem to noleedsa, baididamees, ka ari tas buhs leelineezisko padomju eefaktums. Ja tā štatas us strahdneekeem, tad logiski spreeschot teem ari wajadsetu tāpat štatitees us waldbibu un šazit: „Nost ar tahdu waldbibu, kurai fatrs masakais neeks isleekas par walsts šabrukum!“ Bet strahdneeki schahdu lehmumu netaisa. See wed meerigu zihnu par šaimneeziskām prasibam. Wehl kriht šwarā tas motiws, to Rlihwes kungs teiza, ka tee neesot priwatusnehmeju strahdneeki, bet gan walsts eerehdni. Waj tas šaprotams tā, ka walsti ir weena grupa pilsonu, kurai teesibas waldit par ziteem, un otra tikai pawalstneeki, par kureem war waldit. Ja tas tā ir, tad es šaprotu Rlihwes kungu. Kas atteezas us kabinetā demisiju, tad muhsu politika paleek agrakā. Mehš kabinetam šawu ustizibu dahwat newaram, un ja schis kabinets buhtu to pareisi šapratīs un atlahpees tamdehl, ka ir darijīs nepareisi, tad mehš tektu, ka wīnsch labi darijīs, atsihdamees labat wehlu, nekā nekād. (Applausi pa freifi).

Presidents J. Šchakste: Wahrds peeder Behrsinam.

A. Behrsinšch (darba partija): Augstā šapulze! Rlihwes kungs, runadams par wajadsibu kabinetam atlahptees, šazija, ka pehz neweiksmes, kurā tas šapluhdis kopā ar Šatweršmes Šapulzi, kabinetam wajadsejis nolikt

pilnwaras un prasit, waj winsch war darbu turpinat waj ne. Man nahf prahtâ glesna, kurâ kahda seeweete ar leelu wannu un tanî behrns stahw pee upeš, islej behrnu upê un tad well atkal ahrâ. Rabinetam wajadseja nahft prasit ustizibu, un ja to nedod, tad demissionet. Tad buhtu schis gruhtais stahwoflis nowehrsts. (Applausi). Rudewiza kungs loti dauds ruhpejas par zentru un darba partijas newainibu. (Semneeku saweeniba applaudê). Winsch jautâ muhs, kahdâ stahwofli nu mehš esam, peenemdami toreis kabinetu. Un ja mehš tagad sakam, ka kabinetam naw bijis eemesla demissionet, tad mums neefot bijis eemesla balsot par to. Bes schaubam, Rudewiza kungs, te ir kaut kas, kas naw darits. Dselfzetneeku streiku es saprotu, tas jautajums man ir skaidrs, ja Rurschinfka weetâ suhtis Seiboldu (Smeeft un applausi), bet juhs wehl kabinetâ neeejeet. (Semneeku saweeniba applaudê. P. Ralninsch: „Tas neatfarajas no jums“). Es jums esmu loti pateizigs, Ralnina kungs, par scho konstajumu. Juhs konstatejeet, ka no mums tîs neatfarajas, un es tamdehl usnahzu us scho katedri, lai to fazitu. No mums neatfarajâs ari pirms 3 nedelam un ari toreis mehš bijâm peespeesti eeeet kabinetâ, lai gahdatu, ka semei buhtu schahda waj tahda waldiba. Bet pelna semes atsinibu ari pilsoni, kuri dara to wareno darbu, pehz tahdas glesnas, kuru usmeta Zeelena kungs; kureem ir til dauds pilsonistas duhschas buht tagad Latwijâ par ministreem. Rudewiza kungs fazija, ka darba partijas waina eefot ta, ka wina eegahjusi kabinetâ un dewusi sawu peekrischanu us weenu pusi, bet nedewusi us otu. Scho peekrischanu, es gribu fazit, scho kalpojumu weenai pusei nosihmê pilnigi mana frakzijas beedru wahrdu ignorešana. Antona kungs usfwehra to, kas ir muhsu frakzijas labakâ pahrleeziba. Lai nahf tee, kas war labak darit. Mums naw teesiba tamdehl ween ari ne-nahft, ja juhs nenahziet. Rudewiza kungs beidsa, ka schai waldibai ustizibu dahwat newajagot. Loti skaiisti. Ja ar to wišs buhtu beigts, tad schi augstâ sapulze un ari paschi ministri weenbalsigi peekristu Rudewiza kungam. Wini peekristu, ka schim kabinetam ustizibu dahwat newar. Kam tad, kas tad semi wadis? Satifsmes leetâs tas jautajums buhtu skaidrs, bet kâ zitâs leetâs? (Jautriba). Tâ jautajumu newar nostahdit, un jo wairak aif teem eemesleem, kuru deefgan skaidri attehloja Zeelena kungs. Es greefchos pee katra Satwerfmes Sapulzes lozekla ar nopeetnu aizinajumu: „Kungi, nespehlejatees ar uguni!“ Muhsu stahwoflis ir til flifts, ka mums wiseem, kâ weenam wajaga atkal un atkal apweenotees tâpat kâ 1919. gada janwari un aprili. Un mums peenahts tahds brihdis, jo ilgati schis sapulzes kreisais spabrns wilzinasees to darit, kas winam jadara, peemehrojotees tam lozeklu skaitam, kas winam ir schini augstâ sapulzê. (P. Ralninsch no weetas: „Sikai ne pret pahrleezibu!“). Ralnina kungs saka, ka pret pahrleezibu winsch to newar darit. Loti skaiisti. Reis es usfahku sawu ihso usrunu ar salihdsinajumu par uhdeni, man nahf prahtâ weena otra glesna, kurâ weens flihgt un otrs rahda tam ar rofu simbolisku glesnu nelaišt uhdeni, kaut gan tas jau mutê. Ja juhs newareet walstisko darbu darit, tad netraujejeet tos, kas to darbu spehj un grib darit. (Applausi).

Presidentis J. Tschafste: Runataju saraksts ir issmeltis. No eefneegtâm 4 pahrejas formulam 2 atteezas us kabinetâ atteikšanas un 2 otras ir kâ sekas no notikumeem Walkâ. Es likschu kâ pirmo us balsoschanu weenfahrscho pahrejas formulu, eefneegtu no Samuela, kura sfan:

„Satweršmes Sapulze nolemj: Utraidot ministru kabineta atkabhšchanâš luhgumu, pahreēt uš tablaku deenas kahrtibu.

W. Samuels, A. Blodneekš, Fr. Janšons,
 A. Behršiš, J. Trafunš, A. Klišwe,
 M. Gailiis, M. Antons, M. Bruščiš,
 P. Šhemanis.“

Luhdsu tagad pazeltees toš, kaš ir par šho pahrejas formulū. Škaiitajauš luhdsu šakšaitit. 73. Luhgtu peefehstees. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret šho pahrejas formulū. Luhdsu šakšaitit. 54. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš ir atturejušchees no balsfošchanas. Tahdu naw. Par šho pahrejas formulū ir nodotas 73 balsiš, pret winu — 54 balsiš, tā tad šhi pahrejas formula pe e n e m t a un zaur to pati no fewiš atkriht otra, sošaldemokratu pahrejas formula.

Tad wehl šakarâ ar Walkas jautajuma iškškiršchanu ir eefneegti diwi preeškšlikumi. Tas weens šfan:

„Satweršmes Sapulze nolemj atwehlet Walkas išbušwei un Walkas un tâš aptahrnēs šaimneezīstâš un kulturelâš dšihwes atjaunošchanai kreditu lihds 50 miljoneem rubku, ušdodot ministru kabinetam iškštrahdat un šahdit preeškšhâ Satweršmes Sapulzei, kâ atwehletu kreditu iškšleētot.

W. Samuels, M. Gailiis, A. Bušchewižš,
 A. Klišwe, K. Dehkens, Jē. Kindsulīš, W. Seil,
 J. Pabehršš, J. Zelms, M. Antons, J. Purgals,
 A. Bergš, P. Šhemanis, K. Liebtals,
 L. Fišhmanis, A. Botšhagowš.“

Eš liškšu tagad uš balsfošchanu šho papild:najumu pee pahrejas formulâš un luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu par šho pahrejas formulū. Luhdsu peefehstees. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret šho pahrejas formulū. Naw. Luhdsu toš, kaš atturas no balsfošchanas, pazeltees. Tâ tad tas weenbalsīgi pe e n e m t š.

Tad otrš preeškšlikums:

„Satweršmes Sapulze nolemj: Šakšanâ ar lehmumu no šh. g. 7. maija išdarit wišdrihšakâ laikâ Satweršmes Sapulzes wehlēšchanas taiš Seemetlatwijas apgabaloš, kuroš lihds šhim aiš igauņu okupazijas apštahkēem wehlešchanas naw iškššas išdaritâš, un nodot juridīškai komišijai nefawejošhi eefneegt Satweršmes Sapulzei peenemšchanai atteezigu likumu.

M. Gailiis, A. Klišwe, K. Liebtals, W. Samuels,
 A. Šols, J. Zelms, M. Antons, Fr. Janšons,
 A. Blodneekš, J. Pabehršš, Rainis, O. Šurkopuls.“

Eš liškšu to uš balsfošchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šho preeškšlikumu. Kaš ir pret šho preeškšlikumu, luhdsu pazeltees. Naw. Tâ tad šhiš preeškšlikums weenbalsīgi pe e n e m t š.

Nahfošhais deenas kahrtibas punkts ir redakzijas komišijas šinojums.

Referents O. Waldmanis: Man ir tas gods redakzijas komišijas ušdewumâ šnot šefoščuš pahrlabojumus pee likuma par muišchneeku korporaziju liškwidēšchanu: 1. pantâ naw pahrlabojumu.

2. pantâ: „Grahmatas, akti un dokumenti, iškšnemot toš, kaš atteezas uš mineto mantu, nododami teešleetu ministrim, karam teešiba noteikt winu ušglabâšchanas un pahršinasčhanas kahrtibu“. Redakzijas komišija leē preeškšhâ: „kurfšh noteiz winu ušglabâšchanas un pahršinasčhanas kahrtibu.“ Wairak naw.

Prezidents J. Šhakaštē: Šebildumu naw? Peenemtš.

Referents U. Breedis: Man redakcijas komisijas wahrdā jāstino, ka Satwerfmes Sapulzes komisiju wispahrejā kahrtibas rulli nahf sekoschi pahrlabojumi:

3. pantā tani dalā, kur teikts „uf pašchas inziatiwi“, jāpahrlabo „pati no fewis eerosina un isstrahdā likumu projektus un noteikumus“. Wis pants tā tad štan:

„Komisija štata zauri preeščlikumus, likumprojektus un eefneegumus uf Satwerfmes Sapulzes lehmuma pamata, waj pati no fewis eerosina un isstrahdā likumprojektus un noteikumus, kuri stahw fakarā ar winas mehrkeem“.

6. pantā šastano lokamo wahrdu ščkiras un leef „wairaf“ weetā „wairafas“.

11. pantā pahrlabo: „Ja kahds komisijas ložeklis islaidis trihs sehdes no weetas bes eewehrojameem eemesleem un to naw šinojis presidijam, tad komisijas presidijam tas jāstino wina šrafzija.“

16. pantā „komandets“, kas ir šweschwahrds, weetā leef preeščā list „šubtits“.

17. pantā, kur weenadām eestahdem ir diwi apšihmejumi: „refori“ un „ministrijas“, peenem wahrdu „ministrijas“.

18. pants štan: „Lehmumi komisija peenemami ar absolutu balsu wairafumu. Ja kahdā jautajumā ir eefneegti wairafi preeščlikumi, no kureem neweeas naw peenemts ar balsu wairafumu, tad komisijas projektā atšihmejami tee 2 preeščlikumi, par kureem nodots wairaf balsu.“ Šche redakcijas komisija atrod nekšaidribas, jo war nahft preeščā gadijumi, kad wairafi preeščlikumi dabujuschi wairaf balsis un nu nahfas isščkirt, kuršch buhtu atšihmejams. Ja greestos pee šči panta, tad atbildes nebuhtu. Redakcijas komisijas usdewums ir šlatit zauri tikai redakzionelo dalu, bet mums ir bijušchi gadijumi Tautas Padomē, kad tifa eewesti pahrlabojumi ari šaturā un tā kà mehš darbojamees uf Tautas Padomes kahrtibas rulla pamata, tad leeku preeščā šcho 18. pantu pahrlabot šchahdā weidā: „Komisijas projektā atšihmejami tee preeščlikumi, par kureem nodots wairaf nekā $\frac{1}{3}$ klahtesošcho balsu.“

27. pantā strihpojami wahrdi „tuhlin, bet“, tā kà tee netif leeti, bet pat trauzejoschi.

28. pantā „refora“ weetā list „ministrija“, tā kà tas jau ir eepreeščejos pantos peenemts, lai nedaritu raibumu weenā un tai pašchā likumā.

29. pantā naw objekta un ari kur mineti „gadijumi“, ir nekšaidriba, jo te mums ir dariščhana ar jautajumeem, bet ne ar gadijumeem. Šapehž redakcijas komisija šcho pantu pahrlaboja šchahdā weidā: „Jautajumus, kuri naw paredseti komisijas wispahrejā un fewiščlā kahrtibas rulloš, komisija isščkir pehž Satwerfmes Sapulzes kahrtibas rulla noteikumeem.“

Wairaf peesihmju naw.

Prešidents J. Ščakste: Šebildumu naw? Peenemts.

Pašludinu pahtraukumu uf 15 minutem. Luhsdu štarpsšrafziju biroja ložeklus šapulzetees.

(Pahtraukums no plšjt. 8.50 lihds 9.15).

Presidentis J. Tšakste (peh3 pahrtraukuma): Satwersmes Sapulzes sehdē turpinās.

Cefneegts peeprāšijums steidsamibas kahrtibā. Es luhdsu sekretara fungu nolāst.

Sekretars R. Jwanow3:

„Satwersmes Sapulzes Presidenta fungam!

Luhdsam Satwersmes Sapulzi list preeškā šefošu steidsamu peeprāšijumu apšardšibas ministrim.

Jaungulbenē 29. juniā guštot banditus, uš aisdomu pamata no weetejo komandanturu kareiwjeem nodedšinata Stradu mešha mahja, kurā nezilwezigā kahrtā dšihwa šadedšinata 20 gadus wezā Weisman, kā ari isčhetru gimenu mantas; peedraudets nodedšinat ari pahrejās mahjās mešhu rajonā,

1) Waj apšardšibas ministrim šinams šhis faktis?

2) Ja winam tahds ir šinams, tad kahdus šotus winsch špehris wainigo šodišchanai?

7.VII.20.

Parāsti: Rud. Lapsa, M. Kalninsch, J. Wilsons,
Br. Kalninsch, J. Wešmanis, U. Buschewijs,
R. Laurš, J. Drugis, E. Štubitis,
J. Reekšinsch,

Presidentis J. Tšakste: Wišpirms nahf jautajums par steidsamibu. Birmais parāstītājs Satwersmes Sapulzes lozeklis Lapsa. Waj wehlatees wahrdu? (Lapsa no weetas: „Ja!“). Wahrds peeder Lapsam.

R. Lapsa (sozialdemokrāts): Zeenitā šapulze! Motiwejot šhis interpelazijas steidsamibu, es atlauschos šew ašrahdit šefošo: 29. juniā Jaungulbenes pagastā Walkas aprinki notizis šchaušmu darbs, kursch pahrsteidsa leelā mehrā weetejos bessenneekus un laufstrahdneekus. Leetas apštahkli šchahdi:

Brauzot kahdam iشلhofchanas agentam ar diweem kareiwjeem pee Stradu mahjam no mešha šchauts. Par noscheloschanu ir kritiš weens kareiwis. Agentis, atgresees Jaungulbenē, pa telefonu iššauzis Lubanes komandanturas kareiwjus un lihds ar Jaungulbenes kareiwjeem eeraduschees Stradu mahjās. Šchetras gimenes, kas apdšihwo mineto mahju, arestetas, šaprotams, peekautas, pehz kam mahjai peelaišta uguns. 20 gadus wezā Weisman peekauta un uš to wairafas reises iššchauts. Wina bijuši wehl dšihwa un eegruhsta degošā mahjā. Pehz tam uš winu šweesta wehl rofas granata, bet tomehr dšihwiba bijuši wehl loti šihksta un, neskatotees uš eewainojumeem, wina išrahpusees no degošās mahjās. Šaldati winu par jaunu eegruhdušchi atpafal un tur wina šadegufi. Šagad šchaušmu weetā rehgojas melnas drupas un šadegufšās šeweetes škelets. Bes tam ir šadedšinata šchetru gimenu manta, t. i. to gimenu manta, kuras ir arestetas. Pee mahjās drupam ir pamesti mafi behrni un wezā Weisman mahte. Noleegts uš wišstingrafo wineem šneegt kaut kahdu palihdšibu. Šahla, Weisman pirms dedšināšanas esot dotas 5 minutes laika preešch nevezeesčhamo mantu išwahšchanas. Pats par šewi šaprotams, ka par 5 minutem išwahlt kaut kahdas mantas naw eespehjams. Šā tad bes šhis zeetufšās šeweetes un nodegufšās mahjas ir šadegufi ari 4 gimenu manta.

Steidsamibu es negribu motiwet ar mahjās nodedšināšanu waj šhis nelaimigās jaunawas nahwi. Šewiški kas atteezas uš ašinim un šlepta-wošchanu, ar to mehš esam bagati. Bet gribetos motiwet steidsamibu ar šefošo: Naw noslehpumš, ka weetejos leelos mešchos dšihwo banditi,

furi slapstidamees beeschi ufbruhf newainigeem eedsihwotajeem un fareiwjeem. (No weetas: „Kas tee tahdi ir?“). To es tuhlin telkschu. Dedsinataji peedraudejuschi, ja atfahrtofees ufbrukums saldатеem, nodedsinat apmehram 20 mahjas, kuras apdsihwo weetejee mescha strahdneefi, skaita apmehram 45 gimenez. (U. Bergs no weetas: „Kas tee tahdi ir, kas winus apdraudeja?“). Tee paschi dedsinataji un tos paschus weetejos eedsihwotajus. (U. Bergs no weetas: „Kurâ laikâ tas bijis?“). 29. juniâ, Berga kungs, minuti un sekundi es newaru noteift.

Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Pee manis greefuschees weetejee eedsihwotaji, furi kâ azu leezineefi wifas weetejâs šabeedribas wahrdâ, dsihiti no zilweziškâm juhtam, par šcho kleeedsoscho faktu, kuram naw weetas muhsu demokratiskâ Latwijâ, prasa gandarijumu, prasa, ko mehš darišim winu tahlakai nowehršanai. Man šķleet, ka wifâm tām nelikumibam reis jadara gals, lai tās wairs nekad neatfahrtoš. Man leekas, ka ari juhs buhšeeet solidari un pazelfatees par schis interpelazijas steidsamibu.

Presidents J. Šķakste: Wahrds peeder Nonahzam.

O. Nonahzš (semneeku šweeniba): Wifas lihds šchim Satwerfmes Sapulzē eefneegtâs interpelazijas, isnemot weenu, ir atšhtas par steidsamâm, bet israhdas, ka tas, ko mehš eeguhstam steidsamibas sinâ, teef pasaudetš leetiškibas sinâ, ismekleschanas škaidribas sinâ. Weena puše jautâ, otra puše drihšâ laikâ atbild, bet Satwerfmes Sapulzei leeta paleek nenofkaidrota. Atšhtot šchahda stahwokka nenormalibu, interpelaziju komišijâ tifa usmestš jautajums un tas tifa weenbalsigi, isšķirts un peenemts, tahdâ sinâ grosit šahrtibas rulli, lai wifas interpelazijas beš isnehmuma eetu interpelaziju komišijas ismekleschanâ, netrauzejot pee tam winu steidsamibu. Ša leeta, kâ sineet, nodota organizācijas komišijai, kura lai nahktu ar atteezigu preeškliškumu par šahrtibas rulla papildinašchanu. Ari mana frazija ir par to, ka tahdas nebuhšchanas naw zeeschamas, wainigee, kas par tahdeem israhditos, šauzami pee atbildibas, bet taisni aif zeenibas pret paschu interpelazijas institutu mehš newaram buht par steidsamibu, jo tas, kas eeguhtš ar steidsamibu ir minus šchi jautajuma nofkaidrošanai. Tapedz es esmu pret steidsamibu un pasinoju to šawas frazijas wahrdâ.

Presidents J. Šķakste: Es liškchu nobalsot steidsamibu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par steidsamibu. Luhgtu šakaitit balsis. 58. Es luhgtu pazeltees tos, kas ir pret steidsamibu, 50. Beidsot luhgtu pazeltees tos, kas buhtu atturejuschees no balsoschanas. Naw. Par steidsamibu isteifuschees 58, pret steidsamibu 50, tâ tad steidsamiba peenemta. Teef atklahtas debates pehz kodola.

Birmam parakšitajam Lapšam teef dots wahrds.

R. Lapša (sozialdemokrats): Augstâ šapulze! Par šcho ašinaino faktu man nahkas loti gruhti runat. Es atlauschos šew pasinot eewahktâs ofisialas šinas atteezibâ uf šcho šchaufmigo notikumumu.

Ir šinams, ka Jaungulbenes mescha kalpus daschi isluhkoschanas agenti ir uskatijuschi par meschu bandu pabalstajajeem un lihdsjutejeem.

Pagahjuškâ wasarâ wairakas reises šchos eedsihwotajus, es neteifschu wifus, ir arestejusi Broda kompanija, šuhtijusi uf koncentrazijas lehgereem, peekawusi u. t. t.

Tas bij tika bildes mašš šuhritis. 29. juniâ Stradu mahjâs, eeradees kahds isluhkoschanas agents 2 fareiwju pawadibâ. Netahlu no

mahjâs ir ſchauts un fritis weens kareiwis. Agents atgreesees Jaungulbene un telefonejis us Lubani. No tureenes suhtiti palihgi un ar wefelu foda effpediziju tas atgreesees us ſchim mahjam, kur isdarits barbarisks darbs. Man leekas, ja ſchis isluhkfchanas agents paspehja nokluht lihds Jaungulbenei, tad jau winam no ſchim mahjam breefmas nedraudeja un ſcho leelo buhwi, es winu perſonigi redseju, nebij nekahda wajadsiba nodedsinat un rahdit ſawu brawuru ſakot: „Mehs spehjam nodedsinat mahjâs un eedsihwotajus“. Sadedsinatâs seeweetes wainu waretu konstatet newis ar brutalu, ſchaufmigu, barbarisku isrehkinaschanos, bet gan ar likumibu. Nemineschu paschu ſchaufmigo isrehkinaschanâs ſzenu, ſchahweenus, rokas granatas, no leefmam rahpjofchos seeweeti. Man leekas, muhsu nerwi ir notrulinati no ſchaufmam un tas atstahthu pahraf demoralisejofchu eespaidu. Sahlat peedraudets isnihzinat, ja atfahrotos usbrukums weetejeem kareiwjeem, wifas mahjâs, kas atrodas ſchini rajonâ, un tahdu mahju tur ir dauds, jo ſchis apgabals ir mescha rajonâ, kurfch ſaweeno Wolwu, Jaungulbenes, Wezgulbenes, Lubanes, Meiranes un Saikawas meschus, kuri steepjas ne tikai desmitâm, bet simtâm werstu garumâ un platumâ. Samdehl ari ſozialdemokratu frakzija, redsedama, ka ir notizis tahds ſchaufmigs atgadijums, piltigi pamatotî pazehla balsti, lai ari ſchis pahrejâs mahjâs un gimenes netiktu padotas tahdam warmahzibam un ſchaufmam, kahdas ir bijuschas Stradu mahjâs. Tas par leetas faktisko pusi.

Mehs, ſozialdemokrati, weenmehr esam bijuschî pret katru teroru, waj ſchis terors buhtu no freisâs waj no labâs puses, waj tas buhtu ſarkanais waj baltais terors. (P. Ralninsch no weetas: „Baltais ari!“). Un taifni ſcho teroru es gribetu ſaukt par balto teroru. Mehš redsejam, ka leelineeki ais ſewis atstahja wejelas kaudses dselonu drahtis ſaseetu lihku. Mehš redsejam wifas ſchaufmas, wifus elischkigos terora panehmeenus, kahdus, man leekas, zilwezes wehsture naw wehl peeredsejusi. Ar to juhs buhfeet wifî weenis prahtis un tomehr, neskatotees us wifam ſchim ſchaufmam, lihku kaudsem un asinu pelkem, mehš redsam eefschēju fazelschanos. Tâ tad ari terors pee leelineekeem, kur winsch seedeja wiskraschnafos seedos, nebija ſafneedtis un attaisnojis liktos mehrkus. Man leekas, ari baltais terors nefafneegs ſawu mehrki; ſchi sistema, kas teef westa un kultiweta no muhsu tagadejâs waldibas, nefafneegs to, ko wina ir spraudusi par mehrki un tamdehl, es wehl reis ussweru, mehš, ſozialdemokrati, esam pret kuru katru teroru. Ja mums, ſozialdemokrateem, pahrmēt par naida kurinaschanu un ſchkiru naida kultiweschanu, ja muhs, ſozialdemokratu, nostahda us weenas linijas ar komunisteem, tad, man leekas, fungi, ka ſchai jautajumâ wajadsetu gan redset un rokam taustit, ka te ir ischkiriba stary ſozialdemokrateem un komunisteem. Man gribetos teift scheem waldibas fungeem, warbuht, ſihkeem un redsameem: „Neslahpsteet, fungi, pehz asinim. Nekad tâs zeribas, kas teef liktas us ſchim slahpem pehz asinim, neattaisno mehrkus, kuri ir sprausiti.“

Atlaujeet man wehl drusku pakawetees pee ſchim meschu bandam un ſcho bandu gubstijateem. Ir nenoleedsams faks, ka ſchis bandas eksiste. Winas eksisteja jau pagahjuschâ gadâ, un te jau bija wefelas Stutschtas un Trozka isluhkfchanas nodalas, kuras lihds ar waldibas eestahdem refwiseja produktus ſawam wajadsibam; ne tikai sweektu, galu, bet wefelus wehrschus. Waldiba bij nespehhjiga tur ko darit. Pa seemas laiku ſchis

bandas bij isfluhdufchas, bet peenahkot pawafarim tās itfā atjaunojās, lai ari ne tif leeloš apmehros, kā tas bija pagahjufchā gadā. Bet par nofchehlofchanu, nefkatotees uf to, ka te pagahjufchā wafarā opereja wefelas fpezialas ifluhku nodalas, tomehr neifdewās ſcho bandu ifolet un likwidet un atfwabinat eedfihwotajus no terora. Juhš ſinafeet, ka ſchis apgabals ir loti zeetis no terora. Tur ir wairaf mahjas, kurās noflepfawoti ſaimneeki, nofchauti ari daſchi ſaldati. Man leekās, ka te ir wefela republita, meſchu brahlu un anarkiftu walſts, pret kuru muhfu Latwijās walſts ir neſpehjiga zihnitees. Ja nu reiſ mehš warejām ifrehkinatees ar ſaweem eenaidneekeem uf rihiteem un wafareem, tad man ſchleet, ja buhtu wajadſigā energija, nopeetna griba, ari ſchee banditi buhtu ifoleti. Ko nu mehš redſam? Zentra ſmagums ſcho bandu ifolefchanā teef likts zita weeta.

Es peewediſchu nedauds faktus, kā weetejee waras neſeji ir rihkojuſchees pagahjuſchā un ſchini gadā, weiznot bandu apfaroſchanu pagastā.

Pagahjuſchā gadā tifa ſpihdſinats kahds Matihſs Lanztis. Winaſch tifa turetš aiſdomās, ka tam eſot ſafari ar komuniſteem, tifa peefeets pee kofa, draudets ar nofchauſchanu, pat wairafas reiſes iſſchautš. Tad otrš — Peters Murmans no Zepurneekeem — ari turetš aiſdomās par ſabeedribu ar banditeem, noſuhtis uf Domopoli, tur papreekſchu noſiſts un tad noſchautš. (W. Samuela peefihme). Taisni tā, Samuela kungs, papreekſchu noſiſts un tad noſchautš. Ir daſchadi noſchauſchanas weidi, ari behgot, ko promozeja pagahjuſchā gadā Wezgulbenē. Juhš par to ſmejatees, bet man ſmeelli nenahf, man gribetos tikai raudat par teem ſakteem un wehltreif paſtrihpot nelikumibu. (Baliſis no zentra: „Rad noſiſti un noſchauti, tad raudat newajaga!“). Warbuht pehz juhſu domam. Tahlaf man bij isdewiba redſet pagahjuſchā gadā, kad eeradās kahda ifluhkoſchanas nodala Lubanē, kahda loti paſihſtama Leepina wadibā. Ko wina darija? Waj wina apmekleja meſchuš, waj ſeſoja banditeem, kuri tif leelā mehrā terorifeja weetejos eedfihwotajus? Man bija isdewiba redſet, kā ſchee banditu kehraji diwas deenas no weetas dſehra kandschu, kura bij konfiſzeta, dſeedaja dſeeſmas, un kad tee atſtahja Lubani, tad weetejā ſkola bij pahrwehrtja par atejas weetu. Warbuht, tas ir loti neparlamentariſki, bet azumirkl man naw zita termina, kā to apſihmet. Iſluhkoſchanas nodala bij atraduſi pār labafu dſert kandschu, nekā nodarbotees ar banditu kehſchanu. (Baliſis zentrā: „Bet juhš teizāt „banditi.“) „Banditu kehraji“ — warbuht, eš runaju pahraf klufu un nefſaidri. Tad teef uſſwehrtš, ka ſchai apgabalā neilgā laikā ir 14 reiſes uſbruktš karafpehſam. Tas, beſ ſchaubam, ir faktš. Bet ari iſejoj no ſchi fakta, lai gan weetejee kareiwji ir loti leelā mehrā fa-duſmoti, waj tad winu duſmu iſgahſchana ir pareiſa waj nepareiſa? Tas ir zits jautajums.

Pafawejojtees wehl tuwat pee ſcheem banditu kehrajeem, man buhtu jaſaka ſekoſchais. Es nemschu tikai weenu pagastu. Schajā pagastā ir komandants, eš winu waretu titulet ne par komandantu, bet gan par „generalgubernatoru“. Schim „generalgubernatoram“ ir palihgi: adjutants un 2 kara eeredni, 12 agenti, paſtiprinata komandanturas komanda, kawalerijas nodala un ari weetejā apſardſibas nodala. Un ko tad paweikuſi wiſa ſchi leelā armija? Pa wiſu ſcho laifu wina naw nokehruſi neweena bandita.

Tahlaf eš ar ſaweem wahjeem ſpehkeem luhkoſchu tehlot weenu no 14 uſbrukumu gadijumeem. Lubanē weenā no mineteem 14 gadijumeem.

kahds kareiwis ar schahweenu eewainots kahjâs. Par to tuhlin aresteti weetejee eedsihwotaji, bet leetu tuwat apluhkojot, ijrâhdijâs, ka kahda no nostahditam patrolam peedsehrusees un, protams, twaifu pilnâ galwâ eesahfusi ar weetejeem eedsihwotajeem schauschanas mehginajumu. Otrâ patrola, isdsirdejuſi schahweenuſ, ſteigusees tuhlin meſchu brahlu usbrukumu likwidet. Tâ iszehlusees ſawstarpeja apſchaudiſchanâs, pee lam weens kareiwis tizis eewainots kahjâ. Minetais kareiwis atwests uf komandanturu, kur tas gulejis wahgoſ, jo naw hijis neweena zilweka, fas to iszelli un eenestu komandanturâ. Wiſi lihgojuſchi. Tas ir ſpilgtſ raſturojumſ, kâ teef apkaroti banditi. Eſ atklauschos wehl peewest weenu, warbuht, komiſku, bet tomehr nepeezeeſchamu faktu, kas raſturotu ſcho banditu kehraju dſihwi un darbibu. Wiſâ weetejâ apgabalâ lauschu mutêſ teef minetas jaunâs jeh modernâs ragawaſ. Scho ragawu „generalgubernators“ nesen atpakaſ wahrtijâs dubloſ un diwas furijas pee weenas un diwas pee otras pufes un peektâ ſehdot uf kruhtim, brauza pa ſahli. Waj tahdeem zilwekeem, kas wahrtaſ pa dubleem, ir dota tahda uſtiziba ſargat meerigos eedsihwotajus un waj wineem ir teefiba ſanemt toſ tautas graſchuſ, kas teef maſfati no walſiſ kafeſ. Râ jau eſ teizu, noteef ſawstarpeja apſchaudiſchanâs ſtarp patrolam, un ja kahds teef eewainots, tad areſtê weenu no weetejeem zilwekeem un, beſ ſchaubam, uf zentra teef ſinots, ka notizis usbrukums. Eſ konſtateju faktu, ka ſchiſ 14. usbrukums ir pateeſcham dſehruma pahpratumâ usbrukums, jo tas jau uf weetas noſtaidrotſ. Eſ waretu peewest loti dauds tahdu faktu (A. Rihwe no weetas: „Luhdsu, luhdsu!“), bet turu par newajadſiguru kawet ſcho augſto ſapulzi. (Sauzeens no weetas: „Pareifi!“). Jaſonſtate weens loti behdigſ fakts, ka tagadejâ waldiba jaunâ ſaſtahwâ, wezâs meefâs, bet jaunâ uſwalkâ, tomehr naw zentusees peegreeſt wajadſigo wehribu ſcho banditu iſoleſchanai un weetejo eedsihwotaju un lihds ar to weetejâ meera nodroſchinaschanai. Beſ tam, garam ejot, man gribejâs wehl aiſrahdit, ka ſchahdas paſchteeſas, ſchahda lintſchu teefa ir notikuſi un noteef jo leeloſ apmehroſ. Râ mehmi leezineeki war noderet Lubaneſ eſerſ, Aliweekſtes upe un wiſſ Maleenes apgabalſ, kur weenâ otrâ weetâ weetejee eedsihwotaji uſeet truhdoſchuſ lihkuſ. (Sauzeens no weetas: „Rahdi tee ir?“). Warbuht, tee ir tahdi paſchi lihki, kâ apdegufchais ſkeletſ Stradu mahjâs, warbuht ari kareiwis, bet ſchahdam nenormalibam jadara galſ, un mehſ waram praſit, ka tas tiſtu daritſ. Stradu notikumſ ir tiſai weens jaunſ paſtrihpojums no wiſas ſchiſ aſinu ſiſtemas. Eſ gribetu jautat, waj ſhini gadijumâ mehſ neredſam wiſſſchauſmigako iſrehkinaschanos ar pretineekeem. Man ſcheet, ka Spanijas inkwiſizija un Alerona laiki pilniſi nobahl ſchi ſchauſmu darba preeſſchâ. Man leekas, ſchee traipi ir janomaſgâ un jaatrod wajadſigâ iſeja, jo Latwijâs demokratikâ walſiſ tahdi gadijumi naw peelaiſchami. Waj to daris tagadejâ waldiba, waj mehſ waram buht garanteti, ka te tiſſ ſperti ſoli, lai nowehrſtu ſchiſ anomalijas. Par to atleef mumſ wiſſleelakâ mehrâ ſchaubiteeſ. Man leekas, ka ari zara un baronu ſodu ekſpedizijas Baltijâ dedſinaja mahjaſ un mantu, bet dſihwuſ zilwekuſ loti reti. Runajot par kodolu (Smeeſli) man gribetos tiſai atſihmet, ka tâm meſcha mahjam ir peedraudets ar dedſinaschanu un ja tas ir iſpilditſ pee Stradu mahjam, tad tas war atkahrtooteeſ wehl pee apmehram 20 mahjam, kas atrodas ſhini apgabalâ. 45 gimeneſ meſcha ſtrahdneeku war noſkuht tahdâ paſchâ ſtahwokli un tamdehl, eefneedsot ſcho interpelaziju,

sozialdemokratija, „neatbildigā oposīzija“, nekuht naw domajušī interpelet interpeleschanas dehl un oponet oposīzijas dehl, bet pateesham, fungi, mehš newaram nokluset šcho šchaufmigo faktū dehl un, man leefas, juhs ari nekluſeseet, peezelfatees un balsoseet wiši tā weens wihrs par šchis interpe-lazijas peenemschanu.

Presidents J. Ščafste: Neweens wairaf pee wahrda naw pee-teizees. Es liščhu uš balsoschanu interpelazijas peenemschanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret peenemschanu. Naw. Kas buhtu atturejuschees no balsoschanas, luhdsu pazeltees. Naw. Tā tad weenbalsīgi interpe-lazija peenemta.

Es doščhu wahrdu eesščleetu ministrim, kurfch atbildēs uš agraf eefneegteem jautajumeem.

Eesščleetu ministrs A. Bergs: Augsti zeenitee Satwerfmes Sa-pulzes lozekli! Atlaujeet man atbildet uš jautajumu, kuru nedelu atpafal eefneedja šchini augstā namā. Jautajums grosas ap to, kahdus šolus wal-diba domā špert pret pahraf leelu ahrsemju pawalstneeku eepluhšchanu Latwijā, un tā Latwijū atswabinat no ahrsemneekeem, kuri eepluhdušči jau pahraf leelā škaitā. Es šaprotu to šaščutumu un baščas, kas dšinusčas jautajuma šastahditajus. Wajag tīfai paštatitees uš Rigas eelam un winas kašejnizās, lai pahrleezinatos, ka teeščham muhsu Latwijā ir pahraf dauds šweščhu gihmju. No ta rodas šinams šaščutums, jo lai šaka, šo grib, un lai tā kritiše waldbibu, bet newar noleegt, ka mehš ešam pratuschi radit Lat-wijū, kurā war justees labaki nekā kurā šatrā no muhsu šaiminu walstim. Ar to iščkaidrojams, ka uš ščejeeni, tā pehz šinama patwehruma, pluhst loti dauds eedšihwotaju no walstim, kuras neatrodas tahdā štahwofli, kahdā atrodas Latwijā. Tas ir pats par šewi šaprotams, bet mums tas goda peenahšums — dot patwehrumu wina mekletajeem, naw pa špeščam, jo mums paščeem muhsu lihdsjekli, es domaju pirmā kahrtā muhsu pahrtikas lihdsjekli, ir loti aprobesčoti. Un te mehš redšam dauds tahdu zilweku, kas štaigā aplahrt un nekur ne ar kahdu produktiwu darbu nenodarbojas. Šit iħsti leels ir šchis ahrsemju pawalstneeku eepluhdums, par to man droščus datus šneegt naw eespejšams. Priwatās šarundās mineja, ka Rigā mums tahdu pawalstneeku buhtu eepluhdis ap 30.000. Es waru apgalwot, ka šchis škaitlis ir par augstu. Štatistiškus škaitlus es gan newaru peewest, jo laušchu škaitščhana šawus rezultatus wehl naw warejuši šneegt, bet no eepreeshjeem rezultateem un no nowehrojumeem es waru teikt, ka Latwijā laitam nebuhš wairaf, tā ap 20.000 jauneepluhdušču ahrwalstneeku. Ari tas ir dauds uš atlaut patwehrumu, šewiščki teem, kuri nestrachdā produktiwu darbu, preeščch Latwijas ir par dauds šmaga nasta.

Pret šchahdeem ahrpawalstneekeem waldbiba jau špehruši šinamus šolus ar 2. juliā waldbibas riščojumu, kurfch loti leelā mehrā špehj apmeerinat šinamo uštraukumu, šaščutumu un baščas. Bet atlaujeet man šcho leetu šihlakti paškaidrot. Jau agraf mehš ešam puhlejuschees nowehrst pahraf leelo eepluhšchanu, kurai ir 2 weidi: legalais un ilegalais. Kas atteezas uš legalo zelu, tad šchini šinā man ir preeščch jums pilnīgi apmeerinoschi paškai-drojumi. Mehš ešam išdewušči legalā zelā no 1. janwara lihds 30. junijam 3420 eezeloschanas atlaujas; turpretim iščzeloschanas atlaujas ir išdotas 5291. Tā tad wairaf ir iščelojušči, nekā eezelojušči. Bet tam ar eščaloneem uš Padomju Kreewijū labprahtīgi ir aišbraukufchi 1460. No minetā redšams,

ka eepļuhstoscho ahrwālstneeku skaitis legalā zelā paleef eepakā teem, kas aispļuhst no Latwijas. Jri ari ilegāls zelsch un tas galwenā kahrtā rahda ne-wehlamās parahdibas. Weens no ilegāleem eebrauffšanas lihdselkeem ir transitu wifes, kuras israfsta muhsu preekschtahwji ahrsemēs personam, kas teizas braukt zaur Latwiju us zitu walsti. Muhsu preekschtahwji ir isturejuschēes ar sinamu usmanibu, bet tomehr wini ir tikuschī maldinati, jo daudsi no schein zaurbrauzejeem ir apstahjuschēes Latwijā un nedomā tahlak braukt. Tandehl ari us eelam noteef dokumentu kontroleš, kuras mums nepeezeešchamas, lai tahdā zelā waretu kontrolet un nowehrst pahrmehrigo. eepļuschānu. Bes tam tagad muhsu preekschtahweem ahrsemēs ir tizis aisleegtš isdot kaut kahdas transitu wifes. Jri ari zits lihdselkis, par ko awifēs parahdijuschās sinās, ka wehl eepļuhst Latwijā bes wajadšigās atļaujas. Šchis lihdselkis ir behglu suhtijumi no Padomju Kreewijas. Tajos ir loti daudsi Latwijai nepeederofschu zilweku. Awifēs ir minets, ka janowehrschschahda ahrsemneeku eepļuschāna. Sche waru aifrahdit, ka ari schai sinā waldbiba ir spēhrusi wajadšigos solus. Pilnigi atsazitees ahrsemneekus peenemt mehš newaram tadehl, ka leelineeki leef preekschā waj nu eschelonus usnemt tahdus, kahdi wini ir, waj nesanemt nemaf. Bes tam ari us robescham mums newar buht wajadšigā skaitā eestahdes, kuras waretu kontrolet, kahdas personas peeder pee Latwijas un kahdas ne. Tadehl wifē escheloni tifa waditi lihds Rigai un sche winus šadalija personās, kuras paleef Latwijā un tahdās, kurām jaifeet. Bet tagad leeta eefahrtota ehrtaki un eschelonu kontroli ijdara Rehseknē, jo tur ir tik tahlu isbuhwetas nometnes ehkas, ka waram isščkīrot, kureem ļaujams braukt us Latwiju. No newehlameem elementeem mehš puhlamees atswabinatees, suhtidami tos us wini peederibas weetam. Tahdā kahrtā ari schis nelegalais eepļuschānas weids ir nowehrsts. Wisleelakā neehrtiba ir, ka muhsu robeschās naw hermetiski noslehgtas. Jri loti weegli taišit pahrmetumus, bet nowehrst zehloni ir daudsi gruhtaki, jo robeschu fargu nodaku nostahdišchāna peenahzīgā augstumā praša 50 miljonu rublu gadā; protams, jaskatas ari us muhsu schāureem lihdselkeem. Ari sche ir spērti šoli, un muhsu robeschu fargi weetam jau tā nostahditi, ka robeschās noslehgtas ja ne gluschī hermetiski, tad tā, ka leelaka eepļuschāna naw eespehjana. Tā wifē zeli, pa kureem nahktu eefschā mums newehlamaš personas, ir aifšlehgti.

Tadehl es waru peegreestees jautajuma otrai pusei, kura praša, ko waldbiba domā darit, atswabinot Latwiju no newehlameem, jauneepļuhduschēem elementeem. Es jau aifrahdiju us 2. jūlija riškojumu, bet gribu papildinat šawu isšklaidrojumu ar to, ka tas naw pirmais mehginajums atswabinat Latwiju no newehlameem elementeem: jau pagahjuschā gada 11. nowemri kabinets ir taišijis lehmumu, apstātit kategorijas, kuras wispirmā kahrtā buhtu isšraidamas no Latwijas. Us schi lehmuma pamata daschās kategorijas ir tikuschās isšraiditas un zaur to Latwijā ir tikusti atswabinata no šewischki newehlāmām personam. Ra to naw bijis eespehjams iswest tahdos apmehros, tā buhtu bijis wehlams jau tani laikā, tad jaewehro, ka 11. nowembrs ir šaifstits ar to laiku, kad muhsu seme no sinamas puses bija štipri apdraudeta. Tai pašchā laikā mums peenahza wairaki protesti no muhsu kaiminu walstim, us furu palihdsibu mums toreis nopeetni wajadseja luhkotees, kadehl mehš ari newarejam iswest leelakā mehrā scho ahrpawālstneeku isfuhtischānu. Ari tagad mehš leetofim scho pašchu lihdselki. Pašu kontrolešchānā us eelam

pirmā fahrtā teef aptureti un nodoti pehz peederibas tee, furi ahrpawalstneezibā pahreedami, azimredstot, gribejuschi iswairitees no kara klausibas. Schis personas nodotas pehz peederibas un sagaida sawu pelnito fodu. Bet kā jau teizu, mehš domajam radikali nowehrst scho pahraf leelo ahrsemneeku flaitu Latwijā ar 2. julija rihkojumu. Winsch wiseem ir pasihstams un tapehz winu sche neatfahrtofschu. Winsch radiš, beš schaubam, loti dauds grubtibas, jo flehj fewi stipri dramatiskus konfliktus. Neiswesti to peeteekofchi stingri, peeteekofchi rigorosi, nosihmē neispildit waldibas peenahfumu pret Latwijas pilstoneem. Muhfu peenahfums pret teem ir — radit pirms wineem patihfamus dsihweš aptahklus un pehz tam tikai mehš drihstam dot to ari swešcheem. Tikai tad, kad peeteek muhfu pašu pilstoneem, mehš waram gabdat preefch ziteem. Tapehz ar wifu stingribu, wifu rigorositati jasper wist foli, zif nepatihkami wini ari neisliktoš. Mehš domajam, ka neisdarisim nekahdu leelu neschehlastibu, wismas ne leelaku, kahdu isdara Somija un Igaunija, nelaisdamas sawā semē ahrwalstu pawalstneekus, ko darija ari Anglija, Danija un Sweedrija kara laikā un, zif sinams, ari tagad aprobeschojot un israidot toš ahrpawalstneekus, kuras winas neussfata par wehlameem. Es domaju, ka schi augstā sapulze man peekritis, ka schis nodomatais folis iswedams ar wifu wajadsigo stingribu un konsekwenzi. Tadehl es greeschos pee augstās sapulzes ar luhgumu pehz eespehjas masal luhot laust scho stingribu ar eeteifchanam un rekomendjumeem israidifchanas leetās. Saprotams, ka naw eemesla domat, ka waretu istift beš isnehmuma. Bet mums japatur azis, ka pirmā weetā jastahw muhfu peenahfumam pret pašu pilstoneem.

Presidents J. Eschakste: Ir eenahzis likuma eerosinajums ar wajadsigeem parafsteem par nahweš foda atzelschanu. Schi likumprojekta eerosinajums ir nododams juridiskai komisijai. Gebildumu naw? Peenemtš.

Nahlofchais deenas fahrtibas punkts ir likumprojekts par stempelnodokli, bet komisija luhds to atzelt. Ja eebildumu naw, tad peenemtš.

Nahlofchais deenas fahrtibas punkts ir papildinajumi pee likuma par muitas nodokli. Referents Behrsinsch.

Referents A. Behrsinsch: Pagaidu waldiba, pamatodamās uf Tautas Vadomes 1919. gada 16. julija peenemto likumu, ir 1920. gadā 26. aprili isdewusi pagaidu likumu par atlihdsibu, kas isfneedsama par kontrabandas notwerschanu. No naudas par pahrdotām kontrabandas prezem un pahrwetofchanas lihdselkeem, ar fureem prezes westas, kā ari no foda naudas pagaidu waldiba bija nolikusi isfneegt gratifikazijas: no sumas lihds 100.000 rubleem — 35%, no sumas tās dalas, kura pahrfneeds 100.000 rbl. — 25%. No kapitāla sumas $\frac{2}{3}$ pagaidu waldiba bija nolehmusi isdalit starp teem, furi kontrabandu atraduschi waj teefchi peedalijuschees tās notwerschanā, bet pahrejo dalu atstahjusti robeschfargu preefchneeka rihzibā, gratifikazijai tam personam, kuras to fewifchli ispelnijuschās. Lihds ar to pagaidu likuma 3. un 4. pantos bija eewests noteikums:

1. pantā, ka „otra puse eeflaitama tirdsneezibas ministrijas tirdsneezibas departamenta muitas nodalas depozitos, ko isdalit ziteem muitas eestahfchu eeredneem.“

Bet 4. pantā, ka „pahrejā dala paleef eestahdes rihzibā, ko isdalit gratifikazijai un ar to pasfubināt darbineekus, kas israhdijuschi fewifchfu uszihhibu, deenesta peenahfumus ispildot, kaut ari pee kontrabandas notwerschanas sinamā gadijumā wini nebuhtu teefchi peedalijuschees.“

Ulsturetā nauda, furu iswest finansu ministrija naw atlahwusi, ari usstata ma par kontrabandu. Gratifikaziju par kontrabandas notwerschanu issneedi weena mehnescha laikā pehz leetas isschkirshanas. Pehz kuga nomuitoschnas, robeschfargeem usrahdot atteezīgus dokumentus, ir teesibas muitas eerednu klahbtuhntē statii kugi ostā wehl reis zauri. Tahdā gadijumā gratifikazija par kontrabandas useeschchanu peekriht tikai robeschfargeem.

Lifuma projektū, waj pareisaki fakot, pagaidu likumu zauruhfojot, finansu komissija apstahjās pee schi lifuma negatīvās parahdibas, tas ir pee ta, ka dsihdamees pehz personigas pelnas, weens waj otrs eerednis waretu newajadīgā kahrtā un apmehrā apgruhinat zelojoscho publiku, wispahrigi trauzet fatifsmi ar ahrlemem. Bet lihds ar to finansu komissija atsina, ka no pašaulēš kara wiszaur pašaulē raditā moralistā sabrukuma laikmetā schis lifums ir neapshaubami sinama pretgists eerednu peekukuloschanai. Gan finansu komissija ir pahrlēzinata, ka muhsu walsts eeredni apsinasees sawu peenahkumu pret walsti un tehwiju, bet peedshwojuņi rahda, ka ari Latwiġā waj, noteiktaki fakot, Latwiġas eerednu dsimtenē naw moralistū kroplu truhkums un tapehz finansu un budsheta komissija atrada par eespehjamu scho prinzipu noenkurot likumā, tikai atshimedama, ka wisu scho likumu atshiht prinzipā par newehlamu, jo eeredneem ar winu algam bes ihpashas gratifikazijas jabuht godigeem.

Tikai weenu noteikumu finansu komissija atrada par nepeezeeschamu fatrā sinā isslehgt no pagaidu likuma, tas ir noteikums, kursch prezisets pagaidu likuma 3. un 5. pantos, ka otra puse no atlihdsibas peeschkirama newis teeschi kontrabandas kehrajeem, bet pahrejeem atteezīgās eestahdes eeredneem, kuri pehz sawa deenesta atteezibā us kehrajeem ir usraugu eestahdes un kuri pehz sawa deenesta ir tee, kam schahdā waj tahdā sinā jasefmē pilsonu kuhdsibas waj pretensijas par kontrabandas kehraju rihzibu. Komissija atshiht, ka schini likumā eewestais prinzipis naw muhsu pagaidu waldbibas isdomats, bet tikai pahrneems no kreewu likumdoschanas, ar winu tiks apgruhinata netikween pilsonu priwatteesibu aistahweschana, bet tiks demoraliseta ari walsts eerednu dsimta, peespeeschot winus zaur walschhibu eemantot sawas preeschneezibas labwehlibu, lai tahdā zelā eeguhtu dahwanas, kuras wineem zitadi par kontrabandas notwerschanu nepeenahktos. Lai kasneegu to paschu, tad komissija atrada par leetderigu schis diwas dalas peeschkirt kahdai no atteezīgās ministrijas sozialās apgahdes labeerihzibas eestahdem, zaur furu tad indirekti schi atlihdsiba tomehr nahktu eeredneem kā sabeedriskai grupai par labu. Deemschehl, tahdas sozialas apgahdes eestahdes wehl naw, un tadehl komissijai bija jaaprobeshojas ar nenoteiktu frasi: „pehz scho eestahschu ausrahdijumeem“.

Tāpat komissija atrada par leetderigu no pagaidu likuma dsehst 5. pantu, kursch skan: „Schis lifums atteezinams us wiseem teem kontrabandas gadijumeem, kas lihds schim Latwiġas pagaidu waldbibas laikā peedshwoti“. Komissija to darija tadehl, ka bija pahrlēzinata, ka lihds schi pastahwoschā lifuma eeweschana pagaidu waldbibas noteikumos wajadseja jau buht nowahr-totam, winam jabuht nofahr-totam, jo ta pascha likuma 6. pantā ir paredsets, ka atlihdsiba issneedsama ne wehla, kā mehnescha laikā pehz leetas isschkirshanas.

Wisu to eewehrojot, finansu un budsheta komissija eeteiz Satwersmes

Sapulzei preeščâ litto muitas lituma pahrgrosijumu un papildinajumu peenemt.

Romisija luhds ņho projektu peenemt steidsamibas kahtâ.

Prezidents J. Tņņa kste: Seef litta preeščâ steidsamiba. Eņ liņņhu to uņ nobalņoņņhanu un luhdsu pazeltees toņ, kaņ ir pret steidsamibu. Naw. Luhdsu pazeltees toņ, kaņ atturas no balņoņņhanas. Naw. Steidsamiba weenbalņigi peenemta. Seef atklahtas wiņpahrigas debates.

Peewahrdâ neweens nepeeteizas, eņ liņņhu uņ balņoņņhanu pahreju uņ pantu laņiņņhanu un luhdsu pazeltees toņ, kaņ ir pret pahreju uņ pantu laņiņņhanu. Naw. Luhdsu pazeltees toņ, kaņ atturas no balņoņņhanas? Naw. Tâ tad pahreja uņ pantu laņiņņhanu peenemta. Waj ņapulze wehlaņ, lai litumu nalafa? (No ņahles: „Naw wajadņigs!“).

Wirņraņtņs.

(Papildu litums pee muitas lituma).

Cebildumu naw? Peenemtņ. 1164. 1. pants.

(No naudas, kaņ ņastahdas no pahrdotâm kontrabandas prezem un pahreetoņņhanas lihdsņeem. ar kureem prezes weņtas, tã ari no ņoda naudas, kontrabandu notwerot, iņdala atlihdņibu ņahhdâs datâs: no ņumam lihds 100.000 rbf. — 35%, no ņumam pahri par 100.000 rbf.: no pamatdalaņ lihds 100.000 rbf. — 35%, un no taņlaņâm ņumam wirņ 100.000 rbf. — 20%).

Cebildumu naw? Peenemtņ. 1164. 2. pants.

(Muitas eerehdneem un ņalpotajeem ir ari teeņibas uņ atlihdņibu par kontrabandas notwerņņhanu, ja kontrabanda atraņta no wineem muitas namã, muitas rajonã waj uņ fuga).

Cebildumu naw? Peenemtņ. 1164. 3. pants.

(No atlihdņibas, kaņ peeņriht muitas eerehdneem un ņalpotajeem, puņe iņdalama teem, kaņ kontrabandu uņrahdiuņņhi. waj teeņņhi peedalijuņņees kontrabandas notwerņņhanã. Otrã puņe eestaitama tirdņneezibas ministrijas, tirdņneezibas departamenta muitas nodatas depositos un iņdalama ņahdai no ņņis ministrijas eeredau ņozialãs apgahdibas eestahdei pehņ tirdņneezibas ministrijas aņrahdiuņeem).

Cebildumu naw? Peenemtņ. 1164. 4. pants.

(Atlihdņibas datu, kaņ ņastana ar muitas lituma 1165. pantu peeņriht robeņņhar-geem, polizijas eerehdneem, pagaņtu aņņargu nodalam waj zitu eestahņhu darbineeem, muitas eestahdes waj tirdņneezibas departamenta muitas nodata nodod ņho eestahņhu preeņņneezibai iņdalņņhanai, ņamehrã ar nopelneem. Katra no ņņini punktã mineņâm eestahdem war lihds 2/3 no ņumas, kaņ ņanemta par kontrabandas notwerņņhanu, iņdalit personam, kaņ teeņņhi peedalijuņņhãs pee kontrabandas notwerņņhanas waj uņrahdiņhanas. Pahreja dafa paleeņ eestahdes rihiņã, to peeņņkirt ņahdai no ņņis eestahdes ņpezialãs apgahdes labeerihribas eestahdei pehņ atteezigãs ministrijas aņrahdiuņuma).

Cebildumu naw? Peenemtņ. 1164. 5. pants.

(Atlihdņiba par kontrabandu iņņneedsama ne wehlaņ, tã mehneņņa laikã pehņ leetas iņņņirņņhanas).

Cebildumu naw? Peenemtņ.

Eņ liņņhu uņ balņoņņhanu litumu wiņã wiņumã un luhdsu pazeltees toņ, kaņ ir par ņho litumu wiņã wiņumã. Luhdsu pazeltees toņ, kaņ ir pret ņho litumu. Naw. Luhdsu pazeltees toņ, kaņ atturas no balņoņņhanas. Litums weenbalņigi peenemtņ.

Nahņoņņhais litums ir: „Noteikumi par alkoholu ņaturoņņho auglu un ogu ņulas un no labibas un tãņ pahņņrahdiuņeem, tã ari no meduņ iņgatawotas kwafas apliņņhanu ar aņziņes nodokli.“ Referentņ Behrņinņņ.

Referents A. Behrsinšh: Šhis likums pastahw jau spehâ: Pagaidu waldbiba wiau isdewuši 1920. gada 21. aprili, no Tautas Padomes 1919. gada 16. julijâ peenemtâ likuma kahrtibâ.

Projekts naw eerindots pastahwošhos atzises likumos. Winsch eefneegts finansu komisijai beš finansu ministra pastaaidrojuma, beš aistradijuma, kahdus finansielus panahkumus ministrija no šhi likuma sagaida, tã tad tehniski pilnigi negatawš. Uri walstis budšeta par 1920. gada pirmo zeturtšni eenahkumi no šhi nodokla, leekas, nemas naw paredseti. Finansu komisiija atsihst šho nodokli par leetderigu, wina normas par wišpahrejai dahrdsibai peemehrotãm. Naw pret šho nodokli eebildumu ari no prinzipielas neteeschu nodokli newehlamibas weedokla, jo šhee pahrsrahdejumi naw fewiškla wajadšiba. Newar buht eerumu ari no mahjruhpneezibas weedokla, jo nodoklis ir tif semš, ka winsch ruhpneezibu šašchaurinat newarēs.

Pagaidu likumã, kahds tas eewestiš 1920. gada 21. aprili, finansu komisiija ir eenesuši šefošhus papildinajumus: 1) Pirmã pantã no pat šahkuma eewesti wahrdi „Alkoholu šaturošchu“, 2) zeturtã pantã pehz wahrda „isgatawo“ eewesti wahrdi „alkoholu šaturošchu“. 3) § 8 „Atšwabinami no atzises nodokla auglu uhdeni, limonades, selters un ziti bešalkoholiske dšehreeni“. Nostrihpotas 2. un 5. §§ 1/40 pudeles.

Pehz šcheem pahrgrosijumeem finansu un budšeta komisiija atrod likumu par peenemamu un eeteiz Šatweršmes Šapulzei peenemt to un štatit zauri šteidsamibas kahrtibã.

Presidents J. Šchakste: Ir litta preešhã šteidsamiba. Es liškhu šteidsamibu uš balšošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret šteidsamibu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balšošchanas? Naw. Šteidsamiba weenbalšigi peenemta.

Šeef atlahtas wišpahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas; es liškhu uš balšošchanu pahreju uš pantu lašišchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret pahreju uš pantu lašišchanu. Naw. Kas atturas no balšošchanas, luhdsu pazeltees. Naw. Pantu lašišchana peenemta. Waj šapulze wehlas, ka pantus nolasa? (Balšis no šahles: Naw wajadšigs!“).

Wiršraštis.

(Noteikumi par alkoholu šaturošchu auglu un ogu šulas un no labibas un tãs pahrsrahdejumeem, kã ari no medus isgatawotas kwasas aplišchanu ar atzises nodokli).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

(Alkoholu šaturošchu auglu un ogu šulu aplišt ar 20 rbf. leelu nodokli par patru špaini — 10 štopeem).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

(Auglu un ogu šula pahrdodama šifla traufos 1/20 špaina leelumã, un isgatawošchanas weetãs pudeles bandrolejamas).

Cebildumu naw? Peenemts. 3. pants.

(Weikalos ešoščas pudeles ar auglu un ogu šulu aplišt ar 1. pantã mineto nodokli).

Cebildumu naw? Peenemts. 4. pants.

(No labibas un tãs pahrsrahdejumeem, kã ari no medus isgatawoto alkoholu šaturošchu kwasu aplišt ar 10 rbf. leelu nodokli par špaini).

Waj buhtu kahdas eerunas? Ja naw, tad peenemts. 5. pants.

(Kwasa pahrđodama $\frac{1}{20}$ spaina leelās pudelēs un tahdas winas isgatawofšanas weetās handrolejamas).

Cebildumu naw? Peenemts. Nahkofchais 6. pants.

(Isgatawojot kwasu atkauts leetot ari spainus, bet alkohola saturs tiklab kwasa, kā ari augļu un ogu sulās nedrīkst saņiegt $1\frac{1}{2}\%$ un uš pudelu etiketes naw atkauts atsihmet nosaukumus „alus“ waj „wihns“).

Cebildumu naw? Peenemts. 7. punkts.

(Par augļu un ogu sulās un kwasa islaischanu waj pahrđofchanu beš atzises nodofku samakšas wainigee sodami ar demittahrteju atzises samakšu un naudas ņodu lihđi 1000 rbl. un beš atzises nodofka samakšas pahrđodamee dšhreeni konfisejami).

Cebildumu naw? Peenemts. Behdejais 8. pants.

(Ušwabunami no atzises nodofka augļu uhdeni, limonades, selters un ziti beš-alkoholiste dšhreeni).

Cebildumu naw? Peenemts.

Es lišchu uš balskofchanu likumu wišā wišumā un luhđsu pazeltees toš, kas ir par šči likuma peenemšchanu. Luhđsu pazeltees toš, kas ir pret peenemšchanu. Naw. Kas atturas no balskofchanas? Naw. Tā tad likums weerbalsigi peenemts.

Nahkofchais likums: Nodoflis uš raugu.

Referents A. Behrsinšch: Šchis likums pastahw jau spehtā: Pagaidu walđiba winu isđewuši 1920. gadā 19. aprili. Tautas Padomes 1919. g. 16. juliā peenemtā likuma kahrtibā.

Satwerfmes Sapulzes finansu komišijai šchi pagaidu likums eesneegts beš finansu ministra pastaidrojuma par šči nodofka nepezeeschamibu un leetderibu, kā ari beš tuwateem ašrahđijumeem par šči nodofka lihđšchinejo peemehrofšanas gaitu un finansieelem panahkumeem.

Finansu komišija atrod, ka šchis nodoflis ir pehž šawa prinzipa tahds neteeschis nodoflis, kuruš ahrkahrťigi šadahrdšina maišes zenu; wintšch fewiškki šcho wafaru buhs pilšehtās juhtams tamdehl, ka, zif no laštrakteem nomanams, apgahđibas ministrijai palaimejees eegahdat ahršemēs kweešchu miltus. Nodofka apmehrs 4 un 6 rbl. no mahrzinas masleet normalos walutas apstahklos buhtu atsihštams par pilnigi nezeeschamu. Bet walstis budšcheta projektā par 1920. g. I. zeturfni, eenehmmumu budšcheta 3. pošmā 21. § no šči nodofka walđiba šagaida 75.000 rbl., tā tad 300.000 rbl. par gadu. Finansu komišija, deemschehl, nespehž usrahđit zitu eenahkumu awotu, no kura waretu nodofli uš raugu ja nu ne galigi atzelt, tad wišmas pašeminat. Ur to ir teiktš, ka nodoflis uš raugu kaut gan štipri pretigi, tomehr japeenem no pagaidu walđibas jau eeweštā un walstis budšcheta eerehkinatā apspreeschamajā projektā preešchā listā apmehrā. Pahrejot uš apspreeschamā projekta tekstu, no finansu komišijas weedofka pret winu wairaf eebildumu naw. Tamdehl finansu un budšcheta komišija eeteiz Satwerfmes Sapulzei preešchā likto likumprojektu par nodofli uš raugu pahrwehřst no pagaidu likuma uš pastahwigu likumu, t. i. winu peenemt.

Šchis likums, tapat kā gandrihš wiši ziti finansu ministrijas likumprojekti, naw peenahzigi eerindots atteezīgā weetā jau pastahwofchos atzises likumos; naw ari atsihmetš, kahđi lihđšchinejee atzises likumi zaur šcho jauno likumu top atzelti waj pahrgrořti. Tahdejadi finansu ministrijas likumprojekti nes

techniskā finā finamu negatavības eesihmi, atstahj itkā diletantišma eespaidu. Samdehl finanšu un budščeta komišija atrada par nepeezeeschamu eeteikt Satweršmes Sapulzei peenemt pahrejas formulu, kurā eeteikt šho technisko negatawibu nowehrst.

Beš tam komišija luhds peenemt šho likumu steidsamibas kahrtibā.

Presidents J. Ešh a k s t e : No komišijas puses teef proponets peenemt šho likumu steidsamibas kahrtā. Eš lišchu us balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret steidsamibu. Naw. Kas atturas no balsošchanas, luhdsu pazeltees. Naw. Šā tad steidsamiba p e e n e m t a.

Teef atflahtas wišpahrejas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas. Eš lišchu us balsošchanu pahreju us pantu lašišchanu un luhdsu pazeltees toš, kas buhtu pret pahreju us pantu lašišchanu. Naw. Kas atturas no balsošchanas, luhdsu pazeltees. Naw. Pahreja us pantu lašišchanu p e e n e m t a. Waj šapulze wehlas, ka likumu nelasā?

Wirskraštš.

(Nodoklis us raugu).

Cebildumu naw? Peenemtš. 1. pants.

(Weetejā isgatawojuma prešeto raugu aplikt ar nodokli — 4 rubli par mahrzinu).

Cebildumu naw. Peenemtš. 2. pants.

(Raugs islaischams eepatajumos pa $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ un 1 mahrzinu un eepatajumi fabrikās apšihmejami ar atteezigām bandrolem).

Ja nekahdu eebildumu naw, tad šchis pants peenemtš. Nahšofchais 3. pants.

(Var no ahsemem eewesto raugu nemt nodokli 6 rubli par mahrzinu).

Cebildumu naw. Šchis pants peenemtš. Pehdejais, 4. pants.

(Šchis likums šahjas špehtā no wina isfludinashanas deenos).

Eš lišchu us balsošchanu šho likumu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šchi likuma peenemšchanu. Kas ir pret wina peenemšchanu, luhdsu pazeltees. Naw. Kas atturas? Naw. Šā tad šchis likums weenbalsigi p e e n e m t š.

No komišijas ir eesneegta pahrejas formula, kura škan:

„Satweršmes Sapulze ušajzina finanšu ministri wina Satweršmes Sapulzei eesneedsamos projektus pehz eespehjas eerindot jau pastahwošchos likumos un, zif tahlu taš eespehjamš, projektos noteikt, kahdi pastahwošchee likuma panti zaur projektu teef atzelti waj grošiti.“

Romišija eeteiz peenemt šho pahrejas formulu. Kas buhtu pret šho pahrejas formulu, luhdsu pazeltees. Naw. Kas atturas no balsošchanas, luhdsu pazeltees. Naw. Šā tad šchi pahrejas formula p e e n e m t a.

Lihds ar to ir šchis deenas sehdeš deenas kahrtiba isbeigta.

Nahšofcho sehdi presidijs pašnos šawā laikā.

Elehdsu sehdi.

(Sehdi sehds 10.25 m. wafarā).

Satweršmes Sapulzes isdewums

Krahjumā pee A. Gulbja, Rigā.

J. Peteršona drufatawa, Rigā, Suworowa eelā Nr. 20.22.

